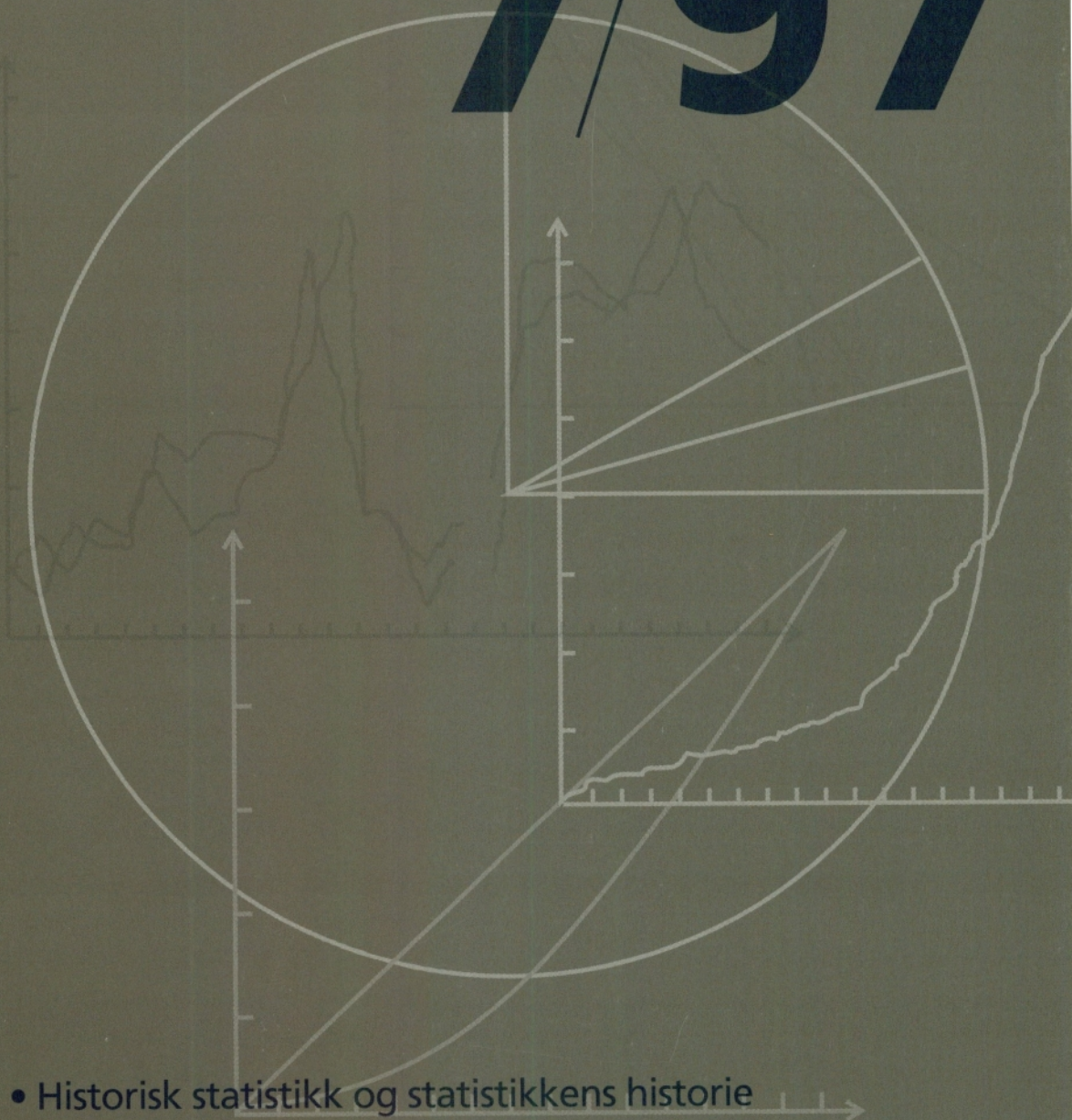

Økonomiske analyser

7/97

- Historisk statistikk og statistikkens historie
- Kommuneforvaltningen i Norden
- Produktivitetsutvikling belyst ved nasjonalregnskapstall

Økonomiske analyser

16. årgang

7/97

Innhold	
<i>Espen Søbye:</i>	
Historisk statistikk og statistikkens historie	3
<i>Irene Arnesen:</i>	
Kommuneforvaltningen i Norden	11
<i>Erling Joar Fløttum og Tor Skoglund:</i>	
Produktivitetsutvikling belyst ved nasjonalregnskapstall	19
Godkjente doktoravhandlinger	26
Reiserapporter	26
Forskningspublikasjoner	27
Innholdsfortegnelse for Økonomiske analyser og Economic Survey de siste 12 måneder	32
Tabell- og diagramvedlegg	33

Redaksjonen ble avsluttet tirsdag 30. september 1997.

Økonomiske analyser

Redaksjonen: Øystein Olsen (ansv.), Iulie Aslaksen, Ann Lisbeth Brathaug, Bodil M. Larsen, Kjersti-Gro Lindquist, Knut A. Magnussen, Knut Moum, Karine Nyborg og Inger Texmon. **Redaksjonssekretær:** Wenche Drzwi, tlf.: 22 86 49 74 (artikkelstoff), Lisbeth Lerskau, tlf.: 22 86 48 06 (konjunkturoversikter mv.), telefax: 22 11 12 38. **Design:** Enzo Finger Design. **Trykk:** Falch Hurtigtrykk. **Redaksjonens adresse:** Statistisk sentralbyrå, Forskningsavdelingen, Postboks 8131 Dep., N-0033 Oslo. **Salg og abonnementservice:** Postboks 8131 Dep., N-0033 Oslo, tlf.: 22 00 44 80, telefax: 22 86 49 76.

Økonomiske analyser

utgis av Forskningsavdelingen i Statistisk sentralbyrå. Forskningsavdelingen ble opprettet i 1950 og har 90-100 ansatte. Ca. 45 prosent av virksomheten finansieres av eksterne oppdragsgivere, hovedsakelig forskningsråd og departementer. Avdelingen er delt i 4 seksjoner og ledes av forskningsdirektør Øystein Olsen.

- Seksjon for offentlig økonomi og personmodeller
Forskningsjef Nils Martin Stølen
 - Skatteberegninger
 - Arbeidsmarked
 - Mikrosimuleringsmodeller
- Seksjon for makroøkonomi
Forskningsjef Ådne Cappelen
 - Konjunkturanalyse
 - Makroøkonomiske beregninger
 - Likevektsmodeller
- Seksjon for ressurs- og miljøøkonomi
Forskningsjef Torstein A. Bye
 - Miljø og samfunn
 - Internasjonale energimarkeder
 - Olje- og energianalyse
- Seksjon for mikroøkonometri
Forskningsjef Jørgen Aasness
 - Konsument- og bedriftsatferd
 - Fordelingsanalyse
 - Økonometriske metoder

Økonomiske analyser utkommer med 9 nummer i året.
Neste utgave publiseres i begynnelsen av november.

Standardtegn i tabeller	Symbol
Oppgave mangler	..
Tall kan ikke offentliggjøres	:
Null	0
Foreløpige tall	*

Historisk statistikk og statistikkens historie

Espen Søbye

Statistisk sentralbyrå legger i sin virksomhet stor vekt på aktualitet; tallene, statistikken og analysene skal være tilgjengelige for offentligheten så raskt som mulig. Statistikken skal være ny, analysene må bygge på de siste tallene. Hva skjer med statistikken når den ikke er ny lenger, og hvordan går det med tallene når de blir riktig gamle? Noen kan nok slumpe til å bli brukt i en og annen analyse, men i beste fall havner de i Historisk statistikk. Det fins en tradisjon i Statistisk sentralbyrå, som i alle fall går tilbake til 1914, for å lage historiske oversiktspublikasjoner. For å styrke denne tradisjonen opprettet Statistisk sentralbyrå den 1. januar 1997 Gruppe for historisk statistikk som skal arbeide permanent med nye tall om gamle dager. Den 29. mai redegjorde gruppa for sin virksomhet så langt på Forskningsavdelingens Torsdagsseminar. Foredraget trykkes med noen stilistiske endringer og et par tillegg, som det ble holdt.

Første januar 1997 ble det opprettet ei ny gruppe i Statistisk sentralbyrå: *Gruppe for historisk statistikk*. Denne gruppa ble lagt til Forskningsavdelingen og til Seksjon for makroøkonomi. Planene, begrunnelsen for og arbeidsoppgavene til Gruppe for historisk statistikk er trykt som vedlegg til *Virksomhet og planer 1996-1997* for Forskningsavdelingen, i serien *Planer og meldinger nr 97/5*. Jeg er bedt om å redegjøre for virksomheten til gruppa her, og skal gjøre det uten å ty til dette dokumentet. Det betyr ikke at disse planene alt er forlatt eller forkastet, for det er de ikke, men la meg si det sånn, vi er kommet *litt* videre.

I den utstrekning man skal være historisk korrekt, og det mener jeg at Gruppe for historisk statistikk skal være, må tidspunktet for opprettelsen av gruppa korrigeres. Fra 1. januar til 1. mai bestod gruppa av bare én person, undertegnede, og det kan nok være slik at den som står alene står sterkt osv., men noen gruppe blir det ikke av *det*. Det må ifølge alle sosiologiske teorier jeg kjenner minst to personer til, for å danne ei gruppe. 1. mai 1997 begynte historikeren Hege Roll-Hansen, og med det var Gruppe for historisk statistikk godt og vel etablert og et historisk faktum.

I Som de fleste vet, vil Byrådet feire sitt 125-års jubileum i juli 2001. Samme året vil det være 200 år siden den første ordentlige folketellingen ble gjennomført. Det er meningen at det til dette jubileet, skal foreligge et gedigent bokverk som skal beskrive, analysere og belyse statistikken og dens utvikling fra 1876 til 2001. Verket skal ikke være tradisjonell etatshistorie, men analysere statistikkens utvikling, det vil vi si også gi bidrag til fag- og vitenskapshistorie og til statistikkens plass, status og rolle i samfunnet. Det er historikeren Einar Lie som skal skrive denne boka. Statistikken går naturligvis lenger tilbake enn 1876, og – etter all

sannsynlighet – vil Hege Roll-Hansen skrive om forløperne til Statistisk sentralbyrå.

Den første publikasjonen i serien Norges offisielle statistikk kom i 1828, og en rekke viktige publikasjoner var utarbeidet før 1876, blant annet *Statistiske Opgaver til Belysning af Norges industrielle Forholde i Aarene 1870-75*. Nå forholder det seg faktisk sånn at disse forløperne til Statistisk sentralbyrå kan tilbakeføres til et bestemt år – og til en helt bestemt dato. Året er 1797 og datoen er 31. mai. Da ble det ved kongelig resolusjon i København befalt at det skulle opprettes et Tabellkontor under Rentekammeret som blant annet skulle lage tabeller for folkemengdens bevegelse, handel og skipsfart, fabrikker og manufaktur for Danmark og Norge. Dette betyr *for det første* at vi i dag, den 29. mai i det herrens år 1997, ser ut til bare å være to fattige dager fra et 200 års jubileum. *For det andre*, hvis Hege Roll-Hansen virkelig greier å argumentere for at vi med rette kan føre vår historie tilbake til hin maidag i 1797, er vi en av de eldste offentlige etater i Kongeriket. Eldre enn både Riksarkivet, Universitetet, Nasjonalforsamlingen, Norges Bank og Finansdepartementet. Jeg går ut fra at forsamlingen nå har skjønnet at Gruppe for historisk statistikk er en lett kamuflert festkomité som med lys og lykte leter etter jubileer og runde år bare for å finne påskudd for å la sjampanjekorkene gå i taket, og som i virkeligheten har som oppgave å komponere menyer, invitere gjester osv.

Slik er det selvfølgelig ikke. I virkeligheten, og det lar seg til og med dokumentere, har Gruppe for historisk statistikk store vanskeligheter med å fastsette korrekt tidspunkt, riktig år for jubileer. I *Økonomisk utsyn for året 1996* fins det et avsnitt som Gruppe for historisk statistikk har vært delaktig i (*Økonomisk utsyn* 75 år (1922-1996) s. 81-84), fra og med 1922 til og med 1996, det blir 75 år, men større autoriteter enn meg i tellekunsten påstår at 75 års jubileet for *Økonomisk utsyn* først er neste år. Jeg vet ikke, men prinsipielt tar Gruppe for historisk statistikk sterk avstand fra jubileumshistorie - og fra alle forsøk på å forklare fenomener ved å føre dem tilbake til ett eller annet opphav, egyptens kjøttgryter, de gamle grekere, eller Bibelen, slikt er

ikke å forstå ting historisk, det er ofte tvert imot det motsatte – å eviggjøre, det vil si å rykke fenomener og begivenheter ut av sin historiske og logiske sammenheng.

Endelig vil det bli knyttet et par-tre hovedfagsstudenter til utarbeidelse av statistikkens historie – og en rekke emner ligger vel til rette for hovedfagsprosjekter. Eksempler er: Statistisk sentralbyrås rolle i utviklingen av nasjonalregnskapet, Gunnar Jahns dagbøker som historisk kilde, Gunnar Jahn og administrasjonsrådet, eller historikken til publikasjonen *Sosialt utsyn*. Også emner av et annet slag er mulige å la: Hvor ble det av alkoholstatistikken? Det var en av de eldste statistikkene med lengst tidsserier, nå har Byrådet, med et lite unntak, bevillingsstatistikk, ingenting igjen av den, hvorfor?

Noe av poenget med disse hovedoppgavene er at gjennom dem skal den nære historien dokumenteres og bevares. Det er jo slik at fra det som er 100 år gammelt f.eks. de to første arbeiderkommisjonene fra 1884 og 1896 hvor Byrådet spilte en viktig rolle bl.a. som leverandør av statistikk, foreligger det en bestemt mengde arkivstoff. Om vi studerer dette arkivet nå eller om tjue år, innvirker det ikke på mengden arkivert stoff. Når det gjelder den nære historien derimot, og et tema som utviklingen og publiseringen av miljøstatistikk- og analyse, vil et eventuelt hovedfagsprosjekt i seg selv sørge for å dokumentere og øke arkivmengden og kunnskapene om det aktuelle temaet. Det vil komme framtidens historikere til gode. Med hovedfagsstudenter vil femseks personer være knyttet til utarbeidelsen av statistikkens historie fram mot år 2001. Men Gruppe for historisk statistikk har også andre oppgaver, i virkeligheten er det de andre oppgavene som er *viktige*. Men før jeg kommer inn på dem må vi dvele litt ved forhistorien til Gruppe for historisk statistikk.

II

I 1993 ble det opprettet et redaksjonsutvalg som skulle se på og vurdere Byråets publikasjonsportefølje. Her ble det blant annet snakk om å trykke opp eldre publikasjoner som var utsolgt, redigere sammen publikasjoner til nye helheter og skrive nye innledninger til dem. Det ene ordet tok det andre og etter hvert ble det erkjent at Statistisk sentralbyrå burde søke assistanse i historikermiljøene for å få hjelp til å utnytte hele det historiske materialet som Statistisk sentralbyrå forvalter i form av summen av publikasjoner, arkivmateriale her i huset og arkivet til Byrådet som er deponert i Riksarkivet.

For å utrede denne saken ble det nedsatt en komité: Olav Bjerkholt var leder, medlemmer var: Juul Bjerke, Folkestrygdfondet, Even Lange, Avdeling for økonomisk historie ved Handelshøyskolen BI, Anne-Lise Seip, Avdeling for historie, Universitetet i Oslo, Francis Sejersted, Senter for teknologi og menneskelige verdier, Universitetet i Oslo. Undertegnede var sekretær. Det ble også innhentet uttalelser og forslag til opplegg fra historikermiljøet ved Bedriftsøkonomisk Institutt, Historisk institutt og fra Senter for teknologi og menneskelige verdier. Jeg skal ikke si noe

mer om denne komiteen enn at den på alle måter var fremragende, men at det naturligvis ikke var enkelt å finne noe møtetidspunkt som passet for samtlige. I alle fall samlet komiteen seg om et prosjekt som fikk navnet *Norge i det 20. århundret*, og som skulle resultere i et 10-bindsverk. I dette 10-bindsverket skulle bind én handle om demografi, bind 2-4 skulle ta for seg sentrale velferdsstatlige temaer som levekår, familieliv, bolig, inntekt, helse og helsetjenester og utdanning og utdanningsinstitusjoner. Bind 5-8 skulle ta for seg primærnæringene, bergverk og industri, skipsfart og oljeutvinning og kommunikasjons, infrastruktur og tjenesteyting. Bind ni konjunkturutvikling og økonomisk politikk mens det 10. og siste bindet var reservert *Statistikken og dens utvikling i det 20. århundret*. Ressursanslaget var at hvert bind ville kreve 4 årsverk, 3 av dem måtte finansieres eksternt. Prosjektets omfang var altså 40 årsverk og det ble søkt om midler fra Norges Forskningsråd og Finansdepartementet fra og med året 1995, og resultatet var: Blankt avslag begge steder. Tro ikke at bokserien *Norge i det 20. århundret* er skrinlagt av den grunn! Det er den ikke. Det siste bindet, statistikkens historie, er allerede i arbeid, jeg håper at i alle fall et bind til kan settes i arbeid om ikke så alt for lang tid. Prosjektplanen for *Norge i det 20. århundret* fra 1994 er faktisk ennå både god og interessant lesning.

Er det sånn at *Gruppe for historisk statistikk* bare er vrakgods av bokserien *Norge i det 20. århundret*? Ikke i det hele tatt. Riktignok er det slik at Gruppe for historisk statistikk skal være sekretariat og pådriver for bokserien, men gruppas eksistens har en annen og viktigere kilde. Den skal jeg komme til. Og enda en gang, det er heller ikke riktig at bokserien er skrinlagt, det er den på *ingen måte*. *Men nå har jeg kommet fram til mitt virkelige tema, til et så å si ekte Byråhistorisk tema*, og skal få lov til å legge fram en liten flik av historikken til en annen bokserie som Byrådet i sin tid påtok seg å utarbeide.

III

I 1873 framsatte daværende stortingsmann og stortingspresident Johan Sverdrup forslag om "Bevilgning til Udgivelse af et statistisk-topografisk Værk over Norge". Johan Sverdrup, altså ingen ringere enn den ledende politiker i kampen for innføring av *parlamentarismen* i Norge i 1884, foreslo i Dokument No 54, 1873 at verket skulle være på 1600 sider oktav, det vil si 3 200 vanlige boksider. Med et sånt omfang mente Sverdrup at "alt af væsentligere Betydning" kunne taes med. Stortingspresidenten mente videre at utgivelsen av verket "kunde tage sin Begyndelse næste Vinter og være tilendebragt om 2 à 2 1/2 Aar derefter". Sverdrup hadde innhentet støtte for forslaget fra sjefen for den geografiske oppmåling – Lars Broch som var "fuldkommen overbevist om den store Betydning" av et slikt bokverk, han var også overbevist om at planen for et sånt bokverk ikke kunne legges "Krafts noget forældede Værk (...) til Grund".

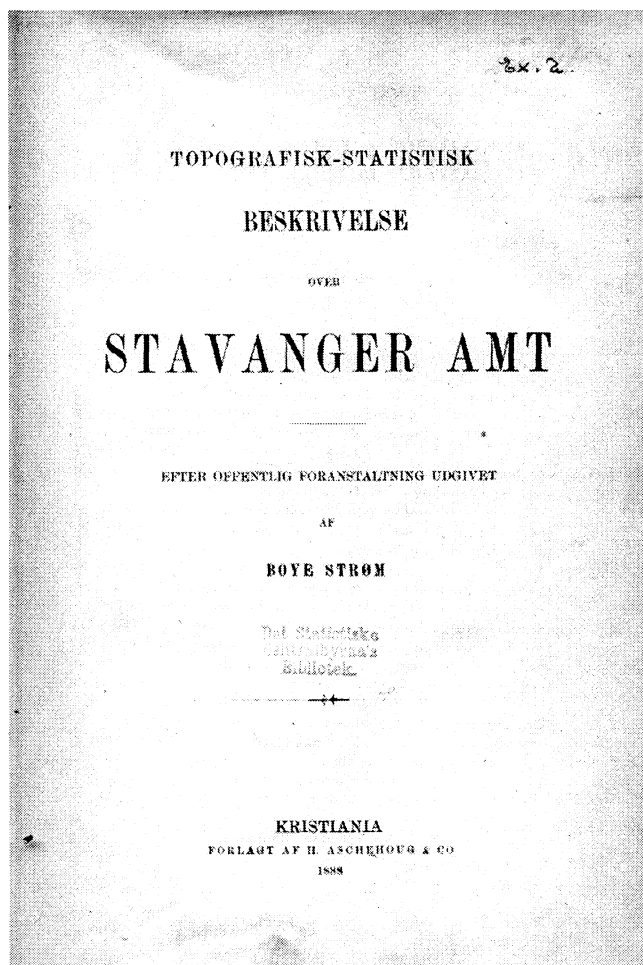
Lars Broch viser her til Jens Krafts *Topografisk-Statistiske beskrivelse over Kongeriget Norge* som kom ut i seks bind

fra 1820-1835. Jeg skal ikke si mer om det nå enn å sitere fra Jens Krafts forord til det sjette og siste bindet: "Endelig efter omtrent 20 Aars Arbeide sluttet herved nærværende Skrift, paa hvis Udarbeidelse har været opoffret megen Tid, der vist nok kunde have været anvendt paa en for Forfatteren fordelagtigere Maade. At Skriftet er lidet kjent og lidet søgt, samt at Afsætningen paa samme stedse meer og meer har aftaget (...) kan Forfatteren ingenlunde Beklage sig over, men maa skrive saadant paa Arbeidets Regning."

I alle fall ble det bevilget 500 spesiedaler av Stortinget i 1873 for å utarbeide en plan for det nye verket. Det var sekretær Mohn i Tabellkontoret i Indredepartementet som utarbeidet planen. I april 1874 la han fram sitt utkast til disposisjon for det nye statistisk-topografiske verket for Norge. Planen er trykt som Bilag 1 til St.Prp. No 1C (1875) og fyller 40 store sider. Departementet nedsatte en komité bestående av Ole Jacob Broch, T. H. Aschehoug, Lars Broch, Ludvig Daae og A. N. Kiær, som skulle vurdere planen. Komiteen hadde en rekke "Diskussionsmøder, i hvilke dog Professor Aschehoug var forhindret fra at delta". Men komiteen kom likevel fram til at Mohn hadde "lagt for Dag-en grundigt Kjendskab til Emnet, og at han ingen Flid har sparet under sit Arbeide." Den sluttet seg til Mohns plan med noen mindre innvendinger, blant annet at de tre år som Mohn antydte det ville ta å utarbeide verket, var i minste laget. Mohn fikk nå i oppgave å skrive bokserien.

Nå kan vi hoppe helt til januar 1881, og etter Mohns plan og selv med komiteen noe romsligere tidsperspektiv skulle verket forlengst ha vært ferdig. Fra 1875 til 1881 er seks år, det dobbelte av Mohns eget anslag. Hvor langt var han kommet? Det forholder seg ikke en gang sånn at la oss si 2/3 eller 1/2 av verket forelå, det forelå overhodet ingenting – ikke så mye som trykkside, ikke en gang et eneste korrekturark. Og det hadde ikke manglet bevilgninger fra Stortinget. I 1875 og i 1876 ble det bevilget penger til å lønne Mohn, for det var altså han som skulle være verkets forfatter. I 1877 og 1878 var imidlertid Mohn unnskyldt, da ble han satt til å utarbeide lovforslag om barnearbeid, et stort og viktig arbeid som han fullførte. Det het "Angaaende Børn og unge Menneskers Anvendelse til Arbeide udenfor Hjemmet" og ble trykt som vedlegg til Ot.Prp. No 15 (1883). Men i 1879 og 1880 ble det igjen bevilget penger til Mohn, så han kunne vie seg helt til arbeidet med det topografisk-statistiske verket.

I forbindelse med Indredepartementets budsjettforslag for 1881 hadde Mohn sendt et brev hvor han redegjorde for situasjonen. Han begynner offensivt: Lønnen må heves fra kr 4 800 til kr 6 000 pr. år. Hvor langt er han kommet i utarbeidelsen av bøkene? Mohn forklarer: "Arbeidet er nu saavidt fremskredet at det væsentligste af det fornødne statistiske Stoff er bleven ordnet og for en meget betydelig Del bearbejdet for Værkets Øiemed", videre var beskrivelsene av herredene "sat i fullstendig System" osv. osv. Hvor mye som enn var satt i system var det umulig for Mohn å bortforklare at ingenting faktisk var ferdig. Og han legger ikke skjul på det, det var også umulig. "Naar jeg nu (...) ikke har seet mig i stand til at føre Udarbejdelsen længere frem",

skrev Mohn videre, skyldes det at han hadde måttet "assistere" i "Centralbureauet" mer enn beregnet. Han skylder på Kiær som ikke har gitt han tjenestefri, selv om han ble lønnet for å utarbeide bokverket. Men så fortsatte Mohn med å hevde "at jeg til sine Tider er bleven hindret ved *Upasselighet*". Det er en merkelig setning i et offentlig dokument, brevet er trykt i St.prp. No 1C (1881), hindret, *til sine tider*, av upasselighet. Jeg er hindret av *upasselighet*, sier Mohn, han sier ikke sykdom. Upasselighet? Han sier noe mer om denne upasseligheten sin, som kommer og går til sine tider. Denne upasseligheten, forklarer Mohn i St.prp. No 1C (1881) "om den enda har været forbigaaende", har den "dog ikke været ganske kortvarig." Mohn får sine 6 000 kroner.

I desember 1881 sender han påny en redegjørelse for arbeidet til Indredepartementet. Det er dyster lesing – for departementet. Mohn sier nå at verket ikke vil koste 3 000, men 130 000 kroner og at det vil ta 12 år fra 1882 å utarbeide det. Grunnen er, forklarer Mohn, at det materialet han benytter er "haandskrevne Beskrivelser over Herredernes Arealer, Fjeldstrekninger og Dale, Kyst, Elve og Søer samt Bebyggelse". Og han fortsetter: "For Enhver, der er noget fortrolig med Literære Vilkaar, er det en bekjendt Sag, at jo mindre Volum det endelig Produkt skal have, sammenlignet med Materialet, desto længere Tid fordrer en Bearbejdelsen som just skal utsondre det mest kjernefulde." Departementet visste ikke annen råd enn å forelegge brevet for

komiteen av Aschehoug, Daae, 2 x Broch og Kiær, – som anbefalte fortsatte bevilgninger, som også ble gitt av Stortinget. Kort tid etter, i februar 1882 dør J. N. Mohn. Jacob Neumann Mohn døde idet det første nummeret av *Meddelelser fra Det statistiske Centralbureau* gikk i trykken, men Kiær rakk å ta inn en liten omtale av Mohn. Det fins en rar setning her: “De Fordringer, han stillede til sit Arbeids Beskaffenhed, vare store, *maaske til dels for strenge*, og dog udrettede han meget.”

Hva er det Kiær mener? Er det Mohns “upasselighet” han prøver å si noe om? I *Meddelelser fra Det statistiske Centralbureau*, No. 4 1882 blir Mohns statistiske virksomhet skildret mer utførlig. Det vil si det er delvis en omtale skrevet av den andre sekretæren i Byrået, Boye Strøm, som tidligere hadde vært offentliggjort i *Ny illustreret Tidende*, Nr. 10, 1882. Strøm kommer her med oppsiktsvekkende opplysninger. “Med sit sidste store Arbeide – den statistisk-topografiske Beskrivelse over Norge – kom Mohn desværre ikke langt.” Hvis Mohn hadde fått fullføre værket, mente Strøm det ville ha blitt et “uvurderlig Kildeskrift til Studiet af vort Lands sociale og økonomiske Forhold”. Det kan så være, men hvordan i all verden kan Strøm påstå at Mohn dessverre ikke hadde kommet langt? Hadde ikke arbeidet med dette verket vært hans hovedoppgave fra og med 1874? Selv med unntak av 1877 og 1878 blir det til sammen en del år. Og hva mente Kiær med at han stilte for strenge krav til sitt arbeid? Kiær utdyper det, han sier etter flere sider med ros: “Skildringen av Mohns Virksomhet som statistiker vilde imidlertid blive ensidig, dersom vi lod uomtalt en Mangel, som efter vor Opfatning for nogen del gjorde sig gjeldende ved hans Arbeidsmetode. Hans store Grundighed førte hans Undersøgelser tildels *ind i en altfor stor Detail*, hans kritiske Retning ledede han undertiden til at vrage statistiske Data som vistnok kunde være mindre gode, men derfor ikke ubrugbare, og han kunde af begge disse Grunde komme til at fordype sig formeget i sine Undersøgelser.” Godt, vi skal ikke dvele lenger ved dette som jeg ikke kan skjønne er noe annet enn en beskrivelse av det Mohn selv kalte sin *upasselighet*, en for sterkt utviklet kritisk og selvkritisk sans som lammes han slik at han faktisk ikke hadde kommet langt med det statistisk-topografiske verket. Mohn var rett og slett desillusjonert slik det seinere er blitt naturlig for ethvert normalt moderne menneske å være det.

Da Mohn døde grep vel ansvarlige instanser inn og stoppet ytterligere bevilgninger til verket? Neida, og nå var det Kiær selv som påtok seg å utarbeide bokserien. Og virkelig, etter enda tre år, altså i 1885, 12 år etter at Sverdrup fremmet planen, forelå det første bindet i bokserien med fellestittel *Norges land og folk, statistisk og topografisk beskrevet*, som omhandlet *Smaalenenes Amt*, altså Østfold fylke. Hva var Mohns problem? Inndeling. O. J. Broch, *Statistisk Årbog for Kongeriget Norge, 1867-1877*, bestod så og si utelukkende av inndelinger. Den begynte med “Mål, Vægt, Mynt”. Deretter kom: “Norges administrative Inndeling”, “Norges geistlige Inndeling”, “Norges judicielle Inndeling og Organisation”, “Norges militære Inndeling og Organisation” og “Norges medicinale Inndeling

og Organisation”. Mohn hadde i realiteten valget mellom å legge herred, ladested, kjøpstad eller amt eller fogderi til grunn for beskrivelsen og han valgte fogderi, men fogdembetet fikk dødsstøtet i 1870-80 åra og ble lagt ned for godt i 1894. Mohn valgte gal standard!

I forordet i bindet om Smaalenenes Amt kommer Kiær inn på det han nå kaller Mohns “uventede” død, men hva var samtidens dom om bindet? Det ble umiddelbart målt mot de 58 000 kronene som var bevilget til boka, og i forhold til den summen syntes alle verket ikke gav nok – altså var det ikke et verk som er blitt ett “uvurderlig Kildeskrift til studiet av vort Lands sociale og økonomiske Forhold”. Hva slags bok hadde Kiær skrevet? Boka er på snaut 300 sider tekst, det fins nesten ikke en eneste tabell. På side 132 kan vi lese at det i “i aarene 1881-83 gj.sn. til utlandet afsendts fra Fredrikstad 45 700 breve (...) medens der ankom til Fredrikstad 66 600 (...) breve”. Vi kan på samme side også lese at det fra Fredrikstad ble sendt 4 744 telegrammer til utlandet og mottatt hele 5 593 fra utlandet. Men noe forsøk på forklare at folk i Fredrikstad fra 1881-83 fikk mer enn 20 000 brev fra utlandet som de ikke svarte på, fins ikke. En annen i og for seg interessant opplysning, ja faktisk svært interessant opplysning, fins på side 265. Der heter det om Trøgstad Kirke at den i det 18. århundret altså på 17-hundretallet, var en av tre kirker “søndenfjelds” som hadde orgel. Men det som framfor alt tiltrekker seg oppmerksomheten er en tabell over 11 sider, den uten sammenlikning største tabellen i hele denne boka som altså hadde kostet 58 000 kroner. Hva slags tabell er det? Jo, det er en “høidetabel”, en høydetabell i bindet om Smaalenenes Amt, Østfold. Hvis dette bindet hadde handlet om Kristians Amt, ville ingen ha reagert på en høydetabell som hadde gitt høydene på toppene i Jotunheimen over 2 000 meter, og høyden på Glittertind med og uten breen. En sånn høydetabell hadde det ikke vært noe å si på, tvert imot, hvis en slik høydetabell hadde manglet hadde det virkelig vært en alvorlig mangel. Det er ingen tvil om det – men altså høyder i Østfold?

La oss ta en titt på noen høyder over havet da, f.eks. i Rygge herred: Rygge kirke 27,0, Dilling 40,8, Nyborg 45,5, Bjølsenbraaten 39,2, Halmstad 45,5, Grønvold 47,7, Dyre 35,1, Karlberg 36,4, Karlberg skole 49,6, Lerhusplads 33,9, Øre 43,9, Aarvold 35,1, Dilling jernbnst. 27,0, Rygge jernb. st. 26,4. Hva var det Kiær hadde sagt om Mohn? Jo, at han førte sine undersøkelser inn i en “altfor stor Detail”. Hva skal vi da si om Kiær i dette tilfellet?

Jeg stusser jo over at Rygge kirke ligger så lavt, for det virker ikke slik. På samme måte stusser jeg når det står at jernbanestasjonen i Sarpsborg ligger 37,7 meter over havet, og at den i Fredrikstad ligger hele 7,5 meter over havet. Men hva er det Kiær forsøker å fortelle oss? Min og eventuelt andres stussing 110 år seinere rettferdiggjør rett og slett ikke høydetabellen. Og den forsvinner da også fra de andre bindene. Det er bare bindet om Smaalenene som har en detaljert høydetabell.

En høydetabell er fremdeles en av de aller første tabellene i *Statistisk årbok*. Det er antakelig en arv fra O.J. Broch som i sin årbok hadde et eget kapittel som het "Folkemængdens fordeling i Norge i forskjellige høyder over Havflaten." Nå er det muligens en grunn som rettferdiggjør høydetabellen og som angår akkurat dette bindet og som har noe med artilleri å gjøre. Den geografiske oppmålingen som bidro til verket var underlagt generalstaben. Og grunnen til at Norges geografiske oppmåling fikk den flotte bygningen ved siden av slottet var at Generalstaben hadde mye penger og trengte kart. De trengte kart for det mange mente måtte komme til å ende med krig med Sverige. Ble det krig ville den foregå i Østfold og da var disse høydeangivelsene ikke uviktige. Statistisk sentralbyrå delte forøvrig hus med den geografiske oppmålingen i 1870-åra.

Jeg tror imidlertid ikke så mye på denne forklaringen av høydetabellen. Jeg tror heller den har med Kiær å gjøre, det vil si jeg tror ikke Mohn ville tatt med en høydetabell. Men mitt prinsipielle synspunkt til denne høydetabellen er at vi står overfor noe uforståelig, altså for meg er denne tabellen uforståelig. Eller er forklaringen rett og slett at fordi Kiær var alt, men ikke topograf, så smurte han inn en 11 siders høydetabell for i alle fall å ha noe topografisk stoff? Vi skal ikke le, men være ydmyke og spørre: Hvor er vår høydetabell? Jeg er ikke helt overbevist om at det ikke lages en del høydetabeller i Byrået den dag i dag.

Etter dette bindet trakk Kiær seg fra den videre utarbeidelsen av verket, og da var det Boye Strøm sin tur. Det gikk enda tre år, og i 1888 kom hans bind om Stavanger Amt, da hadde Stortinget fått nok og bevilgningen ble stanset. Serien ble startet igjen og topografen Johan Vibe skrev tre bind, deretter tok Amund Helland over og skrev resten av bindene – det siste kom i 1921, tre år etter Hellands død i 1918. *Norges land og folk, topografisk-statistisk* beskrevet som i alt består av 39 bind, var altså ferdig først 48 år etter at Johan Sverdrup kom med sitt forslag i 1873.

Jeg sier ikke dette for å skape inntrykk av at personer som blir knyttet til Gruppe for historisk statistikk bare kan gå rundt i en mannsalder og vase. På mange måter ble og er *Norges Land og Folk* et uvurderlig kildekrift. Hva så med serien *Norge i det 20. århundret*? Vel, vi er igang, og har da valgt oss en inndeling som gjør at vi kan stoppe hvor som helst. Det var det vanskelig å gjøre når fylket var disposisjonsprinsipp.

IV

Men Gruppe for historisk statistikk har flere oppgaver enn å være sekretariat for *Norge i det 20. århundret*. Det vil si gruppa har sin hovedoppgave på et annet område. For å oppsummere: Gruppa utgjør sekretariat for prosjektet *Norge i det 20. århundret*. Det første bindet i serien er i arbeid, det er meningen at det skal skaffes ekstern finansiering til flere bind etter hvert. Skulle det vise seg å være helt umulig å få ekstern finansiering, vil nok Gruppe for historisk statistikk legge et i første omgang mildt press på Forskningsavdelingen for at den skal påta seg utarbeidelsen av

det generelle demografi-bindet og bindet om konjunkturer og økonomisk politikk, deretter på statistikkseksjonene for at de skal ta ansvar for sine bind.

På omtrent samme tid som det ble klart at *Norge i det 20. århundret* ikke ville få nødvendig ekstern finansiering, ble *Historisk Statistikk 1994* gjort ferdig og sendt ut. Den er den tredje i rekken. Første utgave av *Historisk Statistikk* kom i 1968, den neste i 1978 og altså den foreløpig siste i 1994. Før dette het *Historisk Statistikk* "Statistiske oversikter". Den første kom i 1914 til jubileet for Grunnloven, den neste i 1926, da Byrået var 50 år, deretter én i 1948 og én i 1958. La det med en gang være sagt: Historisk Statistikk er helt sikkert den mest refererte og benyttede publikasjonen som Statistisk sentralbyrå gir ut. Når det gjelder denne publikasjonen, så foreligger det en vanskelig forklaring omvendt proposjonalitet, mye brukt eksternt - lite brukt internt. Det er ikke bare sånn at den blir lite brukt, men Byrået trodde lenge at det omtrent en gang per 10. år uten videre kunne sette ned en komité og lage en ny utgave av *Historisk statistikk*.

Arbeidet med historisk statistikk har ikke vært en kontinuerlig arbeidsoppgave i Byrået, men er bare blitt tatt opp i forbindelse med utgivelsen av nye utgaver. Det betyr at kompetansen på området er bygget opp og ned. Det er en lite hensiktsmessig måte å arbeide på, det er heller ikke lenger mulig å arbeide med historisk statistikk på denne måten: Det er tre grunner til det: *For det første* stiller omverdenen større krav til historisk statistikk nå enn tidligere. *For det andre* er naturligvis omfanget av den historiske statistikken økt betydelig fra 1978 til 1994. *For det tredje* er det liten interesse og tynt med kunnskaper i de statistikkproduserende enhetene om historisk statistikk. Alle disse forholdene gjorde seg gjeldende ved utarbeidelsen av den siste utgaven av historisk statistikk. Forskningsavdelingen har heller ikke tidligere vært noen pådriver når det gjelder historisk statistikk generelt, enn si pådriver når det gjelder å stille krav til historisk statistikk. Men når det er sagt, må det samtidig sies at få land, om i det hele tatt noe, har en sånn rekke med *Historisk statistikk* som Byrået kan vise til. Danmarks statistikk har det ikke, og heller ikke Byrået i Sverige. Jeg tror faktisk ikke det fins ett eneste land som kan måle seg med Statistisk sentralbyrå i Norge når det gjelder historisk statistikk.

Det betyr ikke at det ikke fins historisk statistikk i andre land. Danmark har *50-års oversigten*, et hefte på 40-50 sider, mens *Dansk historisk statistik 1814-1980*, ble utarbeidet av Hans Chr. Johansen som et bind av Gyldendals Danmarks historie. I fjor kom f.eks. *Historische Statistik der Schweiz* på over 1 200 sider, altså mer enn dobbelt så stor som den siste norske, *Bundesamt für Statistik* hadde ikke noe med utarbeidelsen av dette verket å gjøre. Slik er det i Sverige også, det fins riktignok en *Historisk statistik för Sverige* som kom i fire bind fra slutten av 50-åra til begynnelsen av 70-åra, men publikasjonsserien: *Stockholm Economic Studies* fra 30-åra inneholdt mye historisk statistikk. Det finnes også i dag i Sverige flere økonom-miljøer som arbeider med historisk statistikk. USA har sin -

Historical statistics of the United States, Colonial Times to 1970 i to bind fra 1975. I Norge finnes det ingen miljøer som driver med historisk statistikk som en selvstendig, faglig disiplin utenfor Statistisk sentralbyrå. For å summere opp: Byrået er såvidt jeg kan se klart blant de fremste når det gjelder *Historisk statistikk*. Fordi vi er ganske bra på dette feltet, har vi muligheter til å bli enda bedre. Som de fleste vil kjenne til, ble siste utgave av *Historisk statistikk* utsatt for kritikk som på flere punkter var riktig. Publikasjonen var så stor at den var uoversiktlig, tidsseriene var kuttet for å begrense omfanget, utvalget av tabeller var mangelfullt. Kritikken gikk på at publikasjonen både var for liten – og for stor. Skulle det vært gitt tall for alle variabler, og skulle tidsseriene vært ført så langt tilbake som mulig, ville publikasjonen ha blitt enda mer uoversiktlig.

Hovedoppgaven til Gruppe for historisk statistikk er rett og slett å arbeide kontinuerlig med historisk statistikk. Og det er allerede bestemt hvordan det skal skje: Publikasjonen *Historisk statistikk* skal legges om til å bli tema-orientert, og manuskriptet til den første temaorienterte *Historisk statistikk* skal være ferdig ved utgangen av 1998. Emnet er bergverk og industri. Neste tema er ikke blinket ut. Denne omleggingen av *Historisk statistikk* hindrer ikke at det vil kunne komme nye oversiktspublikasjoner, men de vil ganske sikkert bli mindre enn den fra 1994.

Industri er valgt som første tema for den nye *Historisk statistikk* av flere grunner. For det første foregår det på dette området diskusjoner om statistikk og tolkning av statistikk, det dreier seg f.eks. om når Norge ble et industriland, og diskusjonen om hvordan Norge og industrien kom seg ut av krisa i 30-åra. Industri er for det andre valgt fordi industristatistikken har vært lite anvendt i tidligere utgaver av *Historisk statistikk*, og generelt har vært brukt og analysert for lite.

V

Vi har ikke problematisert selve begrepet om historisk statistikk. Det skal vi gjøre nå: Hva har det vært? Først og fremst *tidsserier*, – ett tall for hvert år og i de aller fleste tilfellene med Norge som enhet, for eksempel antall bedrifter og sysselsatte etter næring for Norge. Historisk statistikk har til nå kun prioritert, eller tatt hensyn til – tidsdimensjonen. Det betyr at det kun er tall som det har vært mulig å sette etter hverandre i tidsserier som er blitt inkludert i *Historisk statistikk*. Det er i virkeligheten helt skandaløst at historisk statistikk, ikke bare i Byrået, men over alt, har vært definert på en så snever måte. I den nye historiske statistikken vil det romlige bli gitt stor plass. Det innebærer først at industriens utvikling vil bli gitt ikke bare for år og næring, men for år, geografisk område og næring. Det innebærer for det andre at det vil bli forsøkt gitt i det minste noen få hovedtabeller som sammenlikner utviklingen i Norge, f.eks. etableringen av tekstilindustri og fyrstikkfabrikker med utviklingen i Sverige, Danmark og Finland for å vise hva og på hvilken måte det finnes en f.eks. nordisk utvikling. Altså vil rommet være en like så viktig dimensjon som tiden. Jeg antar at resultatet av slike tabel-

Capital, Glav			Primaire, hv, hv, hv		
Norge			Danmark		
1770	127.37	85.11	215.5	1771.53	1777.75
1771	82.71	229.50	512.28	2819.20	2850.79
1778	135.54	150.33	816.13	3218.12	3760.39
1779	219.2	397.21	916.23	3911.7	3160.88
1780	392.69	3158.93	3551.44	3128.32	1508.59
1781	281.7	2790.25	3017.32	2283.30	7152.70
1782	278.30	2390.61	2677.21	3271.13	10110.9
1783	125.10	2212.89	2538.23	3921.38	3150.24
1784	155.17	151.17	912.09	3615.9	3179.25
1785	715.16	2552.21	2948.1	1817.53	9591.75
1786	753.86	1519.71	1773.61	2833.80	5230.53
1787	966.71	3800.12	1166.56	7672.9	3280.28
1788	855.81	7165.5	5020.89	6007.8	2291.35
1789	795.53	2710.44	3506.23	509.71	8151.71
1790	1781.12	3556.15	3017.27	6071.73	8513.83
1791	1021.71	7655.38	3676.57	7941.13	6227.26
1792	1007.12	7714.86	5727.32	6053.78	7151.56
1793	1271.12	7748.75	5770.21	7169.79	6757.78
1794	1298.30	3255.2	7555.32	7973.28	7778.5
1795	913.78	3290.10	7203.88	7561.95	8176.75
1796	1165.45	2753.73	5919.12	7518.60	9919.60
1797	585.10	5143.71	7028.57	7297.91	7572.59
1798	577.31	5765.55	7209.48	9012	11669.78
1799	795.31	1668.60	2763.91	7329.68	18745.31
1800	1177.75	2785.71	3935.50	6851.91	8726.15

Kilde: Riksarkivet, Statistisk sentralbyrå, 1 A, Katalog 1253. 2/11, C, Diverserier, Nummer 88, Fabrikdrift tidligere enn 1834.

ler bl.a. vil kunne bli at det ikke er Norge, med deler av Norge som industrialiseres, på samme måte; det er områder som avindustrialiseres. Og at industrialisering og avindustrialisering kjennetegner hele dette århundret.

Tidsrekke- eller tidsserietyranniet har også ført til at enkeltundersøkelser tidligere ikke har kommet med. Den nye historiske statistikken vil legge stor vekt på nettopp slike enkeltundersøkelser som ofte er bedre og mer detaljerte enn den løpende statistikken. På mange statistikkområder fins det fantastiske engangsundersøkelsen, og i alle fall gjelder dette industrien. Jeg skal bare nevne et par eksempler på slike undersøkelser. Fabrikktellingen i 1909 og de store undersøkelsene som ble gjennomført i forbindelse med de to første arbeiderkommisjonene. Den nye historiske statistikken vil benytte dette materialet til å konstruere bilder, situasjonsbeskrivelser av industriens utvikling, omfang og virksomhet. Et slikt bilde vil bli dannet av fabrikktellingen av 1909, et bilde som kan og vil vise frem og tilbake i tid. Et annet bilde vil bli dannet av den første industristatistikken fra 1876 og 1879, som ble utarbeidet av Mohn (1876) og Strøm (1879).

En historisk statistikk hvor det romlige likestilles med det tidlige – og som legger vekt på å utnytte det statistiske kildematerialet til å gi detaljerte situasjonsbeskrivelser, skal resultere i publikasjoner som på sine områder intenderer å bli sentrale arkiv- og kildekrifter.

Det kan helt til slutt være betimelig å si litt om hvor langt arbeidet med den historiske statistikken for industri og

bergverk er kommet. Planer og prinsipper, vyer og målsettinger er som kjent *en* ting. Resultater noe helt annet. I *Statistiske Oversigter 1948* fins den tabellen som for industriens område går lengst tilbake. Det er en tabell som viser sysselsetting etter næring fra 1850 - 1900 basert på *Amtmennes femårsberetninger* og Byråets fabrikkstatistikk. Jeg begynte derfor med perioden 1829 - 1850 eller 1820 - 1850, eller rett og slett fra Napoleonskrigenes slutt til 1850, og laget tabeller som skulle dekke denne perioden både etter næring og region. Jens Kraft og *Amtmennes femårsberetninger* var kilder. Det er faktisk ikke gjort før. Da jeg var ferdig, tok jeg en tur til Riksarkivet for å sjekke om det skulle finnes andre kilder i Byråets arkiver.

I Byråets arkiv fant jeg ei pakke som het "*Fabrikkdrift tidligere enn 1834*". I den pakka fant jeg – ikke en *høydetabell*, men en *generaltabell*: "General Tabel over de norske Glas Verkers Tilvirkning og Afsætning i Aarene" 1776-1800 for "Tafel Glas, Kron Glas, Hvidt Glas og Crystal Glas" og en "Speciel Forklaring over den aarlige Afsætning af alle Sorter Glas Produkter fra den 24de April 1776 til den 31te December 1800" som gav tall for "Crystal Glas, Ordinaire hvidt Glas, Kron Vindues Glas, Tafel Glas, Ordinaire Vindues Glas, Bouteiller og grønt Glas, Medicin Glas alle slags". Dette gjorde at det ble nødvendig å se litt nærmere på *glassindustrien* og i en artikkel i *Teknisk ukeblad* fra 1928 har ingeniør Sollied redegjort for grunnleggelsen av den norske glassindustrien. Han sier bl.a. at det i Riksarkivet fins 60-70 pakker vedrørende glassverkene fra 1740 til 1820, og hver pakke skal inneholde 2-3 store og innholdsrike protokoller. Dette funnet gjør selvsagt at vi må vurdere å begynne på nytt. Som alle forstår, her er det om å gjøre ikke å fortape seg i detaljer. Og for å skaffe meg distanse til disse protokollene og glassindustrien har jeg fått tillatelse til å skrive en artikkel til i en føljetong Gruppe for historisk statistikk har gående i *Samfunnsspeilet* om husholdningsregnskaper før den 1. verdenskrig.*

Da tror jeg ikke at Gruppe for historisk statistikk har mer å melde i dag!

Tillegg

i

Fastsettelsen av kirkenes høyde over havet var ingen trivialitet, men spilte en avgjørende betydning i O.J.Brochs - *Statistisk Årbog for Kongeriget Norge*, 1867-1871, Kristiania 1871. For å beregne folkemengdens «Fordeling i de forskjellige Høider over Havfladen» gjorde han den forutsetning «at den midlere Høide af Beboelsen falder sammen med vedkommende Sognekirkes Høide over Havfladen». Forutsetningen ble begrunnet med at: «sædvanligt ligger vistnok Kirkerne i den lavere Del av Sognet, men her er også Bebyggelsen sterkest, og som oftest ligger også Kirken på et lidt fremragende Punkt.» Det er imidlertid ikke høydeberegningene, men dybdeberegningene til Ole Jacob

Broch som er blitt stående. I avsnittet om «Indsjørernes Dybde» heter det: «Det er kun få af Norges Indsjøer for hvilke Dybdemålinger haves; men enkelte af disse vise overordentlig store Dyp, og at Bunden endog ved langt ind i Landet beliggende Indsjøer ligger betydelig dybere end Havets Overflade, ja endog dybere end Havbunden i de nærmeste større Fjorde.» Ifølge «en i 1868 på Isen foretagen Oplodning» ble det fastslått dybder i Mjøsa på 450 meter. Det er her observasjonen stammer fra som alle kjenner til, og som er sunket inn i språket og blitt ekte *common wisdom*. Dette merkelige fenomenet at bunnen av Mjøsa ligger under havbunnen i Nordsjøen representerer kunnskap eller viten som ikke lar seg bruke til noe som helst, men som alle likevel går rundt og vet. O.J.Brochs *Statistisk Årbog for Kongeriget Norge* er tettpakket med alle mulig tall og beregninger. Mens vi vel er tilbøyelige til å mene at det er viktigere å vite at 269 042 personer i 1865 bodde i kjøpsteder og ladesteder, legges det hos Broch like stor vekt på at 212 000 personer bodde på øyer og at 13 446 bodde 2 000 fot over havets overflate. Det som i det hele tatt preger Brochs *Statistiske Årbog* er at alt som byr seg fram for telling, blir talt. Statistikken er teknisk sett vel utviklet, men den har ikke funnet sine anvendelsesområder. Man hadde i hendene et vidunderlig redskap for å registrere, komprimere, oppbevare og spre kunnskap, og brukte det på likt og ulikt. Et barn som får sin første kniv prøver den på jern og stein, papir og gress, smør og vann før det finner ut at trestykker er de best egnede emner for spikking. Høydetabellen til Kiær er en rest fra statistikkens naivistiske periode.

ii

Det er ikke bare glassverkene som har etterlatt seg store mengder arkivalia. Etter bokserien «Norges Land og Folk» fra 1873 - 1889, altså i den perioden Mohn, Kiær og Strøm etter tur hadde ansvaret, fins det i Håndskriftsamlingen i Universitetsbiblioteket ikke mindre enn 42 mapper med konsepter, planer, inndelinger og atter inndelinger, budsjetter, korrespondanse og reiseregninger. Utarbeidelsen av bokserien var organisert som et kontor med brevjournal og kopibok. Etter Mohns død i 1882 ble det foretatt en registrering av «Møblement anskaffet i Anledning af Udarbeidelsen af et statistisk-topografisk Værk over Norge». Og det bestod av: «1 stort Skrivebord (med 6 skuffer og 4 Ska-be), 1 Bokskab, 1 Kartskab, 2 større Borde (med 2 Skuffer og Fodhylder), 1 stor Pindestol, 6 Stole med Rørssæder, 1 Vadskeservant, (1 Paraffinlampe, afgivet det statistiske Centralbureau)». Her finnes også brevet Boye Strøm mottok mens han strevde med sitt bind om Stavanger Amt høsten 1887 fra statsråd Sophus Arctander i Departementet for der Indre: «Som Hr. Sekretæren bekjendt, er Storthingets Bevilgning for indeværende Budgettermin til fortsatt Udarbeidelse af Værket «Norges Land og Folk» betinget blandt andet af, at Beskrivelsen af Stavanger Amt blev fremlagt i Begyndelsen af Budgetterminen, cfr Skrivelse herfra af 12. Juli d.A. Da Departementet ikke endnu har modtaget denne Beskrivelse, maa man herved anmode Dem om at indsende samme snarest muligt, likesom man beder forklaret Foranledningen til, at det paa gjældende Afsnit af Værket ikke er

* Det bør for ordens skyld nevnes at artikkelen foreligger i *Samfunnsspeilet* nr. 3/97

blevet leveret tidligere». Bindene ble publisert heftevis og et halvt år etter Boye Strøm hadde mottatt purringen fra Arctander ble hefte III anmeldt på Aftenpostens første side (17. mai 1888). «Dette Amt», begynte anmelderen, «har ladet lenge vente på sig. Det er to Aar siden at Boye Strøm overtog Redaktionen af «Norges Land og Folk», og man havde allerede imødeseet Udgivelsen af dette eller et andet Amt for et Aar siden. Naar der er medgaaet to Aar, inden den nye Redaktør har ladet høre fra sig, kan man derfor forlange, at det præsterede til Gjengjæld skal indfri alle rimelige Fordringer». Aftenpostens anmelder fant likevel adskillig å sette fingeren på. Særlig var beskrivelsen av «Ryfylkes Høiland» som et «høit liggende Plateau» både «søgt og unaturligt» for Ryfylkets «Høiland» bestod av «spaltede og sønderrevne Fjelde med smale Rygge og dybe Dale». Og «Saa rummeligt» burde ikke «Begrepet Plateau» brukes i et topografisk verk, mente anmelderen.

Kommuneforvaltningen i Norden

Irene Arnesen

Kommuneforvaltningen i Norden skiller seg ut fra resten av Europa på flere måter. De nordiske landene har gjennomgående færre og større kommuner målt i antall innbyggere, spesielt sammenliknet med landene i Sør-Europa. I Norden har sektoren ansvaret for prioritering og produksjon av tunge velferdsgoder som helse, sosial velferd og undervisning. Kommuneforvaltningen spiller altså en viktig rolle når det gjelder både utforming og gjennomføring av offentlig politikk og nasjonale målsettinger. I Sør-Europa løses de samme oppgavene av staten eller folkevalgte organer på provins- eller regionnivå.

Innledning

Artikkelen tar for seg de nordiske landene¹ Norge, Sverige, Danmark og Finland, og beskriver likheter og forskjeller mellom disse landenes lokalforvaltning. Spesielt skal vi se nærmere på kommuneforvaltningens ulike finansieringskilder og utviklingen i disse, samt statens muligheter for å styre omfanget på og utviklingen i sektoren. Andre europeiske land vil også bli trukket inn for å vise hvordan de nordiske landene skiller seg ut fra resten av Europa.

Tabell 1. Kommuneforvaltningens struktur i Norge, Sverige, Danmark og Finland. 1993

Land	Antall ¹ kom- muner	Gjennom- snittlig kommune- størrelse i folketall	Antall enheter på mellomnivå	Gjennom- snittlig folketall i enheter på mellomnivå	Folketall (i mill.)
Sverige	286	29 800	24	35 8000	8,6
Danmark	275	18 800	14	32 9000	5,1
Finland	455	10 900	(312)	-	5,0
Norge	439	9 000	19	22 6000	4,2

¹ I 1997 er antall kommuner i Norge og Sverige h.h.v. 435 og 288, men dette endrer ikke strukturen vesentlig.
Kilde: SOU 1994:2: Kommunerna, Landstingen och Europa og Europarådet:
Structure and operation of local and regional democracy. 1992 og 1993.

Struktur

Antall nivå i lokalforvaltningen varierer fra 1 til 4 i de europeiske landene. Størrelsen på kommunene i Europa, målt i antall innbyggere, har et spenn fra flere millioner til under hundre personer. Antall kommuner varierer også mye. De største kommunene i Europa finner vi i Storbritannia og de minste på Island og i Sør-Europa.

I Norge, Sverige og Danmark har lokalforvaltningen to si-
deordnede nivåer med avgrensede ansvarsområder. Fin-
land mangler det nivået som tilsvarer h.h.v. fylkeskommun-
ene, landstingene og amtene i de andre nordiske landene.
Oppgaver på dette nivået, både pålagte og frivillige, løses i
Finland via interkommunalt samarbeid gjennom samkom-
munene (312 stk. i 1994). Samkommunene er egne juridis-
ke personer, de har ingen direkte folkevalgt representasjon
og ingen beskatningsrett. Finansiering skjer ved tilførsel av
midler fra medlemskommunene og ved salg av tjenester. I
tillegg har Finland 12 län, statlig forvaltning på regionalt
nivå.

Unntak fra den generelle forvaltningsordningen finnes i
både Norge, Sverige og Danmark. På lik linje med Oslo,

Tabell 2. Kommunenes struktur i Norge, Sverige, Danmark og Finland. 1993

Innbyggere	Norge Antall	Prosent	Sverige Antall	Prosent	Danmark Antall	Prosent	Finland Antall	Prosent
	17	3,9	-	-	-	-	22	4,9
1001-5000	230	52,4	9	3,1	19	7,0	203	44,6
5001-10000	94	21,4	55	19,2	121	44,0	120	26,3
10001-100000	95	21,6	211	73,8	131	47,6	104	22,9
100000	3	0,7	11	3,9	4	1,4	6	1,3
Totalt ¹	439	100,0	286	100,0	275	100,0	455	100,0

¹ I 1997 er antall kommuner i Norge og Sverige h.h.v. 435 og 288, men dette endrer ikke strukturen vesentlig.
Kilde: St.meld. nr. 32 (1994-95): Kommune- og fylkesinndelingen.

¹ I hele artikkelen henspeiler Norden på Norge, Sverige, Danmark og Finland. Jeg har valgt å se bort i fra Island p.g.a. forhold som lavt folketall, særegen bosetting og spesiell forvaltningsstruktur.

Irene Arnesen, konsulent ved Seksjon for offentlige finanser og kredittmarkedstatistikk. E-post: iae@ssb.no

Kommuneforvaltningen:

Den delen av offentlig forvaltning som ikke er statlig, dvs. lokalforvaltningen. I Norge består kommuneforvaltningen av kommuner og fylkeskommuner.

Konsum i kommuneforvaltningen:

Kommuneforvaltningens kostnader ved produksjon av ikke-markedsrettede varer og tjenester, fratrullet gebyrer (egenbetalinger), pluss kommuneforvaltningens kjøp av varer og tjenester til husholdningene.

som er en kommune som også har fylkeskommunale oppgaver, har både Danmark og Sverige tilsvarende unntak.

Omfang

Hvor stor kommuneforvaltningens betydning er i det enkelte land, avhenger av det samlede omfanget av offentlig tjenesteproduksjon, i tillegg til oppgavedelingen mellom forvaltningsnivåene. Ser vi på tabell 3 finner vi en klar sammenheng mellom høyt kommunalt konsum som andel av offentlig konsum og høyt offentlig konsum i forhold til bruttonasjonalprodukt. Dette innebærer at land med stor offentlig tjenesteproduksjon i stor grad også har en struktur med forholdsvis høy grad av desentralisert oppgaveløsning.

Kommuneforvaltningens konsum utgjør i de nordiske landene en større andel av totalt offentlig konsum enn det statlige konsumet. Dette indikerer at mange av det offentliges oppgaver er delegert til lokalforvaltningen i de nordiske landene, og at oppgaveløsningen er mer desentralisert enn i andre land i Europa. Det kommunale konsumet som andel av BNP ligger også markert høyere i de nordiske landene enn i de øvrige europeiske landene. Kommunesektorens relative størrelse og betydning for gjennomføringen av offentlig politikk er dermed klart større i de nordiske landene.

Nærmere om oppgavefordelingen mellom forvaltningsnivåene

Offentlige organer, som kommuner og fylkeskommuner, har som hovedformål å ivareta innbyggernes interesser og løse grunnleggende samfunnsoppgaver. Oppgavefordelingen mellom de offentlige nivåene bestemmes dels ut fra politiske valg og dels ut fra hensiktsmessighet. Som hovedprinsipp er det slik at kommunene har ansvaret for oppgaver som særlig angår den enkelte kommune og dens innbyggere. Dersom oppgaven angår flere kommuner, eventuelt hele fylket, eller oppgaven er mer kostnadskreven enn en enkeltkommune kan make, eller dersom det er behov for å se ting i en litt større sammenheng, er det normalt fylkeskommunen som tar seg av oppgavene. Staten har ansvaret for riksdekkende oppgaver som bl.a. politi, rettsvesen, forsvar og utenrikspolitikk. I Norge har kommunene først og fremst ansvar for tjenester som undervis-

ning på grunnskolenivå, inkludert barnehager og skolefritidsordninger, helsevern, sosiale tjenester og pleie og omsorg. Andre viktige oppgaver på kommunalt nivå er teknisk sektor og kirkelige- og kulturelle oppgaver. Fylkeskommunen har ansvaret for bl.a. videregående undervisning, sykehus, psykisk helsevern og samferdselsoppgaver. I tillegg har både kommunene og fylkeskommunene oppgaver innen næringsvirksomhet, naturvern m.m.

Til tross for likhetstrekkene i lokalforvaltningen, og på tross av de generelle reglene for valg av forvaltningsnivå som er skissert over og som gjelder innen alle de nordiske landene, varierer oppgavefordelingen mellom de forskjellige forvaltningsnivåene i Norden, og også over tid innen det enkelte land. Felles for de nordiske landene er at det er kommuneforvaltningen som har ansvaret for produksjonen av viktige velferdsgoder innen utdanning, helse o.a. Videregående opplæring blir f.eks. løst via samkommunene i Finland (se avsnitt om struktur), i Sverige er det kommunene som har ansvaret for denne oppgaven og i Norge og Danmark er det fylkeskommunene/amtene som har ansvaret. I Sverige er det landstingene som har ansvaret for primærhelsetjenesten, mens det i de andre nordiske landene er kommunene som har ansvaret.

Kommuneforvaltningens konsum etter formål

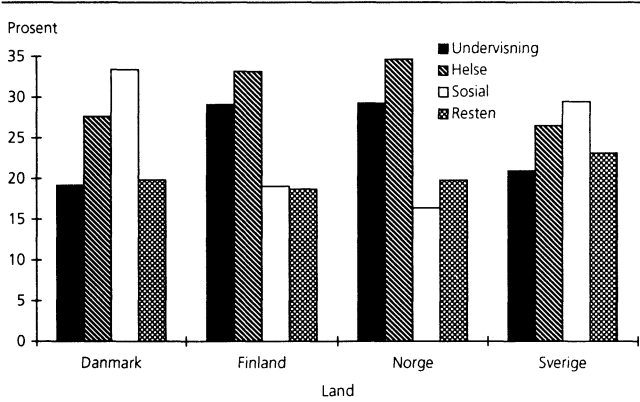
Figur 1 viser sammensetningen av kommuneforvaltningens konsum etter formål for de nordiske landene i 1993. Figuren viser at det er betydelige likhetstrekk mellom Norge og Finland, og tilsvarende mellom Sverige og Danmark. I forhold til totalt konsum i kommuneforvaltningen utgjør undervisning og helse relativt mer i Norge og Finland enn i Sverige og Danmark. I Sverige og Danmark er det til gjengjeld sosialsektorens andel av totalt konsum som er størst. Summen av oppgaver som administrasjon, teknisk sektor, kirke, kultur, samferdsel o.a. utgjør omtrent like mye i alle de nordiske landene, men det enkelte formålets omfang kan selvfølgelig variere landene mellom.

Tabell 3. Konsum i kommuneforvaltningen og konsum i offentlig forvaltning som andel av bruttonasjonalprodukt og konsum i kommuneforvaltningen som andel av konsum i offentlig forvaltning i enkelte utvalgte europeiske land. 1994

Land	Kommunalt konsum som andel av BNP	Offentlig konsum som andel av BNP	Kommunalt konsum som andel av offentlig konsum
Sverige	18,6	27,3	68,1
Danmark	17,4	25,5	68,0
Finland	14,4	22,4	64,3
Norge	12,7	21,4	59,7
Storbritannia	7,6	21,6	35,2
Nederland	6,7	14,2	47,3
Frankrike	5,1	19,6	26,2

Kilde: OECD (1996): National Accounts og Statistisk sentralbyrå. Tallene for Norge er hovedrevisjonstall fra Statistisk sentralbyrå.

Figur 1. Prosentvis sammensetning av kommuneforvaltningens konsum etter formål. 1993

Kilde: Nordisk statistisk årbok 1996 og Statistisk sentralbyrå. Tallene for Norge er hovedrevisjonstall fra Statistisk sentralbyrå.

Statistikken for Norge er etter hovedrevisjonen av nasjonalregnskapet basert på FN's og EU's retningslinjer i System of National Accounts (SNA) 1993 og European System of Accounts (ESA) 1995. Statistikken for Danmark, Sverige, Finland, samt de andre europeiske landene vi ser på, er basert på SNA 1968.

Finansiering

Kommuneforvaltningens inntekter er i hovedsak skatter, overføringer fra staten og gebyrinntekter, og i tillegg kommer inntekter fra forretningsdrift, renteinntekter og inntekter fra utleie og salg av kommunale eiendommer. Som tabell 4 viser varierer den relative betydningen av statlige overføringer og skatteinntekter fra land til land. Av landene i tabellen betyr skatteinntektene mest i Sverige, og minst i Nederland. I Nederland er det overføringene fra staten som er den viktigste inntektskilden.

Tabell 4 viser hvilke inntektskilder som er viktigst for utvalgte land. Tilsvarende variasjoner kan vi finne mellom kommunene innen et enkelt land. Ettersom de statlige overføringene kan være øremerket spesielle formål, og gebyrer er betaling for produksjon av bestemte varer og tjenester, er det først og fremst skatteinntektene og generelle blokktilskudd som gir den enkelte kommune og fylkeskommune frihet til å tilby tjenester som ikke er lovpålagt.

Skatteinntekter

I Norge har både kommuner og fylkeskommuner beskatningsrett innen visse rammer. Dette gjelder også for de tilsvarende nivåene i de andre nordiske landene, med unntak av samkommunene i Finland. Som tabell 4 viser er skatteme kommuneforvaltningens viktigste inntektskilde i alle de nordiske landene. I Sverige utgjør skattene over to tredjedeler av de totale inntektene i sektoren og for de resterende landene noe under halvparten av de totale inntektene. Skatteartene varierer fra land til land. Tabell 5 tar for seg hvilke skattearter vi finner i enkelte utvalgte land.

De vanligste lokale skattene er inntektsskatt for personer og eiendomsskatt, mens formuesskatt og inntektsskatt for bedrifter er mindre benyttet. For Nederland og Storbritannia er eiendomsskatten lokalforvaltningens eneste skatte-type, mens Norge og Tyskland benytter alle fire skatte-typene.

Makroøkonomisk styring

I dette avsnittet skal vi se nærmere på kommuneforvaltningens finansieringskilder i de nordiske landene og hvilke muligheter staten har til å styre sektoren. Det er fire hovedhensyn ved statens styring av offentlig virksomhet, se Kommunaldepartementet (1992). Disse fire er ivaretagelsen av rettssikkerheten i samfunnet, sikring av en effektiv tjenesteproduksjon, en utjevning av goder og byrder og sist men ikke minst hensynet til makroøkonomien. Den makroøkonomiske styringen tar sikte på å oppnå jevn økonomisk vekst, lav prisstigning, balanse i utenriksøkonomien og full sysselsetting. Dette søkes oppnådd ved bl.a. å styre etterspørselen i økonomien.

Som vi har sett tidligere utgjør kommunesektoren i de nordiske landene en betydelig andel av både offentlig sektor og av økonomien som helhet, og etterspørselen fra kommunesektoren utgjør derfor en betydelig andel av total etterspørsel. Nivået på kommunesektorens utgifter vil i

Tabell 4. Kommuneforvaltningens inntekter fordelt på skatter, statlige overføringer og andre inntekter for utvalgte europeiske land. Prosent. 1992

Land	Skatter	Statlige overføringer	Andre inntekter
Sverige	68,7	17,1	15,1
Danmark	47,1	43,1	9,8
Finland	46,4	35,1	18,5
Norge ¹	44,9	41,1	14,0
Frankrike	44,2	36,4	19,4
Tyskland	30,8	33,2	36,0
Storbritannia	10,7	73,8	15,5
Nederland	6,4	72,8	20,8

¹ Tallene for Norge er fra før hovedrevisjonen, men andelen av utgifter ikke i betydelig grad.
Kilde: OECD.

Tabell 5. Lokalforvaltningens skattearter i utvalgte europeiske land. 1992

Land	Inntektsskatt for personer	Inntektsskatt for bedrifter	Eiendoms-skatt	Formues-skatt
Norge	x	x	x	x
Sverige	x			
Danmark	x	x	x	
Finland	x	x	x	
Nederland			x	
Storbritannia			x	
Frankrike	x		x	
Tyskland	x	x	x	x

Kilde: OECD.

stor grad bestemmes av inntektene, og styring av rammene for sektorens samlede inntekter utgjør en viktig del av den makroøkonomiske stabiliseringspolitikken. I perioder med sterk vekst i økonomien vil kommunesektorens skatteinntekter øke, og i den grad dette fører til økte kommunale utgifter vil kommunesektoren være et destabiliserende element i økonomien, da dette vil øke konjunkturutslagene.

En måte staten kan påvirke kommuneøkonomien på er gjennom de statlige overføringene. I Norge kan staten regulere skatteøren, dvs. de kommunale og fylkeskommunale skattesatsene. Til tross for at de svenske kommunene fritt kan bestemme skatteøren, innførte staten skattestopp i Sverige i perioden 1990-1993(94), og påvirket derigjennom kommunenes og landstingenes skatter. Innføring av utgiftstak for offentlig sektor i Sverige er et annet eksempel på styring ut fra makroøkonomiske hensyn. Et annet virkemiddel staten har til å styre kommunesektoren er å endre skatteregler eller avgiftssatser, f.eks. momssatser eller arbeidsgiveravgiftssatser. Staten kan også regulere kommuneforvaltningens låneopptak, og kan inngå særskilte avtaler med kommunesektoren. Ettersom det først og fremst er via inntektskildene staten kan påvirke omfanget på og utviklingen i økonomien i kommuneforvaltningen, skal vi se nærmere på disse for de nordiske landene.

Nærmere om skatteinntektene i de nordiske landene

I Norge skriver kommunene og fylkeskommunene ut inntektsskatt på personer og på bedrifter. Kommunene i Norge mottar også formuesskatt, og de kommunene som ønsker det har anledning til å kreve eiendomsskatt etter gitte regler. På vegne av alle skattekreditorene er det i Norge kommunene som innkrever alle inntekts- og formuesskatter. I motsetning til de andre nordiske landene er det imidlertid staten som fastlegger minimums- og maksimumssatser for de kommunale og de fylkeskommunale skatteørene i Norge. I alle kommunene og fylkeskommunene er det maksimalsatsene som blir benyttet. I 1997 utgjør den kommunale inntektsskatteøren for personlige skatteyttere 11,5 prosent og 6,75 prosent for fylkeskommunene, en nedgang på 1/4 prosentenhet fra 1996 for begge skatteørene. Skatteøren for etterskuddspliktige ble redusert med 3/4 prosentenheter til 4,75 prosent for kommuner og med 1/4 prosentenheter til 2,5 prosent for fylkeskommuner fra 1996.

I 1995 ble det nedsatt et offentlig utvalg, Inntektssystemutvalget, for å vurdere inntektssystemet og finansieringen av kommunesektoren. Delutredning nr. 1 tok for seg inntektssystemet og kom i januar 1996². Delutredning nr. 2 kom ett år etter, i januar 1997³ og tok for seg finansieringen av kommunesektoren. Utvalget anbefaler at både selskapsskatten og formuesskatten avvikles som lokale skatter. De anbefaler videre at naturressursskatten (kraftforetak) videre-

føres etter Stortingets forutsetninger, se Kommunal og arbeidsdepartementet (1997). De skatteinntektene kommunene da vil sitte igjen med er fra skatt på eiendommer (personer og bedrifter) og alminnelig inntekt (personer). Fylkeskommunene vil ha skatt på alminnelig inntekt (personer). Både kommuner og fylkeskommuner vil ha naturressursskatt.

For Danmark utgjør skatteinntektene nærmere halvparten (47 pst.) av kommuneforvaltningens totale inntekter (se tabell 4). Kommunene og amtskommunene kan skrive ut inntektsskatt på personer og skatt på eiendom. I tillegg får kommunene overført en viss andel av inntektsskatten som pålegges bedriftene fra staten. Et trekk ved danske kommuners/amtskommuners økonomiforvaltning er at de i utgangspunktet fritt selv kan bestemme størrelsen på skatteøren. Imidlertid betyr størrelsen på skatteinngangen i kommuneforvaltningen relativt mye i makroøkonomisk sammenheng og for den økonomiske utvikling totalt sett. Dette har resultert i forhandlinger mellom staten og kommunene for å stabilisere skattesatsene. Til tross for avtaler om uendrede skattesatser økte disse i gjennomsnitt for kommuner og amtskommuner hvert år på 1990-tallet. Både kommuner og amtskommuner innkrever eiendomsskatt i Danmark. Satsen er lovbestemt for amtskommunene, men ikke for kommunene. Totalt utgjør eiendomsskatten omlag 8 prosent av kommunesektorens samlede skatteinntekter. F.o.m. 1996 kan danske kommuner velge mellom to metoder ved budsjettering av sin inntektsskatt. De kan selv anslå størrelsen på skattegrunnlaget, men da vil avregning overfor staten skje ved det endelige oppgjøret to år etter. Alternativt kan kommunene få garantert et bestemt nivå på skattegrunnlaget fra staten, da vil det ikke bli foretatt etterregulering. Valg av denne metoden gir større budsjett-sikkerhet. Kommunene kan gå ut og inn av denne garantiordningen fra år til år som de selv ønsker, og i 1996 var det rundt 20 prosent av kommunene som valgte denne metoden.

Også i Sverige er skatteinntektene kommuneforvaltningens viktigste inntektskilde. I 1970 utgjorde skatteinntektene omlag halvparten av kommuneforvaltningens inntekter, mens de på begynnelsen av 1990-tallet økte sin betydning ytterligere og utgjør etter dette omlag to tredjedeler av de totale inntektene. Den eneste skattearten Sverige har i dag er inntektsskatt på personer, etter at også skatt på inntekter fra eiendom ble avviklet etter skattereformen i 1990 og 1991. Bedriftsskatten ble overført til staten i 1985, bl.a. som et virkemiddel for å redusere veksten i kommunesektoren. Kommuneskatten i Sverige er proporsjonal og skatteøren kan i prinsippet, som i Danmark, bestemmes fritt av den enkelte kommune eller landsting. Frem t.o.m. 1992 ble utbetalingene basert på kommunenes skattegrunnlag to år tidligere og den aktuelle skattesatsen bestemt for det gjeldende året, dvs. uten framskriving av skattegrunnlaget. Systemet ble endret i 1993, men effektene ved den gamle ordningen opphørte ikke før etter 1994. I dag utbetaler staten kommunesektoren uten etterslep ved at det gjøres prognoser over inneværende års skattegrunnlag, noe som har

² NOU 1996:1 Et enklere og mer rettferdig inntektssystem for kommuner og fylkeskommuner. (Rattsø I).

³ NOU 1997:8 Om finansiering av kommunesektoren. (Rattsø II).

resultert i at omfanget av avregninger i ettertid har blitt betraktelig mindre.

For å hindre at innføringen av skattereformen i 1990 og 1991 skulle undergraves gjennom økninger i skatteøren og for å dempe økningen i de kommunale utgiftene, ble det i Sverige innført skattestopp i årene 1991-1993. Kommunene og landstingene hadde i denne perioden ikke anledning til å øke skattene ut over 1990 nivået. Skattestoppen ble delvis videreført også i 1994. I 1995 opplevde Sverige den største økningen i skattesatsene siden 1981, samlet økte skattetrykket for kommunesektoren med omlag 0.5 prosentpoeng. Fra 1995 til 1996 var det også en svak økning i den svenske kommuneforvaltningens skattenivå.

Som for Norge og Danmark utgjør skatteinntektene i kommuneforvaltningen i Finland i underkant av halvparten av de totale inntektene. I Finland har kommunene inntekter fra inntektsskatt på personer og inntektsskatt på bedrifter, dvs. staten overfører en gitt andel av selskapsskattene til kommunene. I tillegg skriver kommunene ut eiendomsskatt. Skatteinnkrevingen foretas av staten og utbetales fortløpende til kommunene. Samkommunene har ingen beskatningsrett. Som i Sverige og Danmark kan kommunene i Finland selv bestemme størrelsen på skatteøren. I de siste årene har satsene økt med omlag 1/4 prosentenhet i snitt hvert år.

Overføringer fra staten – inntektssystemene

Tradisjonelt har finansieringssystemet, eller inntektssystemet som vi kaller det i Norge, vært sett i sammenheng med overføringene fra staten i de nordiske landene.

Inntektssystemets oppgave er å sikre et likeverdig tjenestetilbud uavhengig av hvilken kommune eller fylkeskommune/landsting/amt den enkelte innbygger tilhører. Det er et uttalt prinsipp i alle de nordiske landene at sentrale velferdstjenester som bl.a. undervisning og helse skal ha et visst nivå uavhengig av hvilken kommune eller fylkeskommune som tilbyr tjenesten. Ettersom skatteinntektene i alle de nordiske landene er den viktigste inntektsskilden, får skattegrunnlaget stor betydning for hvilket utgiftsnivå og derigjennom tjenestenivå den enkelte kommune eller fylkeskommune landsting/amt kan tilby sine innbyggere. I alle de nordiske landene tar en utgangspunkt i gjennomsnittlige skatteinntekter pr. innbygger ved *inntektsutjevningen* mellom kommuner og mellom fylkeskommuner/landsting/amt. Kompensasjonsgraden, dvs. hvor mye av differansen mellom gjennomsnittlig skatteinntekt pr. innbygger og den enkelte kommunes eller fylkeskommunes/landstings/amts skatteinntekter pr. innbygger, varierer mellom landene. I Sverige og Danmark er ordningen en ren omfordeling av skatteinntektene, det er den ikke i Norge. I Norge sees inntektsutjevningen i sammenheng med overføringene fra staten, dvs. rammeoverføringene. I Finland er en revidert utgave av overføringssystemet innført f.o.m. 1997. I det nye systemet tar inntektsutjevningen utgangspunkt i ulikheter i skatteinntektene. Tidligere tok inntektsutjevningen utgangspunkt i ti forskjellige klasser,

det såkalte bærkraftsklassifiseringssystemet, hvor inndelingen i stor grad ble bestemt av skatteinntektenes størrelse og den enkelte kommunes mulighet til å finansiere lovbestemte oppgaver.

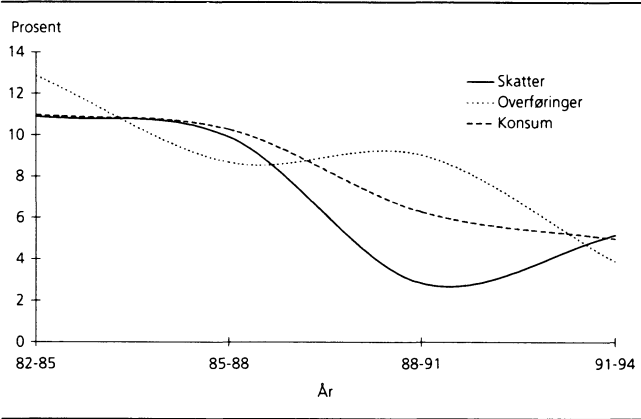
Den andre viktige komponenten i inntektssystemet er *utgiftsutjevningen*. Tanken bak utgiftsutjevningen er at noen kommuner eller fylkeskommuner/landsting/amt er dyrere eller billigere å drive enn andre, alt ettersom hvilken struktur det er på alderssammensetningen i kommunen, om kommunen er spredtbygd eller tettbygd, om det er mange skilte i kommunen o.s.v. Utgangspunktet er i alle de nordiske landene en kostnadsnøkkel med vektorer for objektive kriterier, som er upåvirkelige for den enkelte kommune eller fylkeskommune/landsting/amt, og som en antar har betydning for utgiftsnivået. Ved hjelp av kostnadsnøkkel og den enkelte kommunes eller fylkeskommunes/landstings/amts vektorer for de enkelte kriteriene bestemmes det beregnede utgiftsbehovet. I Sverige og Danmark finansieres tilskudd til kommuner og landsting/amt med et beregnet utgiftsbehov pr. innbygger som overstiger landsgjennomsnittet via overføringer fra kommuner og landsting/amt med et beregnet utgiftsbehov som ligger under landsgjennomsnittet. I Norge er utgiftsutjevningen en omfordeling av innbyggertilskuddet som i utgangspunktet er et likt beløp pr. innbygger.

Inntektssystemet i Norge inneholder i tillegg til inntektsutjevningen og utgiftsutjevningen et Nord-Norge tilskudd hvor kommuner og fylkeskommuner i Norges tre nordligste fylker får overført et tilskudd pr. innbygger for at Nord-Norge skal sikres et godt kommunalt tjenestetilbud. Det er en felles sats for hver kommune i et fylke og en sats for hver fylkeskommune. Skjønntilskuddet er todelt, det ordinære skjønnnet skal brukes ved spesielle lokale behov og kompensere kommuner eller fylkeskommuner som opplever en uforutsett inntektssvikt. Det ekstraordinære skjønnnet skal kompensere kommuner og fylkeskommuner som får en reduksjon i rammetilskuddet som følge av omleggingen av inntektssystemet. Regionaltilskuddet ble vedtatt som følge av det nye inntektssystemet. Tilskuddet er rettet mot små utkantkommuner som kompensasjon for at det ved det nye inntektssystemet skjer en betydelig omfordeling av tilskudd fra små kommuner til store kommuner.

Statens styring med kommunesektoren

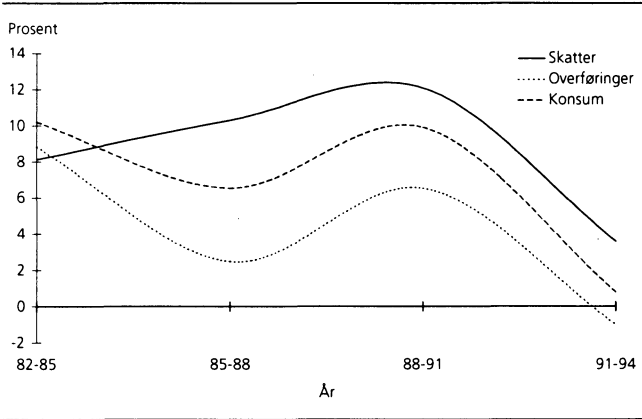
Figurene 2a, b, c, og d viser gjennomsnittlige vekstendringer for skatteinntekter, overføringer fra staten og konsum for kommuneforvaltningen i de nordiske landene i perioden 1982 til 1994. Ettersom staten har et overordnet ansvar for utviklingen i makroøkonomien, søker den som nevnt å styre den økonomiske utviklingen i kommuneforvaltningen, og å tilpasse den til det aktuelle konjunkturløpet. Det har imidlertid vist seg vanskelig i alle de nordiske landene i praksis. I perioder med raskt stigende lønninger og priser, vil også skatteinntektene øke sterkt og ønsket reduksjon i utgiftsveksten kan være vanskelig å oppnå. Figurene 2a, b, c og d gjenspeiler det faktum at kommuneforvaltningens omfang, målt som kommuneforvalt-

Figur 2a.Norge. Gjennomsnittlig endring i kommune-
forvaltningens skatteinntekter, overføringer
fra staten og konsum

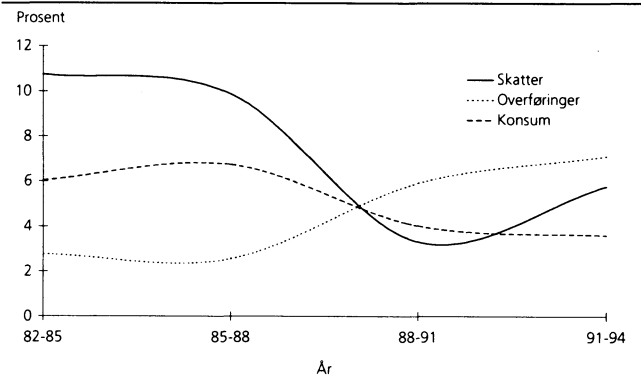
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Figur 2c. Sverige. Gjennomsnittlig endring i kommune-
forvaltningens skatteinntekter, overføringer
fra staten og konsum

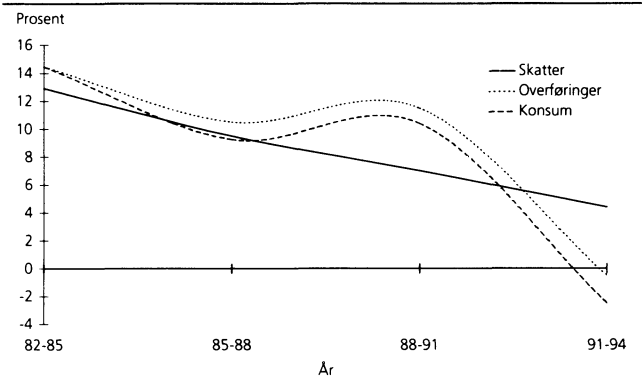
Kilde: OECD.

Figur 2b.Danmark. Gjennomsnittlig endring i kommune-
forvaltningens skatteinntekter, overføringer
fra staten og konsum

Kilde: OECD.

Figur 2d.Finland. Gjennomsnittlig endring i kommune-
forvaltningens skatteinntekter, overføringer
fra staten og konsum

Kilde: OECD.

ningens konsum, henger nøye sammen med utviklingen i skatteinntektene og overføringene fra staten. Felles for alle de nordiske landene var en økt aktivitet i kommuneforvaltningen på 1970-tallet.

Skatteinntektene økte i Norge hvert år i perioden vi ser på, med en topp i 84/85 hvor endringsprosenten var på hele 15 prosent. Utgiftsveksten gikk imidlertid ned på 1980-tallet etter at veksten i den offentlige økonomien var blitt et problem ut fra hensynet til makroøkonomien. I prinsippet har staten styring med omtrent 90 prosent av sektorens samlede inntekter, via Stortingets fastsettelse av ramme for det økonomiske opplegget i kommuneforvaltningen. Dette fastsettes dels via størrelsen på de samlede overføringene fra staten og dels via størrelsen på skatteøren. Til tross for dette har det vært en tendens til at sektorens inntekter har økt sterkere enn det som har vært lagt til grunn i det økonomiske opplegget, og konsumet i kommuneforvaltningen er blitt systematisk undervurdert i anslagene i Nasjonalbudsjettet. På 1990-tallet ser vi at kommuneforvaltningen i Norge på ny opplevde en økning i skatteveksten. Utviklingen i kommuneforvaltningens nettogjeld vil også være med på å forklare utviklingen i utgiftene. Økte låneopptak var en medvirkende årsak til utgiftsekspansjonen på 1980-

tallet i Norge. Kommunene og fylkeskommunene har anledning til å ta opp lån til investeringsformål (låneopptaket skal godkjennes av fylkesmann eller Kommunaldepartementet). I 1989 utgjorde kommuneforvaltningens nettogjeld omtrent 40 prosent av sektorens inntekter.

Av de nordiske landene er det Danmark som hatt den «jevne» utviklingen i konsumet, med en økning fra år til år på rundt 4-6 prosent. Utviklingen i sektorens skatteinntekter i Danmark har vært temmelig lik den vi har hatt i den norske kommuneforvaltningen. I Danmark kan som nevnt skatteøren i prinsippet bestemmes fritt slik at myndighetene ikke, som i Norge, kan påvirke skatteinntektene ved å regulere skatteøren. De forsøker seg riktignok med avtaler (se over), men til tross for disse økte skattesatsene hvert år på 1990-tallet. Aktiviteten i sektoren søkes også regulert ved å øke/reducere rammeoverføringene. Som i Norge ble utgiftsøkningen langsommere utover 1980-tallet.

I figur 2c ser vi at veksten i det kommunale konsumet ble kraftig redusert på begynnelsen av 1990-tallet, etter at utviklingen med økt aktivitet bare fortsatte utover 1980-tallet. Vi ser effektene av innføringen av skattereformen i 1990 og 1991, og den medfølgende skattestoppet, i tillegg

til virkningen av den generelle lavkonjunkturen i den svenske økonomien på begynnelsen av 1990-tallet. Den generelle lavkonjunkturen førte i tillegg til en reduksjon i skatteveksten også til en langsommere vekst i overføringene fra staten, og i 1992/93 opplevde de i Sverige en nedgang i kommuneforvaltningens konsum.

Etter begynnelsen av 1980-tallet hvor konsumet økte med omlag 15 prosent årlig, fikk Finland, tilsvarende utviklingen i Sverige, en innstramning i økonomien på begynnelsen av 1990-tallet. En av årsakene til at veksten i sektoren i Finland fortsatte, også utover siste halvdel av 1980-tallet, var at Finland inntil 1993 hadde et overføringssystem som i stor grad besto av formålsbestemte og derigjennom utgiftsdrivende tilskudd. Først i 1993, da systemet med rammeoverføringer ble innført i Finland, fikk staten muligheten til å påvirke aktiviteten i sektoren ved hjelp av overføringene. Siden skatteøren kan bestemmes fritt er det først og fremst via endringer av fradrag o.a. i tillegg til reguleringer av statlige overføringer, som aktiviteten i sektoren kan påvirkes ved hjelp av. I tillegg har Finland avtaler mellom staten og kommune, men disse er ikke bindende i den forstand at det ikke finnes sanksjoner, og enkeltkommunen kan ikke pålegges å realisere makromålene i en avtale. Både skatteinntektene, overføringene fra staten og konsumet hadde i løpet av begynnelsen på 1990-tallet en negativ utvikling.

Brukerbetaling (gebyrer)

I Norge utgjorde gebyrene i 1996 omlag 14 prosent av kommunesektorens samlede inntekter. Gebyrer knyttet til tekniske tjenester, som bl.a. avgifter knyttet til vann og avløp, renovasjon, feiing m.m., utgjør omlag halvparten av gebyrinntektene. Gebyrinntekter knyttet til helse- og sosialtjenester, derigjennom egenbetalinger innenfor pleie- og omsorgssektoren, utgjør omlag en fjerdedel. I tillegg får kommunene inntekter fra foreldrebetaling for barnehager og skolefritidsordninger o.a. I perioden 1988 til 1995 økte de samlede ordinære gebyrene i kommuneforvaltningen med ca. 79 prosent. Ved en sammenveining av satsene for alle de ulike gebyrene hadde vi i Norge omlag 6,2 prosents økning i årlig gjennomsnitt fra 1989 til 1997. Denne økningen er mer enn det dobbelte av vekstraten for prisindeksen for kommunalt konsum samme periode. Økningen kan skyldes flere forhold, de kommunale tjenestene kan ha økt i omfang og aktivitet, det kan skyldes økte satser, at stadig flere tjenester blir gebyrlagt, bl.a. gjennom forskrifter og regelverk, og det kan skyldes økt aktivitet på de kommunale tjenestene. Dette vil avhenge av hvilket område vi ser på. Felles for alle egenbetalinger er at kommunene ikke kan sette disse høyere enn selvkost. Kommunens inntekter ved å ta betalt for en tjeneste skal ikke overstige de utgiftene kommunen har ved å produsere denne tjenesten.

Som i de andre nordiske landene er det en tendens til at stadig flere kommunale tjenester blir avgiftsbelagt i Danmark. Det kreves som regel hjemmel i lov for å kunne innføre brukerbetaling på en kommunal tjeneste. For de tjenes-

tene det er mulig å innføre brukerbetaling er det opp til det enkelte kommunestyret hvorvidt dette skal innføres og i tilfelle hvor stor brukerbetalingen skal være. I mange tilfelle er det prinsippet selvkost som gjelder. Av fordelingsmessige hensyn er det på områder som hjemmehjelp, sykehjem, barnehage, fritidsundervisning o.l. regulert hvor stor andel av utgiftene som kan dekkes inn ved brukerbetaling eller det er avhengig av mottakerenes inntekter. Det er ofte regulert hvor mye kommunene maksimalt kan kreve i brukerbetaling, men kommunene står fritt til å kreve mindre.

Også i Sverige øker omfanget av brukerbetaling eller salg av tjenester mot avgifter. I 1980 utgjorde fem prosent av den kommunale produksjonen avgiftsfinansierte tjenester. I 1993 og 1994 utgjorde disse tjenestene 10 prosent av den totale kommunale produksjonen. Denne utviklingen gjelder både kommuner og landsting. På områder som elektrisitetsforsyning, vann og avløp, avfallshåndtering m.m. dekker avgiftene omtrent 100 prosent av utgiftene. Innen kollektivtransporten dekker avgiftene omlag halvparten. Hovedregelen ved beregning av avgifter er selvkostprinsippet også i Sverige.

Avslutning

Som vi har sett over har kommuneforvaltningen en sentral plass i økonomien i de nordiske landene, og ut i fra hensynet til makroøkonomien er det derfor ønskelig for staten å styre utviklingen i og omfanget på sektoren. Til tross for at staten selv kan fastlegge rammen for overføringene fra staten, påvirke sektorens skatteinntekter (via skatteøren, skattestopp etc.), og inngå avtaler, viser det seg imidlertid i praksis at statens styring med sektoren ikke alltid har vært like lett. En av årsakene til dette er at kommuneforvaltningen kan oppta lån, en annen årsak er at faktisk lønnsutvikling og skatteutvikling ikke er lik den som legges til grunn for sektorens utvikling, i tillegg til at inntekter som gebyrer o.l. er inntekter som staten i liten grad kan påvirke.

Referanser

- Europarådet (1992 og 1993): Structure and operation of local and regional democracy.
- Joranger, Melchior (1995): Kommuneforvaltningen i Norden, Likheter og ulikheter i organisering, utvikling og statlig makrostyring, Arbeidsnotater nr.26, Økonomiavdelingen, Finansdepartementet.
- Kommunal- og arbeidsdepartementet (1997): Rapport fra Det tekniske beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi, Juni 1997, Rundskriv H-20/97, S. nr. 97/4265, Juni 1997.
- Nordisk statistisk sekretariat. Nord 1996:1: Nordisk statistisk årsbok 1996.
- NOU (1992:15): *Kommune- og fylkesinndelingen i et Norge i forandring*, Kommunaldepartementet.

NOU (1995:17): *Om organisering av kommunal og fylkeskommunal virksomhet*, Kommunal- og arbeidsdepartementet.

NOU (1996:1): *Et enklere og mer rettferdig inntektssystem for kommuner og fylkeskommuner*, Kommunal- og arbeidsdepartementet.

NOU (1997:8): *Om finansiering av kommunesektoren*, Kommunal- og arbeidsdepartementet.

OECD (1996): *National Accounts. Volume II*. OECD. Paris.

OECD (1996): *Revenue Statistics*.

Ot. prp. nr. 42 (1991-92): (1992): *Om lov om kommuner og fylkeskommuner (kommuneloven)*, Kommunaldepartementet.

Ringqvist, Margareta (1996): *Om den offentliga sektorn, Vad den ger och vad den tar*, Publica, Fritzes Förlag AB.

SOU (1994): *Kommunerna, Landstingen och Europa*.

St. meld. nr. 32 (1994-95): *Kommune- og fylkesinndelingen*, Kommunal- og arbeidsdepartementet.

St. prp. nr. 1 (1996-97): *Beregningsteknisk dokumentasjon*, Rundskriv H-15/96, S. nr. 96/7490, 4/10-96, Kommunal- og arbeidsdepartementet.

Produktivitetsutvikling belyst ved nasjonalregnskapstall

Erling Joar Fløttum og Tor Skoglund

I perioden 1978-1994 var den årlige volumveksten i BNP per utførte timeverk i Norge 2,8 prosent i gjennomsnitt. Veksten i arbeidsproduktivitet var noe høyere i andre halvdel av perioden enn i første, og sterkere i vareproduserende enn i tjenesteytende næringer. Det er imidlertid store metodeproblemer når det gjelder beregningene for tjenestenæringene. Den siste hovedrevisjonen av nasjonalregnskapet i Norge har bidratt til en mer tilfredsstillende behandling av tjenestenæringene, men i artikkelen pekes det på gjenstående problemområder hvor Statistisk sentralbyrå vil søke å finne bedre løsninger i årene som kommer. Også andre land har de samme problemer med beregning av tjenestenæringene som oss. Tall for USA viser en lav vekst på rundt 1 prosent i gjennomsnitt i BNP per utførte timeverk, samt at veksten har vært avtagende over tid. Dette har vært omtalt som et paradoks på bakgrunn av den sterke veksten i bruk av informasjonsteknologi.

Innledning

Formålet med denne artikkelen er å belyse utviklingen i arbeidsproduktivitet i Norge ved hjelp av nye publiserte tall fra nasjonalregnskapet. Med utgangspunkt i nasjonalregnskapet er det mulig å beregne flere alternative mål på arbeidsproduktivitet. Produksjonsvariabelen i teller kan enten beskrives ved produksjon eller ved bruttoprodukt, og begge størrelser kan måles i ulike prissett (basispris, produsentpris, faktorkost). Når så arbeidskraftvariabelen i nevner enten kan uttrykkes ved sysselsatte personer, normalårsverk eller utførte timeverk, kan det teoretisk konstrueres hele 18 ulike varianter. I Fløttum et al. (1997) er relevansen av disse vurdert. Det ble konkludert med at det er mest hensiktsmessig å benytte utførte timeverk i samband med produksjon eller bruttoprodukt målt i basispris, og vi vil derfor avgrense oss til å betrakte disse to målene. Vi vil også sammenligne de norske tallene med tilsvarende tall for andre land.

Datagrunnlaget

Revidert nasjonalregnskapsstatistikk

Statistisk sentralbyrå har nylig gjennomført en omfattende hovedrevisjon av nasjonalregnskapet. På flere områder er det tatt i bruk nye statistikkilder, og beregningsmetodene er forbedret. De nye nasjonalregnskapstallene gir blant annet en mer tilfredsstillende beskrivelse av utviklingen innenfor privat tjenesteyting. Dessuten er det innført flere nye definisjoner og klassifikasjoner, basert på nye internasjonale retningslinjer gitt i System of National Accounts 1993 (SNA 1993), og med oppfølging i European System of Accounts

1995 (ESA 1995). Definisjoner og standardgrupperinger i det reviderte nasjonalregnskapet, og en oversikt over de viktigste endringene, er beskrevet i Statistisk sentralbyrå (1996a og 1996b).

Det er foreløpig beregnet nye nasjonalregnskapstall tilbake til 1978. Det er disse tallene, publisert i Statistisk sentralbyrå (1997), som ligger til grunn for analysen i denne artikkelen.

Produksjon og bruttoprodukt målt i faste priser

Produksjonstallene i nasjonalregnskapet viser i prinsippet all produksjon av varer og tjenester fra innenlandsk produksjonsaktivitet. Brutttoproduktet viser verdiskaping fra innenlandsk produksjon i en næring, og er definert som produksjon minus produktinnsats. Tall for produksjon og bruttoprodukt målt i faste priser framkommer ved deflatering, det vil si at løpende verdier divideres med prisindekser. Deflateringen gjennomføres på et detaljert produktnivå.

Beregning av volumendringstall følger i hovedtrekk samme metodeopplegg som før hovedrevisjonen. Slike volumendringstall beregnes i form av årlige vekstrater, og tilsvarende implisitte prisendringstall. Fastpristallene beregnes i fjorårets priser, det vil si at basisåret skiftes hvert år.

Utførte timeverk

Nasjonalregnskapet inneholder tall for sysselsatte personer, sysselsatte normalårsverk og utførte timeverk fordelt på næringer. Utførte timeverk gir uttrykk for voluminnsatsen av arbeidskraft i produksjonsvirksomheten og er det begrepet som er best egnet til studier av produktivitet. Utførte timeverk i en næring er definert som totalt antall timeverk utført av lønnstakere og selvstendige innenfor effektiv normalarbeidstid, med tillegg for utført overtid og fradrag for fravær på grunn av ferie, sykdom, permisjon, arbeids-

Erling Joar Fløttum, rådgiver ved Avdeling for økonomisk statistikk. E-post: ejf@ssb.no

Tor Skoglund, rådgiver ved Seksjon for nasjonalregnskap. E-post: tsk@ssb.no

Volumendringstall i nasjonalregnskapet

Fastprisberegningene baseres på integrerte tilgangs- og anvendelsestabeller og produktbalansering i løpende priser, der fastprisberegningen skjer i form av deflatering på detaljert produktnivå. Fastpristall for aggregater innenfor tilgang, anvendelse og verdiskaping følger gjennom summering og balansering av fastpristall over produkter. Dette gjelder aggregater som produksjon etter næring, import og eksport av varer og tjenester, innenlandsk sluttanvendelse av varer og tjenester, produktinnsats etter næring, bruttoprodukt etter næring og BNP. Deflateringen bygger på dobbeltdeflatering, dvs. separat deflatering av produksjon og produktinnsats for å komme fram til bruttoprodukt i faste priser. I dette ligger et krav til detaljrikdom der de enkelte produkter skal være mest mulig prishomogene, og med mulighet for tilpasning til tilgjengelig primærstatistikk over verditall såvel som prisstatistikk.

Deflateringsopplegget gir også mulighet til differensierte tall etter verdsetting. Dette innebærer at ovennevnte variable kan uttrykkes både i basispris og i produsentpris. Basispriser framkommer etter at eventuelle tilhørende produktskatter er trukket fra og eventuelle tilhørende produktsubsidier er lagt til observerte størrelser i produsentpris (som regel uten merverdiavgift). Basispris – eller basisverdi – er valgt som det sentrale verdissetingsbegrep for produkter og avledete variable som produksjon og bruttoprodukt i det reviderte nasjonalregnskapet, nettopp for å få mest mulig ensartet verdisseting internasjonalt og nasjonalt. Ved å bruke basisverdi omgår en problemet med at verdisseting kan variere som en følge av myndighetenes avgifts- og subsidiepolitikk.

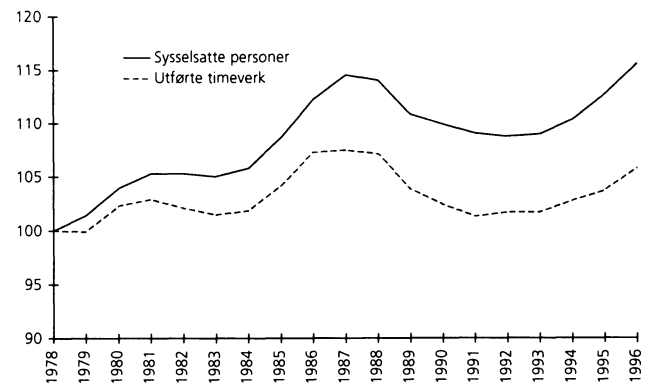
konflikter mv. Antall utførte timeverk i et år blir også påvirket av kalendermessige forhold (bevegelige helligdager, skuddår).

I nasjonalregnskapet er utførte timeverk beregnet i nær sammenheng med de andre sysselsettingsstørrelsene, se Hansen og Skoglund (1997). For lønnstakere er det dessuten lagt stor vekt på at det skal være best mulig konsistens mellom sysselsettingstall og lønnstall. Beregningsmetoden for utførte timeverk er basert på at det lages anslag for hver enkelt av de faktorer som påvirker timeverkene. Normalarbeidstiden er bestemt av lover og avtaler, og større endringer skjer vanligvis med noen års mellomrom. I 1982 ble ferien utvidet ("Gro-dagen"). I 1987 ble den ukentlige normalarbeidstiden satt ned fra 40 til 37,5 timer for mange grupper av lønnstakere.

De mest usikre faktorene bak timeverksanslagene i nasjonalregnskapet er beregningene av deltid, overtid og fravær. Disse beregningene bygger på mange forskjellige datakilder, blant annet arbeidskraftundersøkelsene, industristatistikken, Statens Sentrale Tjenestemannsregister, Personaladministrativt informasjonssystem for kommuneforvaltningen (PAI), arbeidstidsstatistikk fra NHO mv.

Kvaliteten på timeverksberegningene må antas å være best for industrien, og dårligst for kommuneforvaltningen og

Figur 1. Antall sysselsatte personer og utførte timeverk i alt. Indekser. 1978=100

flere private tjenesteytende næringer. Også for næringer med mange selvstendige, bl.a. jordbruk og fiske, må tallene for utførte timeverk betraktes som relativt usikre.

Figur 1 viser at det siden 1978 har vært betydelig lavere vekst i utførte timeverk totalt enn i sysselsatte personer. I perioden 1978-1996 økte de samlede timeverkene med om lag 6 prosent, mens antall sysselsatte personer økte med vel 15 prosent. En viktig årsak til dette er at gjennomsnittlig årlig arbeidstid i et normalårsverk har gått ned. I tillegg har omfanget av deltidsarbeid og fraværet økt noe når vi betrakter hele perioden under ett. Utviklingen i deltidsomfang og fravær har imidlertid ikke vært stabil, men viser til dels store endringer i deler av perioden.

Antall utførte timeverk nådde en topp i årene 1986-1988, da lå nivået om lag 7 prosent over nivået i 1978. Veksten var spesielt sterk i årene 1985 og 1986. I perioden 1989-1991 gikk utførte timeverk ned, for deretter å øke igjen.

Produktivitetsutvikling 1978 -1994

Det foreligger endelige nasjonalregnskapstall etter det nye systemet for årene 1978-1994. Nedenfor presenteres gjennomsnittstall for produktivitetsutviklingen i hele perioden, og for de fire delperiodene 1978-1982, 1982-1986, 1986-1990 og 1990-1994.

Norsk økonomi totalt

BNP per utført timeverk som uttrykk for arbeidsproduktiviteten i totaløkonomien har økt med 2,8 prosent som årlig gjennomsnitt over hele perioden ifølge de nye nasjonalregnskapstallene. For Fastlands-Norge har imidlertid produktivtetsveksten vært markert lavere, 1,8 prosent. Dette skyldes at oljevirksomheten, som har ekstremt høyt bruttoprodukt i forhold til utførte timeverk, har hatt en svært sterk produktjonsvekst i denne perioden.

Tabell 1 viser også at produktivtetsveksten for totaløkonomien har vist en svakt økende trend. Gjennomsnittlig produktivtetsvekst er 2,7 prosent i den første halve perioden 1978-1986 og 3,0 prosent i den andre halve perioden 1986-1994 målt ved BNP per utført timeverk. En ser også at pro-

Tabell 1. Arbeidsproduktivitet for norsk økonomi totalt. Gjennomsnittlig årlig volumendring i prosent

	1978-1994	1978-1982	1982-1986	1986-1990	1990-1994
BNP per utførte timeverk	2,8	2,0	3,3	2,4	3,6
BNP Fastlands-Norge per utførte timeverk	1,8	1,5	1,9	1,8	2,1

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

duktivitetsutviklingen følger et syklisk forløp, med vel 1 prosent høyere produktivitetsvekst i 1982-1986 (2. periode) og 1990-1994 (4. periode) enn i periodene foran, henholdsvis 1978-1982 (1. periode) og 1986-1990 (3. periode). Figur 2 viser at den årlige veksten i BNP per utførte timeverk har variert fra 5,5 prosent (1984) til 0,2 prosent (1988).

Hovedrevisjonen har ført til relativt moderate endringer når det gjelder veksten i BNP per utført timeverk. For eksempel er den gjennomsnittlige produktivitetsveksten for årene 1982-1990 revidert opp fra 2,7 prosent til 2,8 prosent, og tilsvarende for Fastlands-Norge opp fra 1,7 til 1,8 prosent.

Disse resultatene viser at de nye norske nasjonalregnskaps-tallene ikke gir uttrykk for avtagende produktivitetsvekst over tid, på samme måte som i USA og flere andre land. I USA har dette vært omtalt som et paradoks ("produktivitetsparadokset") på bakgrunn av den sterke veksten i bruk av ulike former for informasjonsteknologi.

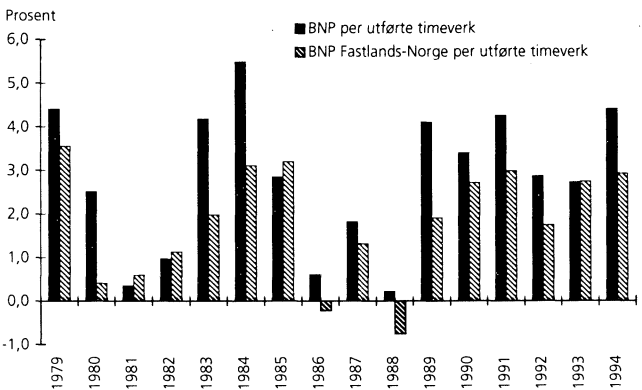
Presentasjonen nedenfor av produktivitetsutviklingene i de enkelte næringene er strukturert i tre deler: primærnæringer, sekundærnæringer og tjenestenæringer. Inndelingen skiller langt på vei mellom markedsrettet og ikke-markedsrettet produksjonsvirksomhet. I ikke-markedsrettet virksomhet er produksjonen kostnadsbestemt, noe som gir føringer på tolkningen av produktivitetsmålet.

Presentasjonen illustrerer også i hvilken utstrekning begrepsvalget mellom bruttoprodukt og produksjon i teller får betydning for resultatene.

Primærnæringer

For hele perioden under ett var gjennomsnittlig produktivitetsvekst svært høy i fiske, fangst og fiskeoppdrett, med 8,1

Figur 2. BNP per utførte timeverk og BNP Fastlands-Norge per utførte timeverk, prosentvis endring fra året før i faste priser

og 8,3 prosent basert på henholdsvis bruttoprodukt og produksjon. Også skogbruket med 4,0 prosent hadde en gjennomsnittlig produktivitetsvekst betydelig over veksten i totaløkonomien. Gjennomsnittlig produktivitetsvekst i jordbruket på 2,4 prosent var litt i underkant av veksten i BNP-målet for totaløkonomien, men var noe høyere (3,5 prosent) målt ut fra produksjon.

Mens veksten var svært høy på slutten av 1980-årene (3. periode) i alle tre næringer, ble den ytterligere forsterket i 1990-årene i fiske, fangst og fiskeoppdrett med årlig vekst på mer enn 16 prosent målt ved produksjon og hele 23 prosent målt ved bruttoproduktet. Det har vært en kraftig ekspansjon i fiskeoppdrett siden midten på 1980-tallet. Når det gjelder tradisjonelt fiske, vil produksjon og bruttoprodukt kunne svinge mye fra år til år som følge av naturgitte forhold. For alle primærnæringene er det dessuten stor usikkerhet ved anslagene over utførte timeverk.

Tabell 2. Arbeidsproduktivitet i primærnæringer. Gjennomsnittlig årlig volumendring i prosent

	1978-1994	1978-1982	1982-1986	1986-1990	1990-1994
Bruttoprodukt i basispris per utførte timeverk					
Jordbruk, jakt og viltstell	2,4	2,5	-1,7	6,6	2,4
Skogbruk	4,0	5,9	3,2	8,4	-1,1
Fiske, fangst og fiskeoppdrett	8,1	5,0	-1,1	6,7	23,1
Produksjon i basispris per utførte timeverk					
Jordbruk, jakt og viltstell	3,5	4,0	1,1	5,9	3,1
Skogbruk	4,0	5,5	3,3	8,6	-1,1
Fiske, fangst og fiskeoppdrett	8,3	2,3	3,6	11,4	16,3

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Sekundærnæringer

Målt ved produksjon i basispris per utførte timeverk var det en vekst i arbeidsproduktiviteten i industrien på 3,6 prosent som årlig gjennomsnitt over hele perioden. Veksten var relativt jevn over perioden, med noe svakere vekst i andre halvdel (3,5 prosent) enn i første (3,8 prosent). Et annet resultat å notere seg er den store forskjellen i vekst-takten mellom de to begrepene, fra 3,6 prosent på basis av produksjon til bare 2,1 prosent målt ut fra bruttoproduktet.

Innen industrien har produktivitetsveksten - målt på basis av produksjon - vært særlig høy i utekonkurrerende næringer som metallindustri, treforedling og kjemiske råvarer (5-6 prosent). Den store gruppen verkstedsindustri hadde samme vekst som for industrien totalt. Svakest utviklet produktiviteten seg i forlag og grafisk industri, og i møbelindustri og annen industri (1 - 2 prosent gjennomsnittlig vekst).

Produktivitetsveksten i bygge- og anleggsvirksomhet var litt lavere enn i industrien for perioden under ett (3,2 prosent). Veksten var imidlertid langt mer ujevn, med markerte toppe i 2. og 4. periode, men til gjengjeld med svært lav vekst i de to andre periodene. Det bør tillegges at fast-

pristallene for denne næringen er mer usikker enn for de fleste andre næringer.

Mens produktivitetsnivået i utvinning av råolje og naturgass er langt over tilsvarende nivå i de andre næringene, har produktivitetsveksten i denne næringen ikke vært spesielt høy (2,4 prosent), faktisk noe lavere enn veksten i totaløkonomien. Det skal imidlertid understrekes at veksten i de to siste periodene var meget sterk med om lag 7 prosent.

Målt ved bruttoprodukt per utførte timeverk har produktivitetsveksten vært betydelig lavere enn målt ved produksjon per utførte timeverk i både industri totalt og i bygge- og anleggsvirksomhet, noe lavere også for kraftforsyning, om trent likt for bergverksdrift, men noe høyere for utvinning av råolje og naturgass (inkl. tjenester). Innen industri er det mange eksempler på avvik i størrelsesorden 1-2 prosentpoeng mellom de to målene (i begge retninger), men utslaget på totalen kan i høy grad tilskrives de to større industrigruppene verkstedsindustri og nærings- og nytelsesmiddelindustri, som begge har en produktivitetsvekst nær industri-gjennomsnittet målt ved produksjon, men kommer 2-3 prosentpoeng lavere ut målt ved bruttoproduktet. For nærings-

Tabell 3. Arbeidsproduktivitet i sekundærnæringer. Gjennomsnittlig årlig volumendring i prosent

	1978-1994	1978-1982	1982-1986	1986-1990	1990-1994
Bruttoprodukt i basispris per utførte timeverk					
Utvinning av råolje og naturgass, inkl. tjenester	2,8	-8,7	4,0	9,8	7,2
Bergverksdrift	4,2	-3,1	7,3	6,0	7,1
Industri	2,1	2,3	2,8	2,1	1,2
Nærings- og nytelsesmiddelindustri	-0,6	0,3	-0,8	-2,2	0,4
Tekstil- og beklædningsindustri	3,9	3,0	4,8	4,1	3,6
Trelast- og trevareindustri	1,1	0,4	4,7	2,5	-3,0
Treforedling	6,6	6,6	7,1	7,0	5,5
Forlag og grafisk industri	-0,2	1,2	0,5	-2,5	-0,2
Kjemiske råvarer	6,8	12,2	2,9	8,6	3,8
Kjemisk og mineralsk industri mv.	2,5	1,9	2,0	4,0	2,0
Metallindustri	5,7	0,3	9,0	7,1	6,6
Verkstedsindustri	1,4	0,7	2,1	1,8	0,9
Bygging av skip og oljeplattformer	2,4	6,0	5,4	-3,2	1,6
Møbelindustri og annen industri	-0,7	2,0	-0,4	-0,8	-3,4
Kraftforsyning	0,7	1,3	-1,5	2,8	0,3
Bygge- og anleggsvirksomhet	2,0	-0,8	1,7	3,1	3,9
Produksjon i basispris per utførte timeverk					
Utvinning av råolje og naturgass, inkl. tjenester	2,4	-7,3	4,0	7,1	6,7
Bergverksdrift	4,4	1,6	6,6	5,3	4,3
Industri	3,6	3,8	3,7	4,5	2,4
Nærings- og nytelsesmiddelindustri	2,8	3,4	2,1	3,4	2,4
Tekstil- og beklædningsindustri	4,4	3,1	4,4	5,2	4,8
Trelast- og trevareindustri	2,5	3,3	2,8	1,2	2,5
Treforedling	5,3	6,7	5,8	5,9	3,1
Forlag og grafisk industri	1,2	2,4	2,0	0,3	0,1
Oljeraffinering	2,9	0,3	1,9	11,5	-1,8
Kjemiske råvarer	4,8	7,9	3,5	3,4	4,4
Kjemisk og mineralsk industri mv.	4,1	4,8	3,8	4,3	3,4
Metallindustri	6,0	0,8	9,3	9,5	4,9
Verkstedsindustri	3,7	4,0	4,1	4,0	2,9
Bygging av skip og oljeplattformer	2,7	5,0	3,8	2,0	0,1
Møbelindustri og annen industri	1,8	3,9	2,8	0,7	-0,3
Kraftforsyning	1,2	2,5	0,4	2,1	-0,1
Bygge- og anleggsvirksomhet	3,2	1,0	4,9	0,2	6,7

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

og nytelsesmiddelindustri er det en svak negativ vekst for hele perioden under ett i bruttoprodukt per utførte timeverk. Dette er imidlertid en næring hvor bruttoproduktet utgjør en liten andel av produksjonen, og hvor utviklingen i bruttoprodukt per utførte timeverk derfor er et dårlig mål på produktivitetsveksten. Det samme er i enda høyere grad tilfelle med oljeraffinering som ikke er tatt med i bruttoprodukttabellen.

Tjenestenæringer

For tjenestenæringene viser resultatene av produktivitetsberegningene totalt sett en svakere produktivitetsvekst enn i de vareproduserende næringene (primærnæringer og sekundærnæringer). Tjenestenæringer eksklusive offentlig forvaltning har i begge målene hatt en gjennomsnittlig produktivitetsvekst på om lag 2 prosent for hele perioden under ett. Offentlig forvaltningsvirksomhet har hatt en gjennomsnittlig produktivitetsvekst på 0,7 prosent målt på basis av bruttoproduktet, og litt høyere på basis av produksjonen (nærmere kommentert nedenfor).

Det er betydelige forskjeller innen tjenestenæringene når det gjelder veksten i arbeidsproduktivitet. I noen næringer er veksten svært høy, som i post og telekommunikasjon (sistnevnte del er utslagsgivende), i andre næringer som varehandel og transport ellers er veksten i størrelsesorden som for totaløkonomien, mens i mesteparten av de øvrige tjenestenæringene er produktivitetsveksten svært beskjeden og i enkelte tilfeller svakt negativ.

Også her er konklusjonene avhengige av hvilket av de to målene en ser på. For hele perioden under ett viser 10 av de 11 tjenestenæringene spesifisert i tabellene ovenfor høyere vekst målt ved produksjon enn ved bruttoproduktet, men forskjellene er gjennomgående små, under 1,5 prosentpoeng. Unntaket her er hotell- og restaurantvirksomhet som målt ved produksjon har omtrent null produktivitetsvekst, men kommer ut med betydelig negativ vekst målt på basis av bruttoproduktet.

Når det gjelder produktivitetsutviklingens forløp, er det større stabilitet over tid for tjenestenæringene enn for de vareproduserende næringene. Men for et par av tjenestenæringene er det ujevn eller ustabil produktivitetsutvikling: post og telekommunikasjoner der veksten har tiltatt ganske kraftig inn i 1990-årene (omtrent 10 prosentpoeng sterkere vekst i 4. periode sammenlignet med 1. periode), og utenriks sjøfart der produksjonsmålet viser 8 prosentpoeng forskjell fra topp (2. periode) til bunn (4. periode).

Det såkalte produktivitetsparadokset har fra flere hold (bl.a. i Griliches (1994), vært forklart med vanskelige måleproblemer i tjenestenæringene, forsterket ved tjenestenes økte betydning over tid. Det er klart at denne kritikken også i noen grad rammer norske data, men effekten er mildere enn for de amerikanske dataene. Dette forklares delvis ved at hovedrevisjonen av nasjonalregnskapet nylig økte kvaliteten og vektleggingen på tjenestenæringene og tok opp i seg resultatene fra en utbygging av næringsstatistikken på tjenesteområdet som har pågått siden forrige hoved-

Tabell 4. Arbeidsproduktivitet i tjenestenæringer. Gjennomsnittlig årlig volumendring i prosent

	1978-1994	1978-1982	1982-1986	1986-1990	1990-1994
Bruttoprodukt i basispris per utførte timeverk					
Varehandel	3,6	3,8	4,6	1,4	4,5
Hotell- og restaurantvirksomhet	-4,9	-10,0	-2,9	-3,6	-2,7
Sjøtransport	0,4	0,7	2,8	-1,2	-0,7
Utenriks sjøfart	0,0	1,4	3,0	-3,2	-1,2
Transport ellers	1,9	0,7	1,0	2,9	3,0
Post og telekommunikasjoner	7,2	2,2	5,9	8,2	12,6
Finansiell tjenesteyting, forsikring	-0,7	-1,1	-0,6	-1,1	0,2
Forr. tjenesteyting og utleievirks.	0,1	-1,9	2,5	-1,2	1,1
Personlig tjenesteyting	-0,3	-0,6	0,9	-1,7	0,1
Tjenestenæringer ekskl. off. forvaltning	1,8	1,4	2,2	1,6	2,2
Offentlig forvaltningsvirksomhet	0,7	0,8	0,7	0,7	0,5
Produksjon i basispris per utførte timeverk					
Varehandel	3,2	3,3	3,9	2,2	3,5
Hotell- og restaurantvirksomhet	-0,3	-0,5	-0,6	-0,1	0,1
Sjøtransport	1,7	0,5	7,0	0,4	-0,9
Utenriks sjøfart	1,6	0,8	7,9	-0,8	-1,3
Transport ellers	3,0	1,9	2,8	3,6	3,5
Post og telekommunikasjoner	7,5	4,1	6,8	5,5	13,8
Finansiell tjenesteyting, forsikring	0,8	0,9	1,0	0,0	1,1
Forr. tjenesteyting og utleievirks.	1,0	0,6	1,1	0,6	1,7
Personlig tjenesteyting	1,0	1,2	1,7	-0,3	1,4
Tjenestenæringer ekskl. off. forvaltning	2,3	2,0	2,8	2,0	2,3
Offentlig forvaltningsvirksomhet	1,1	1,3	0,9	1,4	0,9

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

revisjon for ca. tyve år siden. Men dette retter søkelyset mest på tall i løpende verdier, mens produktivitetstallene – enten de er på basis av produksjon eller bruttoprodukt – må referere seg til volumstørrelser, mao. tall i faste priser. Dermed møter statistikerne utfordringer på prissiden og hvordan metodikken innrettes for å kunne nå fram til best mulig fastpristall. Utfordringene her er spesielt store innenfor tjenesteområdet. Det kan derfor være sannsynlig at en har å gjøre med betydelige feilmarginer ved måling av produktivitetsveksten i flere av tjenestenæringene, se nedenfor. Det er også antatt at veksten er undervurdert for tjenestenæringene under ett: "It is likely that a negative bias exists of the real growth of value added in services (corresponding to an overstatement of the service price increase)".¹

En rekke av tjenestenæringene framkommer i tabellen ovenfor med tilnærmet null, meget lav eller negativ vekst i arbeidsproduktivitet. Spesielt for bruttoproduktet per utførte timeverk er det flere eksempler på negativ vekst i produktiviteten, selv for hele perioden under ett. Ikke minst for disse næringene ligger det utfordringer i retning av å evaluere beregningsmetodene nærmere for om mulig å bedre tallenes kvalitet.

Hotell- og restaurantvirksomhet

Dette er en næring som har ekspandert sterkt i den perioden vi betrakter, og hvor veksten i timeverkene har vært på over 40 prosent for hele perioden under ett. Det vil også være metodeproblemer når det gjelder deflatering, særlig for den tredjedelen av produksjonen som ikke går til konsum i husholdningene og for produktinnsatsen i næringen.

Finansiell tjenesteyting, forsikring

Tallene for denne næringen viser vekst i arbeidsproduktivitet i området pluss-minus 1 prosent. Sysselsetting brukes som volumindikator for finansielle tjenester, noe som trolig også er tilfelle for de fleste andre land. Dette kan gi urimelige resultater i lys av den omfattende bruken av informasjonsteknologi i denne næringen. Det arbeides internasjonalt med nye beregningskonvensjoner for finansiell tjenesteyting, som på litt sikt (kanskje 2 - 3 år) kan gi en bedre plattform for sammenlignbare og påliteligere tall i faste priser for denne næringen.

Forretningsmessig tjenesteyting mv.

Forretningsmessig tjenesteyting og utleievirksomhet har kommet ut med 0-vekst over perioden sett under ett når produktivitetsutviklingen beskrives ved bruttoprodukt per utførte timeverk, og med 1 prosent gjennomsnittlig vekst målt ved produksjon per utførte timeverk. Dette er samtidig en næring med meget sterk produksjons- og sysselsettingsvekst i denne perioden, dvs. en årlig gjennomsnittlig volumvekst for produksjonen på 5,4 prosent og med en fordobling av timeverkene fra 1978 til 1994. Et hovedproblem her er å finne adekvate prisindikatorer til å deflatere de løpen-

de produksjonstallene med, noe som vanskeliggjøres ved at bare en liten andel av næringens tjenester går til konsum i husholdningene. I stor grad har en foreløpig måttet kapitulere for disse vanskelighetene og benyttet kostnadsprisindekser ved deflateringen.

Personlig tjenesteyting

Resultatene for personlig tjenesteyting ligner mye på de for forretningsmessig tjenesteyting (nær 0-vekst for bruttoproduktet og 1 prosent gjennomsnittlig produktivitetsvekst for produksjonsmålet). Det er flere parallelle problemer her. Selv om husholdningene er avtaker av en større andel av disse tjenestene, er prisdeflateringen vanskelig også i dette tilfelle. Blant annet er det problemer med beregning av prisindekser for kommunale gebyrer. Det understrekes også at denne næringen har et betydelig innslag av ikke-markedsrettet produksjon (ideelle organisasjoner) som vanskeliggjør målingen av arbeidsproduktivitet på samme måte som for offentlig forvaltningsvirksomhet (se nedenfor).

Offentlig forvaltningsvirksomhet

Produktivitetsproblematikken er uløst for offentlig forvaltningsvirksomhet ettersom produksjonen (og dermed også bruttoproduktet) i løpende priser fastsettes på basis av produksjonskostnadene i den ikke-markedsrettede delen av forvaltningen. Markedspriser og fortjenestemarginer finnes ikke for denne virksomheten. En har konvensjonelt forutsatt en produktivitetsvekst på 0,5 prosent for samtlige ikke-markedsrettede delnæringer med unntak av forsvaret, hvor det er forutsatt uendret arbeidsproduktivitet. For markedsrettet virksomhet (dvs. kommunal vannforsyning og kloakk- og renovasjonsvirksomhet) er de løpende verdiene deflatert ved hjelp av prisindekser. I de nye internasjonale nasjonalregnskapsprinsippene åpnes det for andre volummål enn de tradisjonelle kostnadsbaserte målene, men dette er vanskelig å etablere og innføre i nasjonalregnskapstallene på kort og mellomlang sikt.

Internasjonale sammenligninger

Økonomien totalt

Internasjonale sammenligninger av produktivitetsveksten er ikke lett tilgjengelige. Ovenfor har vi presentert produktivitetsutviklingen i Norge ved hjelp av lange tidsserier for bruttoprodukt per utførte timeverk og for produksjon per utførte timeverk. Utførte timeverk ble valgt som sysselsettingsmål ut fra en utbredt enighet om at dette begrepet er det beste mål for arbeidsinnsats. Ønsker en å sammenligne produktivitetsveksten i Norge ved hjelp av disse målene med utviklingen i andre land, må en imidlertid konstatere at bare et fåtall av OECD-landene publiserer timeverkstall i nasjonalregnskapstabellene sine. Den ferskeste årspublikasjonen fra OECD med detaljerte nasjonalregnskapstall t.o.m. 1995 (se OECD (1997)) inneholder timeverkstall for lønnstakere for bare 6 land: Australia, Canada, Finland, Norge, Sverige og USA. De norske tallene gir en gjennomsnittlig årlig vekst på 3,0 prosent målt ved BNP per utførte timeverk i perioden 1986-1994 (2,0 prosent for Fastlands-

¹ Sitert fra et dokument som ble lagt fram på et møte i Eurostat i september i arbeidsgruppen for nasjonalregnskap, se Eurostat (1997).

Norge). Ved å forutsette at utviklingen for selvstendige følger utviklingen for lønnstakere, finner vi at gjennomsnittlig produktivitsvekst både i Sverige og USA har vært klart lavere enn i Norge i denne perioden (Sverige 1,3 prosent og USA 0,9 prosent), mens veksten i Finland lå i overkant av den norske (3,2 prosent).

Mer oppsiktsvekkende er kanskje hvor ulik bakgrunn eller sammensetning disse gjennomsnittlige vekstratene avspeiler. I USA var det en samlet BNP-vekst i faste priser på mer enn 21 prosent, mens timeverkene fulgte gått opp med vel 13 prosent vekst. I Norge var BNP-veksten også meget høy med 19 prosent, men her gikk timeverkene faktisk ned med 4 prosent fra 1986 til 1994. Både i Finland og Sverige var BNP-veksten beskjedne (om lag 7 og 8 prosent), men i begge landene var det også nedgang i timeverkene, en moderat nedgang i Sverige om lag som i Norge, mens det var et dramatisk fall i utførte timeverk (for lønnstakere) i Finland med mer enn 17 prosent lavere nivå i 1994 sammenlignet med 1986.

Tallene ovenfor er tilstrekkelig til å understreke at produktivitsveksten i Norge for hele økonomien under ett har vært rimelig sterk siden midten av 1980-tallet, og langt sterkere enn f.eks. i USA.

Industrien

Bureau of Labor Statistics i USA publiserer international statistikk for produktivitsutviklingen i industrien, se Sparks og Greiner (1997). Tall for perioden 1979-1995 for enkelte utvalgte land er gjengitt i tabell 5. Tabellen viser at alle disse landene, med unntak av Canada, har hatt sterkere produktivitsvekst i industrien enn Norge. Det må understrekes at produksjonsmålet her er bruttoprodukt. Som vist foran har den norske produktivitsveksten vært markert sterkere i industrien når en tar utgangspunkt i produksjon per utførte timeverk. Vi vet imidlertid ikke hvordan dette forholder seg i de andre landene som er med i denne sam-

menligningen.² Ifølge disse tallene har produktivitsveksten i norsk industri vært spesielt lav på 1990-tallet i et internasjonalt perspektiv. Norge er det eneste av landene på denne listen som hadde vekst i antall utførte timeverk i industrien fra 1990 til 1995. For hele perioden 1979-1995 hadde imidlertid Norge en betydelig nedgang i utførte timeverk i internasjonal målestokk, gjennomsnittlig 1,4 prosent per år. Den beskjedne produktivitsveksten i norsk industri skyldes derfor at vi har hatt svakere produksjonsvekst enn mange andre land.

Referanser

Eurostat (1997): Towards harmonised high quality volume measures in economic statistics, Eurostat B1/CN 338 e.

Fløttum, E.J., F. Foyn, T.J. Klette, P.Ø. Kolbjørnsen, S. Longva og J.E. Lystad (1997): What Do the Statisticians Know about the Information Society and the Emerging User Needs for Statistics?, Documents 97/6, Statistisk sentralbyrå.

Griliches, Z. (1994): Productivity, R&D, and the Data Constraint. *The American Economic Review*, March 1994, 1-23.

Hansen, S. og T. Skoglund (1997): Beregning av sysselsetting og lønn i nasjonalregnskapet, Notater 97/21, Statistisk sentralbyrå.

NOU (1996:4): *Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1996*, Administrasjonsdepartementet.

OECD (1997): *National Accounts 1983-1995. Detailed Tables (Volume II)*.

Sparks, C. og Greiner, M. (1997): U.S. and foreign productivity and unit labor costs, *Monthly Labor Review*. Februar 1997, 26-35. Bureau of Labor Statistics, Washington.

Statistisk sentralbyrå (1996a): *Nasjonalregnskapsstatistikk 1988-1993: Produksjon, anvendelse og sysselsetting*. Norges offisielle statistikk C 338.

Statistisk sentralbyrå (1996b): *Nasjonalregnskapsstatistikk 1988-1993: Institusjonelt sektorregnskap*, Norges offisielle statistikk C 340.

Statistisk sentralbyrå (1997): *Nasjonalregnskapstall for 1978-1996*, *Økonomiske analyser* 1997, 4, 26-30.

Tabell 5. Produktivitsutvikling i industri i enkelte land. Gjennomsnittlig årlig volumendring i prosent

	1979-1995	1979-1985	1985-1990	1990-1995
Norge	1,7	2,4	1,4	1,2
Sverige	3,3	3,0	1,8	5,1
Frankrike	3,1	3,0	3,4	2,8
Tyskland	2,2	2,1	2,1	2,4
Nederland	3,3	4,4	1,9	3,3
Storbritannia	4,2	4,4	4,6	3,7
USA	2,6	3,3	2,2	2,3
Canada	1,7	2,4	0,4	2,3
Japan	3,4	3,5	4,3	2,3

Kilde: Bureau of Labor Statistics. Produktiviteten er målt som endring i bruttoprodukt i faste priser (nasjonalregnskapstall) per utførte timeverk. Timeverkstallene er nasjonalregnskapstall for Norge, Sverige og Frankrike; for de øvrige landene er andre kilder benyttet. Produktivitetstallene for Norge er ajourført av oss.

² I NOU 1996:4 er det antydning at forskjellen mellom veksttall for produksjon og bruttoprodukt kan være mindre i andre land enn i Norge.

Godkjente doktoravhandlinger

Brita Bye

Intertemporal analyses of tax policies in open economies

Doktoravhandling fra Universitetet i Oslo, Sosialøkonomisk institutt – forsvart 24. september 1997

Avhandlingen analyserer økonomiske velferdsvirkninger på kort og lang sikt av miljøskatter. I avhandlingen analyseres spesielt avgifter på bruk av fossile brenslers (bensin, fyringsoljer, kull, koks o.l.). Forbrenning av fossile brenslers fører til både lokal og global forurensning. Det gir utslipp av blant annet karbondioksid, som også er en av de viktigste bidragsyterne til drivhuseffekten. Til analysene benyttes en dynamisk modellramme for en liten åpen økonomi som den norske. Innføring av miljøskatter vil påvirke økonomiske variable både på kort og lang sikt, spesielt ved at akkumulasjonen av realkapital som er en sentral faktor bak økonomisk vekst, vil kunne endres som følge av endret skattepolitikk. Dette vil igjen påvirke den økonomiske veksten og dermed mulighetene for konsum og velferd på lang sikt.

Avhandlingen viser blant annet at for en oljeproduserende økonomi som den norske vil en internasjonal avtale om en

global skatt på utslipp av karbondioksid fra forbrenning av fossile brenslers faktisk gi et større velferdstap enn om landet alene hadde innført en slik skatt. Dette skyldes dels at verdien av petroleumsreservene kan bli betydelig redusert som følge av fall i den internasjonale råoljeprisen ved innføring av en global karbonskatt, og dels en bytteforholdseffekt som følge av at norske produsenter til en viss grad kan velte en innenlandsk skatteøkning over i prisen på sine eksportprodukter.

I tillegg så analyseres virkningene av såkalte grønne skattereformer, økt miljøbeskatning og tilbakeføring av de økte skatteinntektene via reduksjon i andre skatter. Innenfor en modell med ufrivillig arbeidsledighet som følge av at fagforeningene setter lønnen i et fast forhold til arbeidsledighetstrygden, slik at lønnen er høyere enn likevektslønnen, studeres velferdsvirkninger av tilbakeføring av skatteprovenyet fra miljøskatten via a) lump-sum overføring til husholdningene og b) redusert skatt på arbeidsinntekt. Effekten på velferd og sysselsetting som kan være positiv eller negativ, vil avhenge av substitusjonsvirkningen mellom fossile brenslers og andre varer, og inntektseffekter som følge av endring i sparing og endring i bytteforholdet.

I tillegg benyttes en dynamisk versjon av SSBs generelle likevektsmodell MSG6 til en numerisk analyse av effektene av å innføre en skatt på utslipp av karbondioksid og bruke de økte skatteinntektene til å finansiere en reduksjon i arbeidsgiveravgiften. Analysene viser at det kan være mulig å oppnå både en positiv miljøeffekt av reduserte utslipp og en positiv effekt på den økonomiske velferden. Det er eksistensen av initialt vridende skatter som gir rom for en velferdsgevinst. Beregningene indikerer at det er spesielt eksistensen av to initiale skatteklirer som gir det positive velferdsbidraget. I norsk økonomi er arbeidskraft forholdsvis høyt skattlagt slik at en reduksjon i skatten på arbeidskraft som fører til økt sysselsetting, vil kunne gi en velferdsgevinst. Den andre skattekliren følger av skattleggingen av kapitalinntekter som impliserer fradrag for gjeldsrenter. De privatøkonomiske kostnadene ved gjeld blir derfor lavere enn de samfunnsøkonomiske. Reduksjon av utenlandsgjeld gir derfor en ekstra samfunnsøkonomisk gevinst. Analysen indikerer at det er et potensiale for velferdsgevinst av en slik grønn skattereform i norsk økonomi.

Reiserapporter

International Institute of Public Finance, 53rd Congress

Kyoto, Japan, 25.-28. august 1997

Erik Fjærli, Audun Langørgen og Thor O. Thoresen

IIPF's årlige konferanse ble i år avholdt i Kyoto, Japan, med hovedtemaet «Offentlige investeringer og offentlig økonomi». Det deltok ca. 500 deltakere som fordelte seg på 6-7 parallelle sesjoner, i tillegg til plenumsforedrag. Konferansen ble innledet av fjorårets nobelprisvinner, James A. Mirrlees, som snakket om infomasjonsrelaterte spørsmål i forbindelse med teoriene for optimal beskatning. Innlegget kon-

sentrerte seg særlig om nødvendig informasjon for implementering av prinsippene for optimal beskatning. Deretter redegjorde James Buchanan for hvorfor velferdsordningene burde gjøres generelle (f.eks. i form av garanterte minimumsinntekter), ikke selektive og spesifikke. Han møtte kraftig motstand fra sin opponent Richard Musgrave. Det var også en plenums sesjon om miljøøkonomi og offentlige finanser, der blant annet Peter Bohm og Agnar Sandmo debatterte mulighetene for å få til en internasjonal klimaavtale.

De faglige innleggene i de parallelle sesjonene var av vekslende kvalitet. Det samme var ferdighetene i engelsk, slik at enkelte av innleggene stillte ekstra høye krav til tilhørerne. Diderik Lund ved

Universitetet i Oslo presenterte felles-papere med Erik Fjærli: «The choice between owner's wages and dividends under the dual income tax». Thor Olav Thoresen la fram papere «Distributional and Efficiency Effects of the Norwegian Tax Reform» (medforfatter: Karl Ove Aarbu). Audun Langørgen presenterte en empirisk analyse av kommunenes økonomiske atferd, basert på et samarbeid med Rolf Aaberge.

Både de faglige og sosiale arrangementene ble gjennomført med japansk disiplin og effektivitet. Neste års IIPF-konferanse holdes i Cordoba, Argentina. Hovedtema: Public Finance, Employment and Labour Markets.

Forskningspublikasjoner

Nye utgivelser

Rapporter

Taran Fæhn og Leo Andreas Grünfeld:
Commercial Policy, Trade and Competition in the Norwegian Service Industries
Rapporter 97/18, 1997. Sidetall 34.
ISBN 82-537-4437-4

This report evaluates the relevance of classifying all service industries as sheltered, as done in several applied macroeconomic models. For this purpose, a substantial part of the paper is devoted to establish a conceptual framework for the study of service industries, the particular market structures they are placed in and the political conditions imposed on them. On the basis of the theoretical discussion and the empirical fact that Norwegian services are more and more traded internationally, we conclude that several types of services should be reclassified as tradables. Moreover, our findings suggest that service industries have strong elements of monopolistic competition between differentiated products, fixed costs, as well as governmental regulations and protection. These characteristics are essential to account for, when modelling service activities.

The large appendix discusses the implementation of our conclusions into an input-output price model, the ERA (Effective Rates of Assistance) model of Statistics Norway. As compared to the old version of this model, we suggest a new division between exposed and sheltered industries, and provide a framework for quantifying and modelling regulation and protection of service industries. The ERA model is, however, found too simple to satisfactorily account for all aspects of imperfect competition.

Svenn-Erik Mamelund, Helge Brunborg og Turid Noack:
Skilsmisser i Norge 1886-1995 for kalenderår og ekteskapskohorter
Rapporter 97/19, 1997. Sidetall 115.
ISBN 82-537-4440-4

Denne rapporten presenterer data om skilsmisser i Norge for kalenderår og ekteskapskohorter i perioden 1886-1995. Dette er første gang Statistisk sentralbyrå publiserer fullstendige data for skilsmisseutviklingen i ekteskapskohorter. En så lang tidsserie

med skilsmissetall er heller ikke publisert tidligere. På grunnlag av upubliserte tabeller har vi rekonstruert skilsmissetDataene, slik at alle skilsmisser siden 1886 er "ført tilbake" til det året ekteskapene ble inngått. På denne måten har vi kunnet beregne andelen av ekteskapskohortene som oppløses ved skilsmisse etter hvor lenge ekteskapene har vart.

Selv om det lenge har vært adgang til å skille seg i Norge, var skilsmisser svært uvanlig før i tiden. Ved århundreskiftet var det bare rundt hundre skilsmisser per år. Siden har det vært en jevn økning, som særlig skjøt fart på slutten av 1960-tallet.

I massemediene nevnes det ofte at nesten halvparten av alle ekteskap kan komme til å ende i skilsmisse. Dette er imidlertid et hypotetisk mål som forutsetter at dagens skilsmissemønster holder seg uendret de neste 35-45 år. De faktiske andeler som er blitt skilt, er atskillig lavere. De høyeste tallene som hittil er observert, er 25,8 prosent for 1965-kohorten registrert 30 år etter giftermålet og 26,3 prosent for 1974-kohorten 21 år etter ekteskapsinngåelsen.

Skilsmisseandelene er høyest 4-8 år etter giftermålet. Dette mønsteret gjelder for både kalenderår og ekteskapskohorter og har holdt seg stabilt i hele den perioden vi har studert. Gjennomsnittlig ekteskapsvarighet for dem som ble skilt i 1995, var 14 år.

I 1995 ble 10 360 ekteskap oppløst ved skilsmisse. Dette er en nedgang på 574 skilsmisser siden 1994. Dette er første gang siden 1986 at skilsmissetallet har gått vesentlig ned. Med få unntak har skilsmissetallet økt for hvert år siden slutten av 1950-tallet.

Discussion paper

Rolf Aaberge, Anders Björklund, Markus Jäntti, Peder J. Pedersen, Nina Smith og Tom Wennemo:

Unemployment Shocks and Income Distribution. How Did the Nordic Countries Fare During their Crises?
DP no. 201, 1997. Sidetall 41.

We analyse how inequality of disposable income evolved in Denmark, Finland, Norway and Sweden during the late 1980s and early 1990s when unemployment rose dramatically in all four countries. We find that a standard measure of inequality - the Gini coefficient - was surprisingly stable in all countries over this period. By decomposing the Gini coefficient into a number of income components, we can test hypotheses about the reasons for the stable income distribution. Our most straightforward hypothesis, that rising unemployment benefits have counteracted the impact of more unequally distributed earnings, gets only limited support. More complex mechanisms seems to have been at work in the Nordic countries.

Reprints

Taran Fæhn og Leo Andreas Grünfeld:
Norsk næringsliv i et nytt handelspolitisk regime
Reprints no. 107, 1997. Sidetall 8.

Særtrykk fra Sosialøkonomen Nr. 4, 1997.

Einar Bowitz, Taran Fæhn, Leo Andreas Grünfeld og Knut Moum:
Can a Wealthy Economy Gain from an EU Membership? Adjustment Costs and Long Term Welfare Effects of Full Integration - The Norwegian Case
Reprints no. 108, 1997. Sidetall 21.

Reprint from Open Economies Review Vol. 8, No. 3, 1997.

Notater

Alexandra Katz, Bodil Larsen, Knut Sandberg Eriksen og Trond Jensen:
Transport og makroøkonomi - en samkjøring av GODMOD-3 og MSG-6
Notater 97/45, 1997. Sidetall 62.

Tidligere utgivelser

Sosiale og økonomiske studier

Ådne Cappelen, Robin Choudhury og Torbjørn Eika:

Petroleumsvirksomheten og norsk økonomi 1973-1993. **SØS 93, 1996.**

Karl Ove Aarbu og Bård Lian:
Skattereformen og delingsmodellen. En empirisk analyse. **SØS 94, 1996.**

Tor Jakob Klette og Astrid Mathiassen:
Vekst og fall blant norske industri-bedrifter. Om nyetablering, nedlegging og omstilling. **SØS 95, 1996.**

Knut H. Alfsen, Torstein Bye og Erling Holmøy (eds.):
MSG-EE: An Applied General Equilibrium Model for Energy and Environmental Analyses. **SØS 96, 1996.**

Statistiske analyser

Naturressurser og miljø 1996. **SA 9, 1996.**

Inntekt, skatt og overføringer 1997. **SA 14, 1997.**

Naturressurser og miljø 1997. **SA 16, 1997.**

Natural Resources and the Environment 1997. **SA 17, 1997.**

Rapporter

Einar Bowitz, Nils Øyvind Mæhle, Virza S. Sasmitawidjaja og Sentot B. Widoyono:
MEMLI The Indonesian Model for Environmental Analysis. Technical Documentation. **Rapporter 96/1.**

Knut Einar Rosendahl:
Helseeffekter av luftforurensning og virkninger på økonomisk aktivitet. Generell metode med anvendelse på Oslo. **Rapporter 96/8.**

Knut H. Alfsen, Pål Boug og Dag Kolsrud:
Energy demand, carbon emissions and acid rain. Consequences of a changing Western Europe. **Rapport 96/12.**

Marie W. Arneberg:
Theory and Practice in the World Bank and IMF Economic Policy Models. Case study Mozambique. **Rapport 96/1.**

Knut Olav Ofiedal:

Framskrivning av markedssituasjonen for helse og sosialpersonell fram mot år 2030. **Rapport 96/15.**

Mona I. Hansen, Tor Arnt Johnsen og Jan Øyvind Ofiedal:
Det norske kraftmarkedet til år 2020. Nasjonale og regionale fremskrivninger. **Rapporter 96/16.**

Taran Fæhn og Torbjørn Hægeland:
Effektive satser for næringsstøtte 1994. **Rapporter 96/18.**

Solveig Glomsrød, Anett Christin Hansen og Knut Einar Rosendahl:
Integrering av miljøkostnader i makroøkonomiske modeller. **Rapporter 96/23.**

Torbjørn Eika og Kjersti-Gro Lindquist:
Konjunkturimpulser fra utlandet. **Rapporter 97/2.**

Knut Olav Ofiedal:
Arbeidstilbudet fra sykepleiere og leger ved endret studie- og arbeidsmønster. **Rapporter 97/8.**

Svein Erik Førre:
Er store foretak mer forskningsintensive? En anvendelse av diagnostiske metoder. **Rapporter 97/11.**

Erling Holmøy og Birger Strøm:
Samfunnsøkonomiske kostnader av offentlig ressursbruk og ulike finansieringsformer - beregninger basert på en disagregert generell likevektsmodell. **Rapporter 97/16, 1997.**

Discussion Papers

Torbjørn Hægeland:
Monopolistic Competition, Resource Allocation and the Effects of Industrial Policy. **DP no. 161, 1996.**

Sverre Grepperud:
Poverty, Land Degradation and Climatic Uncertainty. **DP no. 162, 1996.**

Sverre Grepperud:
Soil Conservation as an Investment in Land. **DP no. 163, 1996.**

Kjell Arne Brekke:
Soil Wealth in Tanzania. **DP no. 164, 1996.**

John K. Dagsvik, Dag G. Wetterwald og Rolf Aaberge:
Potential Demand for Alternative Fuel Vehicles. **DP no. 165, 1996.**

John K. Dagsvik:
Consumer Demand with Unobservable Product Attributes. Part I: Theory. **DP no. 166, 1996.**

John K. Dagsvik:
Consumer Demand with Unobservable Product Attributes. Part II: Inference. **DP no. 167, 1996.**

Rolf Aaberge, Anders Björklund, Markus Jäntti, Mårten Palme, Peder J. Pedersen, Nina Smith og Tom Wennemo:
Income Inequality and Income Mobility in the Scandinavian Countries Compared to the United States. **DP no. 168, 1996.**

Karine Nyborg:
Some Norwegian Politicians' Use of Cost-Benefit Analysis. **DP no. 169, 1996.**

Elin Berg, Snorre Kverndokk og Knut Einar Rosendahl:
Market Power, International CO₂ Taxation and Petroleum Wealth. **DP no. 170, 1996.**

Rolf Aaberge, Ugo Colombino og Steinar Strøm:
Welfare Effects of Proportional Taxation: Empirical Evidence from Italy, Norway and Sweden. **DP no. 171, 1996.**

John K. Dagsvik:
Dynamic Choice, Multistate Duration Models and Stochastic Structure. **DP no. 172, 1996.**

John K. Dagsvik:
Aggregation in Matching Markets. **DP no. 173, 1996.**

Hilde Christiane Bjørnland:
The Dynamic Effects of Aggregate Demand, Supply and Oil Price Shocks. **DP no. 174, 1996.**

Annegrete Bruvold og Karin Ibenholt:
Future Waste Generation. Forecasts Based on a Macroeconomic Model. **DP no. 175, 1996.**

Taran Fæhn og Leo Andreas Grünfeld:
Recent Leaps Towards Free Trade. The Impact on Norwegian Industry and Trade Patterns. **DP no. 176, 1996.**

Ray Barrell og Knut A. Magnussen:
Counterfactual Analyses of Oil Price Shocks using a World Model. **DP no. 177, 1996.**

Einar Bowitz og Stein Inge Hove:
Business cycles and fiscal policy: Norway 1973-93. **DP no. 178, 1996.**

Hilde Christiane Bjørnland:
Sources of Business Cycles in Energy Producing Economies - The case of Norway and United Kingdom. **DP no. 179, 1996.**

Karine Nyborg:
The Political Man and Contingent Valuation: Motives Do Count. **DP no. 180, 1996.**

Elin Berg, Snorre Kverndokk og Knut Einar Rosendahl:
Gains from Cartelisation in the Oil Market. **DP no. 181, 1996.**

Rolf Aaberge og Iulie Aslaksen:
Decomposition of the Gini Coefficient by Income Components: Various Types of Applications and Interpretations. **DP no. 182, 1996.**

Brita Bye:
Taxation, Unemployment and Growth: Dynamic Welfare Effects of "Green" Policies. **DP no. 183, 1996.**

Tor Jakob Klette og Frode Johansen:
Accumulation of R&D Capital and Dynamic Firm Performance: A Not-so-fixed Effect Model. **DP no. 184, 1996.**

Brita Bye:
Environmental Tax Reform and Producer Foresight: An Intertemporal Computable General Equilibrium Analysis. **DP no. 185, 1996.**

Sverre Grepperud:
Soil Depletion Choices under Production and Price Uncertainty. **DP no. 186, 1997.**

Nils-Martin Stølen og Turid Åvitsland:
Has Growth in Supply of Educated Persons Been Important for the Composition of Employment? **DP no. 187, 1997.**

Jens Aune, Solveig Glomsrød, Vegard Iversen og Henrik Wiig:
Structural Adjustment and Soil Degradation in Tanzania. A CGE-model Approach with Endogenous Soil Productivity. **DP no. 189, 1997.**

Erik Biørn og Tor Jakob Klette:
Panel Data with Error-in-Variables: A Note on Essential and Redundant Orthogonality Conditions in GMM-estimation. **DP no. 190, 1997.**

Einar Bowitz og Ådne Cappelen:
Incomes Policies and the Norwegian Economy 1973-93. **DP no. 192, 1997.**

Solveig Glomsrød, Maria Dolores Monge A. og Haakon Vennemo:
Structural Adjustment and Deforestation in Nicaragua. **DP no. 193, 1997.**

Frode Johansen og Tor Jakob Klette:
Wage and Employment Effects of Payroll Taxes and Investment Subsidies. **DP no. 194, 1997.**

Taran Fæhn:
Non-Tariff Barriers - the Achilles' Heel of Trade Policy Analyses. **DP no. 195, 1997.**

Rolf Aaberge og Audun Langørgen:
Fiscal and Spending Behavior of Local Governments: An Empirical Analysis Based on Norwegian Data. **DP no. 196, 1997.**

Anett C. Hansen og Harald K. Selte:
Air Pollution and Sick-leaves - is there a Connection? A Case Study using Air Pollution Data from Oslo. **DP no. 197, 1997.**

Erling Holmøy og Torbjørn Hægeland:
Aggregate Productivity Effects of Technology Shocks in a Model of Heterogeneous Firms: The Importance of Equilibrium Adjustment. **DP no. 198, 1997.**

Elin Berg, Pål Boug og Snorre Kverndokk:
Norwegian Gas Sales and the Impacts on European CO₂ Emissions. **DP no. 199, 1997.**

Hilde Christiane Bjørnland:
Estimating Core Inflation - The Role of Oil Price Shocks and Imported Inflation. **DP no. 200, 1997.**

Reprints

Snorre Kverndokk:
Tradeable CO₂ Emission Permits: Initial Distribution as a Justice Problem. **Reprints no. 82, 1996.** Reprint from *Environmental Values*, vol. 4, 1995, 129-148.

Iulie Aslaksen, Trude Fagerli og Hanne A. Gravningsmyhr:
Measuring Household Production in an Input-output Framework: the Norwegian Experience. **Reprints no. 83, 1996.** Reprint from *Statistical Journal of the United Nations*, vol. 12, no. 2, 1995, 111-131.

Iulie Aslaksen og Charlotte Koren:
Det ubetalte husholdsarbeidet - omfang og fordeling. **Reprints no. 84, 1996.** Særtrykk fra *Tidsskrift for samfunnsforskning* nr. 1, 1995, 3-30.

Iulie Aslaksen og Charlotte Koren:
Taxation, Time Use and the Value of Unpaid Labor: Policy Implications for the Redistribution of Income. **Reprints no. 85, 1996.** Reprint from *Review of Radical Political Economics*, vol. 24, no. 2, 1992, 8-16.

Knut H. Alfsen, Mario A. De Franco, Solveig Glomsrød og Torgeir Johnsen:
The Cost of Soil Erosion in Nicaragua. **Reprints no. 86, 1996.** Reprint from *Ecological Economics*, vol. 16, no. 1, 1996, 129-145.

Bjørn E. Naug og Ragnar Nymoen:
Pricing to Market in a Small Open Economy. **Reprints no. 87, 1996.** Reprint from *Scandinavian Journal of Economics*, vol. 98, no. 3, 1996, 329-350.

Bjørn E. Naug:
Hva bestemmer utviklingen i importprisene? **Reprints no. 88, 1996.** Særtrykk fra *Sosialøkonomen* nr. 1, 1996, 32-40

Erling Holmøy og Haakon Vennemo:
A General Equilibrium Assessment of a Suggested Reform in Capital Income Taxation. **Reprints no. 89, 1996.** Reprint from *Journal of Policy Modeling*, vol. 17, no. 6, 1995, 531-556.

Snorre Kverndokk:
Global CO₂ Agreements: A Cost-Effective Approach. **Reprints no. 90, 1997.** Reprint from *The Energy Journal*, vol. 14, No. 2, 1993, 91-112.

Petter Jakob Bjerve:
Røynslar frá ráðgjefing i utvikiingsland. **Reprints no. 91, 1997.** Særtrykk fra *Sosialøkonomen*, nr. 11, 1996, 32-38.

Leo A. Grünfeld:
Monetary Aspects of Norwegian Business Cycles: An Exploratory Study Based on Historical Data. **Reprints no. 94, 1997.** Reprint from *Scandinavian Economic History Review*, vol. 44, no. 1, 1996, 43-65.

Samuel Fankhauser og Snorre Kverndokk:
The Global Warming Game - Simulations of a CO₂-reduction Agreement. **Reprints no. 95, 1997.** Reprint from *Resource and Energy Economics*, vol. 18, no. 1 & no. 2, 1996, 83-102.

Rolf Aaberge:
Unemployment Duration Models with Non-stationary Inflow and Unobserved Heterogeneity. **Reprints no. 96, 1997.** Reprint from *Ricerche Economiche*, vol. 50, 1996, 163-172.

Kjell Arne Brekke og Richard B. Howarth: Is Welfarism Compatible with Sustainability? **Reprints no. 97, 1997.** Reprint from Nordic Journal of Political Economy Vol. 23, No. 1, 1996.

Tor Arnt Johnsen, og Fridtjof F. Unander: Norwegian Residential Energy Demand. Coordinated use of a System Engineering and a Macroeconomic Model. **Reprints no. 99, 1997.** Reprint from Modeling, Identification and Control, Vol. 17, No. 3, 1996.

Sverre Grepperud: Population Pressure and Land Degradation. The Case of Ethiopia. **Reprints no. 100, 1997.** Reprint from Journal of Environmental Economics and Management, Vol. 30, 1996.

Kjell Arne Brekke, Hilde Lurås og Karine Nyborg: Allowing Disagreement in Evaluations of Sosial Welfare. **Reprints no. 101, 1997.** Reprint from Journal of Economics, Vol. 63, No. 3, 1996.

Bodil Larsen: Economic Impacts of Reducing NOx Emissions in Norway. **Reprints no. 102, 1997.** Reprint from Environmental & Resource Economics Vol. 9, 1997.

Sverre Grepperud: Soil Conservation and Governmental Policies in Tropical Areas: Does Aid Worsen the Incentives for Arresting Erosion? **Reprints no. 103, 1997.** Reprint from Agricultural Economics Vol. 12, 1995.

Kjell Arne Brekke: The Numéraire Matters in Cost-Benefit Analysis. **Reprints no. 104, 1997.** Reprint from Journal of Public Economics, Vol. 64, 1997.

Bodil M. Larsen og Runa Nesbakken: Norwegian Emissions of CO₂ 1987-1994. A Study of Some Effects of the CO₂ Tax. **Reprints no. 105, 1997.** Reprint from Environmental and Resource Economics Vol. 9, 1997.

Knut Einar Rosendahl: Does Improved Environmental Policy Enhance Economic Growth? **Reprints no. 106, 1997.** Reprint from Environmental and Resource Economics Vol. 9, 1997.

Documents

Dag Kolsrud: Documentation of Computer Programs that Extend the SEEM Model and Provide a Link to the RAINS Model. **Documents 96/1.**

Elin Berg: Some Results from the Literature on the Impact of Carbon Taxes on the Petroleum Wealth. **Documents 96/4.**

Olav Bjerkholt, Kjell Arne Brekke og Robin Choudhury: The Century Model on the Long Term Sustainability of the Saudi Arabian Economy. **Documents 96/7.**

Karine Nyborg: Environmental Valuation, Cost-Benefit Analysis and Policy Making: A Survey. **Documents 96/12.**

Per Richard Johansen og Knut A. Magnussen: The Implementation Model. A Macroeconomic Model for Saudi Arabia. **Documents 96/13.**

Ådne Cappelen og Knut A. Magnussen: The Selection Model. A General Equilibrium Model for Saudi Arabia. **Documents 96/14.**

Pål Boug og Leif Brubakk: Impacts of Economic Integration on Energy Demand and CO₂ emissions on Western Europe. **Documents 96/15.**

John K. Dagsvik: Probabilistic Models for Qualitative Choice Behavior: An Introduction. **Documents 96/16.**

Knut H. Alfsen og Knut Einar Rosendahl: Economic Damage of Air Pollution. **Documents 96/17.**

Mette Rolland: Military expenditure in Norway's main partner countries for development assistance. **Documents 96/20.**

Petter Jakob Bjerve: Contributions of Ragnar Frisch to National Accounting. **Documents 96/21.**

Nils Martin Stølen: Effects on Wages from Changes in Payroll Taxes in Norway. **Documents 96/22.**

Torstein Bye og Snorre Kverndokk: Nordic Negotiations on CO₂ Emissions Reduction. The Norwegian Negotiation Team's Considerations. **Documents 96/25.**

Sverre Grepperud: The impact of Policy on Farm Conservation Incentives in Developing Countries: What can be Learned from Theory? **Documents 97/2.**

Mette Rolland: Military Expenditure in Norway's Main Partner Countries for Development Assistance. Revised and Expanded Version. **Documents 97/3.**

Erling Joar Fløttum, Frank Foyn, Tor Jakob Klette, Per Øivind Kolbjørnsen, Svein Longva og Jan Erik Lystad: What Do the Statisticians Know about the Information Society and the Emerging User Needs for New Statistics? **Documents 97/6.**

Helge Brunborg og Erik Aurbakken: Evaluation of Systems for Registration and Identification of Persons in Mozambique. **Documents 97/8.**

Erling Holmøy: Is there Something Rotten in this State of Benchmark? A Note on the Ability of Numerical Models to Capture Welfare Effects due to Existing Tax Wedges. **Documents 97/10, 1997.**

Notater

Bård Lian og Karl Ove Aarbu: Dokumentasjon av LOTTE-AS. **Notater 96/8.**

Dennis Fredriksen: Datagrunnlaget for modellen MOSART, 1993. **Notater 96/9.**

Sverre Grepperud og Ann Christin Bøeng: Konsekvensene av økte oljeavgifter for råoljepris og etterspørsel etter olje. Analyser i PETRO og WOM. **Notater 96/10.**

Karsten Gerdrup: Inntektsfordeling og økonomisk vekst i norske fylker: En empirisk studie basert på data for perioden 1967-93. **Notater 96/16.**

Annegrete Bruvoll: Konsekvenser av ulike håndteringsmåter for avfall. **Notater 96/31.**

Mette Rolland: Militærutgifter i Norges prioriterte samarbeidsland. **Notater 96/33.**

Anett Christin Hansen: Analyse av individers preferanser over lotterier basert på en stokastisk modell for usikre utfall. **Notater 96/35.**

Bjørn Helge Vatne:

En dynamisk spillmodell. Dokumentasjon av dataprogrammer. **Notater 96/36.**

Kjersti-Gro Lindquist og Bjørn E. Naug:

Makroøkonometriske modeller og konkurranseevne. **Notater 96/44.**

Rolf Golombek og Snorre Kverndokk

(red.):

Modeller for elektrisitet og gassmarkedene i Norge, Norden og Europa. **Notater 96/45.**

Finn Roar Aune:

Konsekvenser av en nordisk avgiftsharmonisering på elektrisitetsområdet. **Notater 96/53.**

Elin Berg og Kristin Rypdal:

Historisk utvikling og fremskrivning av forbruket av noen miljøskadelige produkter. **Notater 97/2.**

Ådne Cappelen:

SSBs arbeid med investeringsrelasjoner, erfaringer og planer. **Notater 97/5.**

Kjersti-Gro Lindquist:

Database for energiintensive næringer. Tall fra industristatistikken. **Notater 97/30.**

Audun Langørgen:

Faktorer bak variasjoner i kommunal ressursbruk til pleie og omsorg. **Notater 97/35.**

Svein Erik Førre:

Registerdataene i lys av industristatistikken. **Notater 97/36.**

Kristian Gimming:

Virkninger på prisutviklingen på naturgass i Vest-Europa ved innføring av felles karbonavgift. **Notater 97/37.**

Erling Holmøy og Øystein Thøgersen

(red.):

Virkninger av strukturpolitiske reformer: Forslag til konkrete forskningsprosjekter. **Notater 97/39, 1997.**

Erling Holmøy:

En presisering av hva som skal menes med tilbudskurven for arbeid i en generell likevektsmodell. **Notater 97/41, 1997.**

Innholdsfortegnelse for ØKONOMISKE ANALYSER (ØA) og ECONOMIC SURVEY (ES) de siste 12 måneder

Innholdsfortegnelse for tidligere utgivelser av Økonomiske analyser og Economic Survey kan fås ved henvendelse til Eva Ivås, Statistisk sentralbyrå, telefon: 22 86 45 70, telefax: 22 11 12 38, E-post: eiv@ssb.no

Økonomiske Analyser

ØA 7/96

Mette Rolland: Militærutgifter i Norges prioriterte samarbeidsland, 3-13.

Knut H. Alfsen og Pål Boug: Energiforbruk og luftforurensning i et Vest-Europa i forandring, 14-22.

Per Richard Johansen: For stram pengepolitikk i Europa, 23-29.

Ole Sandvik: Omlegging av arbeidskraftundersøkelsen (AKU), 30-34.

ØA 8/96

Rolf Aaberge, Arne S. Andersen og Tom Wennemo: Er årlig lavinntekt et godt mål for fattigdom? Lavinntekt i Norge 1979-1993, 3-11.

Knut H. Alfsen og Pål Boug: Bærekraftig økonomi? Noen alternative modellscenarier for Norge mot år 2030, 12-21.

Knut Olav Ofstedal: Marked for omsorg mot år 2030, 22-28.

Mette Lund og Alf Torstensen: Utviklingen på arbeidsmarkedet målt ved brutto- og nettoendringer, 29-35.

Tore Halvorsen og Elisabeth Nørgaard: Omlegging av utenriksregnskapet, 36-40.

ØA 9/95:

Konjunkturtendensene, 3-21.

Ingeborg Follidøy Solli: Eneforsørgere som selvforsørgere? En analyse av motakere av overgangsstonad og deres tilknytning til arbeidsmarkedet, 22-28.

Annegrete Bruvoll: Avfallsavgifter. En studie av avgifter på emballasjeråvarer, 29-35.

ØA 1/97:

Økonomisk utsyn over året 1996, 3-95.

ØA 2/97:

Torbjørn Eika og Kjersti-Gro Lindquist: Konjunkturimpulser fra utlandet, 3-11.

Iulie Aslaksen, Trude Fagerli og Hanne A. Gravningssmyhr: Tidsbruk, husholdningsproduksjon og utvidet inntekt i barnefamilier, 12-18.

Leif Andreassen: Ledighet og økt tilstrømming til høyere utdanning, 19-24.

Knut Ø. Sørensen: Økonomisk utvikling i fylkene 1990-1992 belyst med fylkesfordelt nasjonalregnskap, 25-29.

ØA 3/97:

Tor Arnt Johnsen: Opp og ned: Prisutviklingen i spotmarkedet for elektrisitet, 3-7.

Elin Berg, Snorre Kverndokk og Knut Einar Rosendahl: Kartellgevinster i oljemarkedet, 8-17.

Anett C. Hansen og Harald Selte: Luftforurensning og sykefravær i Oslo – er det en sammenheng? 18-24.

ØA 4/97:

Svein Longva og Thor Olav Thoresen: Hvordan skal det gis økonomisk støtte til barn og barnefamilier? Noen resultater fra Barnefamilieutvalgets innstilling, 3-14.

Elin Berg, Pål Boug og Snorre Kverndokk: Miljøvirkninger av norsk gassalg, 15-25.

Nasjonalregnskapstall for 1978-1996, 26-30.

Offentlige finanser 1978-1996, 31-33.

ØA 5/96:

Konjunkturtendensene, 3-15.

Berit Koht og Lasse Sandberg: Kilder til målefeil i konsumprisindeksen, 22-26.

Jon Epland: Inntektsfordelingen 1986-1995: Hvorfor øker ulikheten? 27-35.

Olav Bjerkholt, Robin Choudhury og Knut A. Magnussen: Fra dadler til olje – Den økonomiske utvikling i Saudi-Arabia 1970-2000. 36-45.

ØA 6/95:

Konjunkturtendensene, 3-53.

Steinar Todsén: Realkapitalbeholdninger og kapitalslit i nasjonalregnskapet. 51-55.

Elisabeth Nørgaard and Tore Halvorsen: Revision of the balance of payments, 47-52.

Mette Rolland: Military expenditure in Norway's main partner countries for development assistance, 53-66.

2/97:

Economic trends, 3-22.

Knut A. Magnussen and Mette Rolland: The European economy towards 2000, 26-35.

3/97:

Economic trends, 3-23.

Jon Epland: Income distribution 1986-1995: Why is inequality increasing? 24-33.

Economic Survey

ES 4/96:

Economic trends, 3-24.

Ingvild Svendsen: Expectations in the Norwegian economy, 25-33.

Jon Petter Nossen: General government finances in Norway in an international perspective, 34-42.

ES 1/97:

Economic survey 1996, 3-46.

Tabell- og diagramvedlegg

Innhold	Side
B. Konjunkturindikatorer for Norge	
Tabell B1:	Olje- og gassproduksjon 1*
Tabell B2:	Produksjonsindeks etter næring og varetype 1*
Tabell B3:	Industriproduksjonen - produksjonsindeksen 1*
Tabell B4:	Ordretilgang - industri 2*
Tabell B5:	Ordereserver - industri 2*
Tabell B6:	Påløpte investeringskostnader for oljeutvinning 3*
Tabell B7:	Industriinvesteringer i verdi - Investeringsundersøkelsen 3*
Tabell B8:	Boligbygging 3*
Tabell B9:	Detaljomsetningsvolum - sesongjustert indeks 4*
Tabell B10:	Detaljomsetningsvolum mv. - endring fra foregående år 4*
Tabell B11:	Arbeidsmarkedet - arbeidskraftundersøkelsen 4*
Tabell B12:	Arbeidsmarkedet - arbeidskontorenes registreringer 4*
Tabell B13:	Timefortjeneste 5*
Tabell B14:	Konsumprisindeksen 5*
Tabell B15:	Engrospriser 5*
Tabell B16:	Utenrikshandel - verditall 6*
Tabell B17:	Utenrikshandel - indekser 6*
Diagrammer	
	Olje- og gassproduksjon 7*
	Produksjonsindeksen 7*
	Ordreindeksen - industri 8*
	Byggearealstatistikk og boliglån, nye boliger 9*
	Ordreindeksen - bygge- og anleggsvirksomhet 9*
	Arbeidsledighet og sysselsetting 10*
	Antatte og utførte investeringer i industrien 10*
	Detaljomsetning mv. 10*
	Lønninger 10*
	Konsum- og engrospriser 11*
	Nominell rente på tre-måneders plasseringer 11*
	Utenrikshandel 11*
C. Nasjonalregnskapstall for utvalgte OECD-land	
Tabell C1:	Bruttonasjonalprodukt 12*
Tabell C2:	Privat konsum 12*
Tabell C3:	Offentlig konsum 12*
Tabell C4:	Bruttoinvesteringer i fast realkapital 13*
Tabell C5:	Eksport av varer og tjenester 13*
Tabell C6:	Import av varer og tjenester 13*
Tabell C7:	Privat konsumdeflator 14*
Tabell C8:	Lønnskostnader pr. sysselsatt 14*
Tabell C9:	Sysselsetting 14*
Tabell C10:	Arbeidsledigheten 15*
Tabell C11:	Korte renter 15*
Tabell C12:	Budsjettbalanse 15*

1*
KONJUNKTURINDIKATORER FOR NORGE

Tabell B1: Olje- og gassproduksjon

Produksjon av råolje i millioner tonn og naturgass i milliarder standard kubikkmeter. Tallene for årene viser gjennomsnittlig månedsproduksjon.

	1992	1993	1994	1995	1996	1997					
						Feb	Mar	Apr	Mai	Jun	Jul
Råolje	8,9	9,5	10,8	11,7	13,1	12,4	12,9	13,7	13,5	12,2	13,4
Naturgass	2,4	2,4	2,6	2,6	3,5	4,1	4,2	3,6	3,3	3,4	3,9

Tabell B2: Produksjonsindeks etter næring og varetype

Sesongjusterte indekser. 1995=100.

Årsindeksene er et gjennomsnitt av månedsindeksene for året.

	1992	1993	1994	1995	1996	1997					
						Feb	Mar	Apr	Mai	Jun	Jul
Produksjon etter næring:											
Oljeutv., ind., bergv. og kraftf.	85	89	95	100	105	106	103	112	108	108	108
Bergverksdrift og utvinning	79	83	92	100	113	115	110	119	117	113	117
Industri	90	92	97	100	103	102	103	105	105	106	109
Kraft- og vannforsyning	96	98	93	100	84	79	85	88	93	95	98
Produksjon etter varetype:											
Innsatsvarer	87	91	97	100	101	101	103	104	106	105	109
Investeringsvarer	90	92	96	100	104	98	100	104	102	103	105
Konsumvarer, i alt	93	94	99	100	104	105	107	104	105	109	111
Varige konsumvarer	95	93	99	100	106	116	119	123	111	127	136
Ikke-varige konsumvarer	93	94	99	100	104	103	105	101	104	106	110
Energivarer	82	86	93	100	108	111	100	119	112	112	114

Tabell B3: Industriproduksjonen - produksjonsindeksen

Endring i prosent fra foregående år og fra samme periode året før i et tremåneders glidende gjennomsnitt 1).

	1992	1993	1994	1995	1996	1997					
						Jan	Feb	Mar	Apr	Mai	Jun
Industri i alt	1,7	2,4	5,5	2,9	2,8	-0,6	-4,3	-1,6	2,3	6,8	4,4
Nærings- og nytelsesmidler	0,7	0,5	4,2	1,3	2,0	0,2	-1,7	-0,8	-1,3	0,3	0,3
Tekstil- og bekleddingsvarer	-4,1	-3,1	9,7	-3,1	2,8	10,4	-0,3	3,3	7,0	15,3	10,5
Lær, og lærvarer	1,3	2,2	7,2	-8,4	-13,2	-22,3	-24,8	-14,5	-9,9	-8,3	-1,8
Trevarer	-0,1	1,7	9,4	2,0	1,4	-0,5	-4,8	5,2	7,8	13,0	6,9
Treforedl., grafisk prod. og forlagsv.	-0,8	2,4	4,8	3,6	0,8	0,0	-2,8	-2,5	1,4	5,7	6,8
Kull- og petroleumsprodukter	10,4	-0,0	3,3	-9,4	10,5	12,5	9,1	-2,7	1,7	9,6	17,8
Kjemikalier og kjemiske prod.	-0,2	5,9	3,8	2,7	0,9	-6,9	-8,9	-6,2	2,3	7,3	4,4
Gummi- og plastprodukter	-9,3	4,1	5,4	1,0	-0,1	1,2	-6,6	0,8	4,7	12,5	6,0
Andre ikke-metallholdige mineralprod.	3,2	0,5	13,0	11,4	5,3	3,0	-1,5	2,8	7,1	9,8	6,1
Metaller og metallvarer	1,3	3,5	6,4	1,9	5,0	1,7	-0,6	2,6	6,9	10,8	10,5
Maskiner og utstyr	3,3	1,2	7,7	7,1	4,2	1,9	-1,4	2,2	10,0	15,0	9,3
Elektriske og optiske produkter	1,1	7,0	8,5	7,6	4,7	-3,3	-9,5	-3,5	-0,5	4,6	-1,5
Transportmidler	1,8	-4,8	6,5	7,3	3,8	-2,9	-5,7	1,4	6,7	8,8	1,0
Annen industriproduksjon	-3,3	0,1	6,5	0,7	5,4	3,2	-2,2	8,5	9,8	23,0	14,8

1)Tallene i kolonnenne for månedene viser endring i prosent fra samme periode året før for summen av produksjonen for den aktuelle måneden, måneden før og måneden etter.

2*

KONJUNKTURINDIKATORER FOR NORGE

Tabell B4: Ordretilgang - industri

Ordretilgang til utvalgte industrigrupper, fordelt på eksport- og hjemmemarkedet. Sesongjusterte verdiindekser. 1995=100. Tallene for årene viser gjennomsnittet av kvartalstallene for det samme året.

	1992	1993	1994	1995	1996	1996				1997	
						1.kv	2.kv	3.kv	4.kv	1.kv	2.kv
Produksjon av kjemiske råvarer:											
Ordretilgang i alt	89	101	105	100	116	115	110	113	124	127	135
For eksport	94	103	106	100	99	106	89	98	102	116	124
Fra hjemmemarkedet	69	95	103	100	178	156	176	169	210	176	167
Produksjon av metaller:											
Ordretilgang i alt	68	69	80	100	111	110	117	110	107	103	104
For eksport	68	69	79	100	108	108	110	109	104	104	112
Fra hjemmemarkedet	71	71	86	101	132	123	177	98	132	103	105
Produksjon av maskiner:											
Ordretilgang i alt	92	94	107	100	143	120	175	125	153	130	163
For eksport	86	112	113	100	113	118	131	100	102	112	142
Fra hjemmemarkedet	99	76	99	101	181	118	229	149	229	144	190

Tabell B5: Ordreserver - industri

Ordreserver i utvalgte industrigrupper, fordelt på eksport- og hjemmemarkedet. Verdiindekser. 1995=100. Tallene for årene viser gjennomsnittet av kvartalstallene for det samme året.

	1992	1993	1994	1995	1996	1996				1997	
						1.kv	2.kv	3.kv	4.kv	1.kv	2.kv
Produksjon av kjemiske råvarer:											
Ordreserver i alt	229	209	179	100	180	224	170	144	181	229	224
For eksport	222	212	179	100	179	231	163	141	182	230	227
Fra hjemmemarkedet	256	199	180	100	182	196	197	156	178	222	210
Produksjon av metaller:											
Ordreserver i alt	75	76	84	100	105	103	103	105	108	115	112
For eksport	74	76	82	100	101	104	95	100	104	112	108
Fra hjemmemarkedet	84	74	92	100	132	101	157	133	139	137	148
Produksjon av maskiner:											
Ordreserver i alt	100	99	123	100	127	103	127	131	144	139	151
For eksport	94	97	141	100	108	102	113	111	106	99	106
Fra hjemmemarkedet	111	102	89	100	162	106	154	170	216	213	235

3*
KONJUNKTURINDIKATORER FOR NORGE

Tabell B6: Påløpte investeringskostnader for oljeutvinning

Løpende priser, mill. kroner. Tallene for årene viser gjennomsnitt av kvartalene.

	1992	1993	1994	1995	1996	1996				1997	
						1.kv	2.kv	3.kv	4.kv	1.kv	2.kv
Leting:											
I alt.	1920	1358	1253	1162	1364	1275	1082	1388	1710	1891	1917
Undersøkellesboringer.	1288	717	432	532	680	545	490	745	941	936	1399
Generelle undersøkelser	251	284	384	171	302	129	335	365	378	187	193
Felt eval. og - undersøk.	91	146	164	192	108	68	95	88	181	89	138
Adm. og andre kostnader	290	211	273	267	274	533	162	191	210	680	187
Feltutbygging:											
I alt.	7216	8802	7146	6740	6336	5581	6710	6171	6881	7745	10501
Varer	3668	4608	3956	3182	3888	3469	3911	3407	4764	4320	6809
Tjenester	3021	3442	2511	2980	1779	1402	2007	2268	1440	2294	2554
Produksjonsboring	532	752	680	579	669	710	792	496	677	1131	1138
Felt i drift:											
I alt.	1269	1576	1688	1737	2256	1705	2158	2696	2465	2149	2484
Varer	166	150	164	163	262	178	290	275	306	185	298
Tjenester	179	137	132	243	322	242	390	318	337	263	260
Produksjonsboring	925	1290	1393	1332	1672	1285	1478	2102	1822	1701	1927

Tabell B7: Industriinvesteringer i verdi - Investeringsundersøkelsen

Antatte og utførte industriinvesteringer. Mill.kr. Sesongjustert.

Tallene for årene viser gjennomsnittet av kvartalstallene for det samme året.

	1992	1993	1994	1995	1996	1996			1997		
						2.kv	3.kv	4.kv	1.kv	2.kv	3.kv
Utførte	2550	2322	2326	3390	3460	3405	3349	3567	3448	3714	..
Antatte	2624	2710	2671	3720	4116	3958	4131	4427	4078	4064	4016

Tabell B8: Boligbygging

Antall boliger i 1000. Sesongjustert. 1). Tallene for årene viser gjennomsnittet av månedstallene for det samme året.

	1992	1993	1994	1995	1996	1997					
						Mar	Apr	Mai	Jun	Jul	Aug
Boliger satt igang.	1,3	1,3	1,7	1,6	1,5	1,8	2,0	1,7	1,6	1,7	1,7
Boliger under arbeid.	16,2	13,6	15,4	16,7	16,8	17,9	18,0	18,1	18,1	18,4	18,5
Boliger fullført	1,5	1,3	1,5	1,6	1,4	1,7	2,1	1,2	1,6	1,3	1,5

1) Seriene er sesongjustert uavhengig av hverandre.

4*

KONJUNKTURINDIKATORER FOR NORGE

Tabell B9: Detaljomsetningsvolum

Sesongjustert indeks. 1995=100. Tallene for årene viser gjennomsnittet av månedstallene for det samme året.

	1992	1993	1994	1995	1996	1997					
						Mar	Apr	Mai	Jun	Jul	Aug
Omsetning ialt.	91	93	97	100	103	105	106	106	109	107	107

Tabell B10: Detaljomsetningsvolum mv.

Endring i prosent fra foregående år og fra samme periode året før i et tremåneders glidende gjennomsnitt. 1)

	1992	1993	1994	1995	1996	1997					
						Feb	Mar	Apr	Mai	Jun	Jul
Omsetning i alt	2,0	1,7	4,5	2,9	3,1	-0,6	1,5	4,1	7,1	5,0	3,5
Butikkhandel med bredt vareutvalg	1,3	2,6	5,2	4,6	1,8	-1,4	-2,1	-0,8	0,6	1,1	0,6
Butikkhandel med nærings- og nytelsesmidler i spesialforr.	12,3	7,0	2,2	-0,8	-1,7	-4,3	-5,0	-3,6	-3,4	-2,4	-4,2
Butikkhandel med apotekvarer,, sykepleieart. kosmetikk og toalettart.	2,6	8,9	5,1	-2,9	1,4	-0,1	2,0	3,9	8,4	4,8	3,6
Butikkhandel med andre nye varer	0,5	-1,3	4,2	3,9	5,7	0,5	6,2	10,9	16,2	11,0	8,3
Reg. nye personbiler	11,8	3,8	42,7	7,2	50,0	1,3	2,9	2,2	12,6	4,8	5,1

1)Tallet i kolonnene for månedene viser endring i prosent fra samme periode året før for summen av omsetningsvolumet for den aktuelle måneden, måneden før og måneden etter.

Tabell B11: Arbeidsmarkedet - arbeidskraftundersøkelsen

Arbeidsledige (AKU) og sysselsatte. 1000 personer og prosent.

	1992	1993	1994	1995	1996	1996				1997	
						1.kv	2.kv	3.kv	4.kv	1.kv	2.kv
Arbeidsledig (AKU) :											
Kvinner	50	50	47	46	50	51	53	55	43	48	52
Menn	76	77	70	61	59	67	62	56	51	52	55
Totalt	126	127	116	107	109	117	115	111	94	100	107
Sysselsatte	2004	2004	2035	2079	2137	2096	2134	2164	2154	2155	2201
Arbeidsledighetsrate (AKU)	5,9	5,9	5,4	4,9	4,9	5,3	5,1	4,9	4,2	4,4	4,6

Tabell B12: Arbeidsmarkedet - arbeidskontorenes registreringer

Tallet på registrerte arbeidsledige og ledige plasser. Arbeidsledighetsprosenten.

	1992	1993	1994	1995	1996	1997					
						Apr	Mai	Jun	Jul	Aug	Sep
Sesongjusterte tall:											
Reg. arb.løse og pers. på tiltak 1000 pers.	164	175	166	147	128	102	100	97	95	88	..
Ujusterte tall:											
Registrerte arbeidsløse 1000 pers. . . .	114,4	118,1	110,3	102,1	90,9	76,2	71,7	75,5	81,0	78,7	68,1
Herav: Permitterte 1000 pers. . . .	8,7	9,2	7,5	6,4	6,4	4,7	3,7	2,9	2,7	2,9	3,0
Ledige plasser 1000 pers. . . .	6,4	7,4	7,7	8,8	10,0	17,4	14,5	16,0	9,5	13,7	13,2
Arbeidsledighetsrate (AD) 1)	5,4	5,5	5,2	4,7	4,2	3,4	3,2	3,4	3,6	3,5	3,0
Arb.ledige/led.plasser	19,5	17,0	15,0	11,8	9,3	4,4	4,9	4,7	8,5	5,8	5,1

1)Registrerte ledige i følge Arbeidsdirektoratet (AD) i prosent av arbeidsstyrken ifølge AKU.

5*
KONJUNKTURINDIKATORER FOR NORGE

Tabell B13: Timefortjeneste

Gjennomsnittlig timefortjeneste i industri og i bygge- og anleggsvirksomhet.
Kroner.

	1992	1993	1994	1995	1996	1995	1996				1997
						4.kv	1.kv	2.kv	3.kv	4.kv	1.kv
Industri, kvinner.	89,2	91,8	94,5	97,9	102,1	99,1	99,9	100,9	103,3	104,5	104,3
Industri, menn.	102,7	105,4	108,5	112,3	117,0	113,6	114,6	116,6	117,3	119,3	119,1
Bygge- og anl., menn	110,6	113,3	112,7	114,2	118,4	115,9	114,6	116,9	118,9	123,2	121,1

Tabell B14: Konsumprisindeksen

Endring i prosent fra foregående år og fra samme måned ett år tidligere.

	1992	1993	1994	1995	1996	1997					
						Mar	Apr	Mai	Jun	Jul	Aug
Ialt	2,3	2,3	1,4	2,5	1,3	3,1	2,6	2,7	2,9	2,2	2,3
Varer og tjenester etter konsumgruppe:											
Matvarer ialt	1,4	-1,1	1,5	1,5	1,7	3,8	4,0	4,0	3,9	2,4	3,1
Drikkevarer og tobakk.	9,1	3,1	3,9	4,3	2,3	6,7	6,8	7,0	6,8	6,3	6,1
Klær og skotøy	1,7	2,7	1,5	0,9	-3,1	2,7	1,5	0,2	-0,3	-0,9	-2,2
Bolig, lys og brensel	2,3	2,8	0,9	2,8	2,4	4,7	3,2	3,0	3,7	1,6	1,7
Møbler og husholdningsartikler	0,4	1,9	1,4	1,8	1,3	1,4	1,3	1,3	1,1	1,1	1,0
Helsepleie	6,0	4,3	2,3	4,5	3,2	2,4	2,8	2,8	3,0	4,7	3,8
Reiser og transport	2,0	3,4	1,5	3,2	0,3	2,0	1,6	2,6	2,6	3,4	3,4
Fritidssysler og utdanning	3,3	3,4	2,1	2,1	1,0	1,8	1,8	1,8	1,9	1,9	2,0
Andre varer og tjenester	2,2	1,6	0,2	2,3	2,2	1,9	2,0	2,0	2,6	2,3	2,5
Varer og tjenester etter leveringssektor:											
Jordbruksvarer	1,3	-2,0	0,1	-0,1	1,8	5,6	5,3	5,2	4,8	2,0	2,4
Andre norskproduserte konsumvarer	2,5	2,7	1,9	3,9	2,3	4,9	3,2	3,8	3,8	2,3	2,3
Importerte konsumvarer	1,8	3,3	2,3	2,3	-2,1	1,6	1,5	1,1	1,1	1,1	1,1
Husleie	3,7	2,8	0,6	1,4	1,7	1,7	1,7	1,7	2,7	2,7	2,7
Andre tjenester	2,3	2,0	1,1	2,7	2,6	2,2	2,5	2,5	2,7	3,1	3,0

Tabell B15: Engrospriser

Endring i prosent fra foregående år og fra samme periode ett år tidligere.

	1992	1993	1994	1995	1996	1997					
						Mar	Apr	Mai	Jun	Jul	Aug
Ialt	0,1	-0,0	1,4	1,9	1,5	1,2	0,8	1,3	1,7	2,0	2,2
Matvarer og levende dyr	1,1	-2,4	0,8	-1,0	0,6	2,2	2,2	1,8	2,3	1,5	2,2
Drikkevarer og tobakk.	6,5	1,1	4,6	4,9	-0,0	1,7	1,7	2,1	2,2	2,2	2,2
Råvarer, ikke spis., u. brenselst.	-3,1	-4,1	3,7	2,8	-0,9	3,6	2,8	3,2	3,9	5,5	6,4
Brenselstoffer, -olje og el.kraft	-3,5	-2,3	-1,8	-0,8	5,4	0,3	-2,0	0,5	1,5	1,7	2,5
Dyre- og plante fett, voks	5,4	0,2	5,0	1,0	-0,9	2,1	1,7	1,2	0,6	1,6	1,6
Kjemikalier	0,2	2,5	2,8	4,3	0,7	0,6	0,4	0,9	1,2	1,0	1,7
Bearbejdede varer etter materiale	0,1	0,3	2,5	4,8	0,8	-0,5	0,0	0,5	0,7	1,1	1,2
Maskiner og transportmidler	1,4	4,2	2,1	3,2	1,1	1,9	1,6	1,5	1,5	1,7	1,8
Forskjellige ferdigvarer	2,0	2,7	1,6	2,5	2,2	1,1	1,4	1,5	1,7	1,6	1,8

6*

KONJUNKTURINDIKATORER FOR NORGE

Tabell B16: Utenrikshandel - verditall

Verditall for tradisjonell vareeksport og vareimport iflg. handelsstatistikken. Milliarder kroner. Sesongjustert.
Tallene for årene viser gjennomsnittet av månedstallene for det samme året.

	1992	1993	1994	1995	1996	1997					
						Mar	Apr	Mai	Jun	Jul	Aug
Eksport 1)	9,0	9,4	10,8	11,9	12,9	12,9	13,9	13,8	13,8	14,2	14,9
Import 2)	12,9	13,2	15,5	16,9	18,3	19,8	18,9	19,5	20,4	19,9	20,0
Import 3)	12,9	13,1	15,5	16,8	18,2	19,5	18,9	19,5	20,2	19,8	20,0

1)Uten skip, oljeplattformer, råolje og naturgass.
2)Uten skip og oljeplattformer.
3)Uten skip, oljeplattformer og råolje.

Tabell B17: Utenrikshandel - indekser

Volum- og prisindekser for tradisjonell vareeksport og vareimport i flg. handelsstatistikken. 1988=100.
Årene viser gjennomsnittet av kvartalstallene for det samme året.

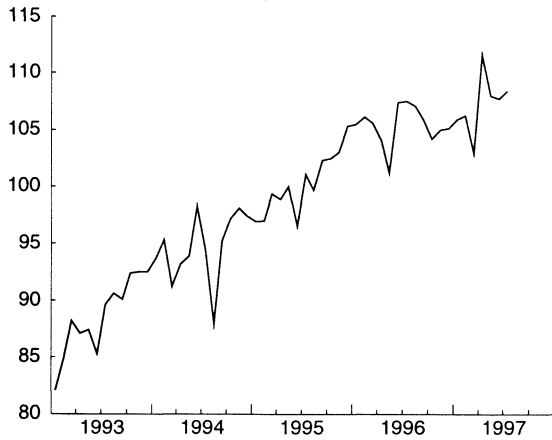
	1992	1993	1994	1995	1996	1996				1997	
						1.kv	2.kv	3.kv	4.kv	1.kv	2.kv
Sesongjusterte tall:											
Eksportvolum 1)	126	131	149	153	169	171	165	167	174	173	182
Importvolum 2)	111	111	130	140	154	149	152	156	161	161	164
Ujusterte tall:											
Eksportpriser 1)	93	93	94	101	100	99	100	99	100	99	99
Importpriser 2)	103	104	104	105	104	106	103	103	106	101	103

1)Uten skip, oljeplattformer, råolje og naturgass.
2)Uten skip og oljeplattformer.

KONJUNKTURINDIKATORER FOR NORGE

Produksjonsindeks

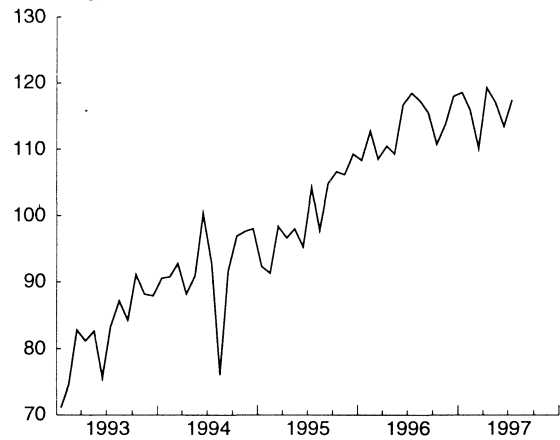
Olje- og gassutvinning, industri, bergverksdrift
og kraftforsyning. Sesongjustert. 1995=100

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Produksjonsindeks

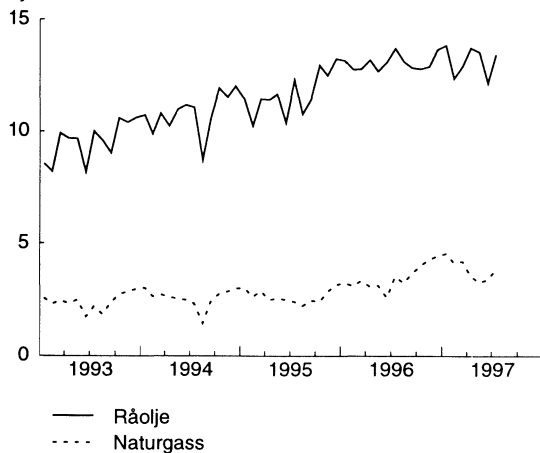
Utvinning av råolje og naturgass.
Sesongjustert. 1995=100

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Olje- og gassproduksjon

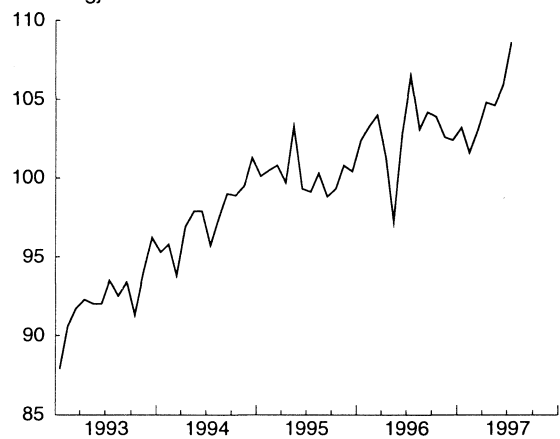
Råolje (mill tonn) og naturgass (mrd. Sm3)
Ujusterte tall.

Kilde: Oljedirektoratet.

Produksjonsindeks

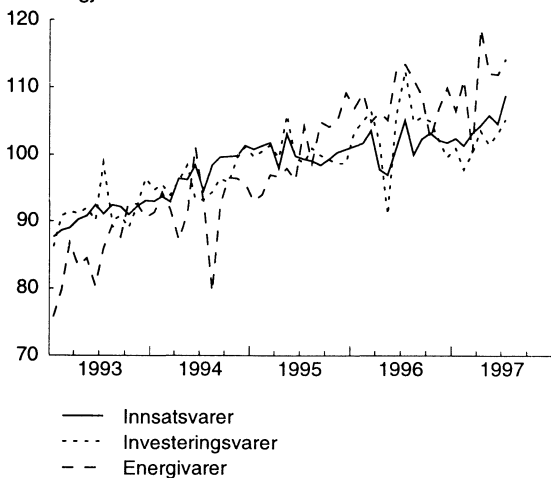
Industri i alt.
Sesongjustert. 1995=100

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Produksjonsindeks etter varetype

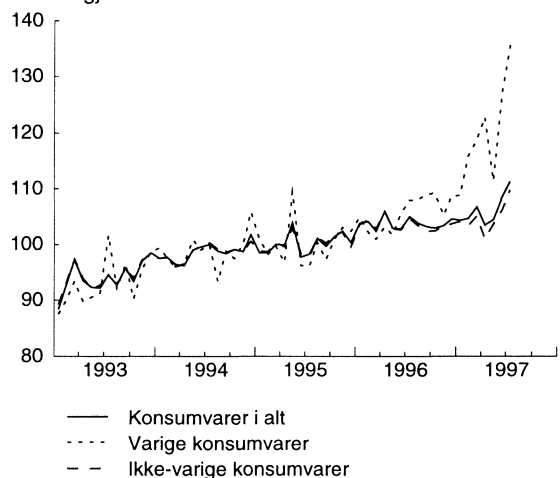
Sesongjustert. 1995=100

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Produksjonsindeks etter varetype

Sesongjustert. 1995=100

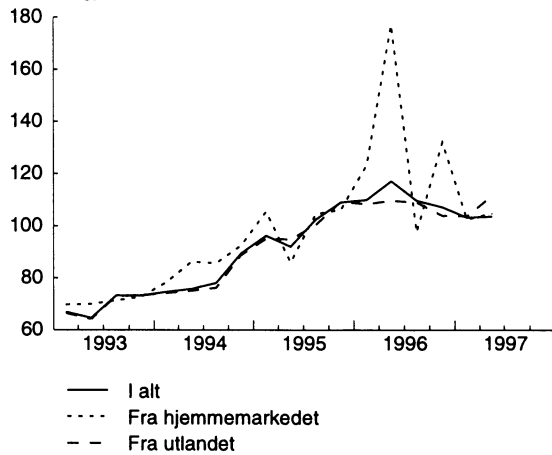
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

KONJUNKTURINDIKATORER FOR NORGE

Ordretilgang

Metaller

Sesongjustert verdiindeks. 1995=100

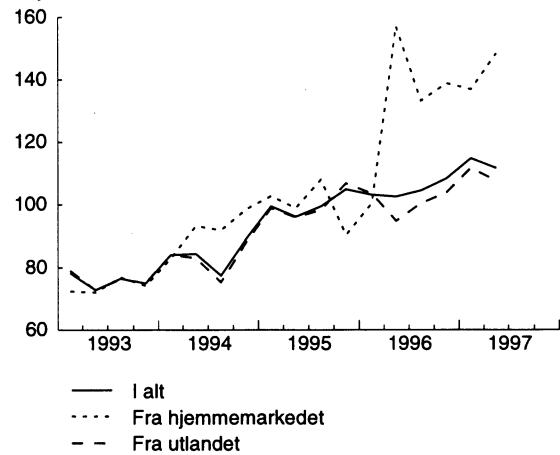

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Ordrereserve

Metaller

Ujustert verdiindeks. 1995=100

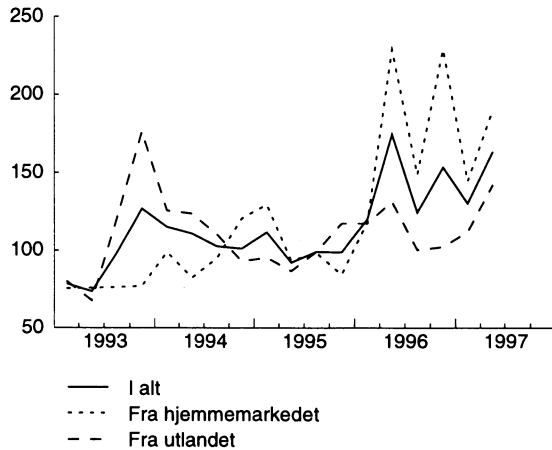

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Ordretilgang

Maskiner

Sesongjustert verdiindeks. 1995=100

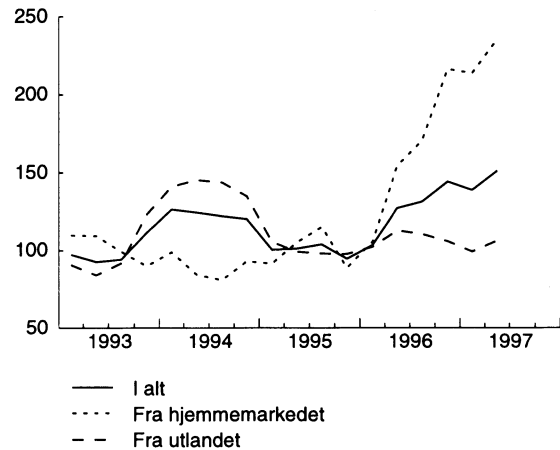

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Ordrereserve

Maskiner

Ujustert verdiindeks. 1995=100

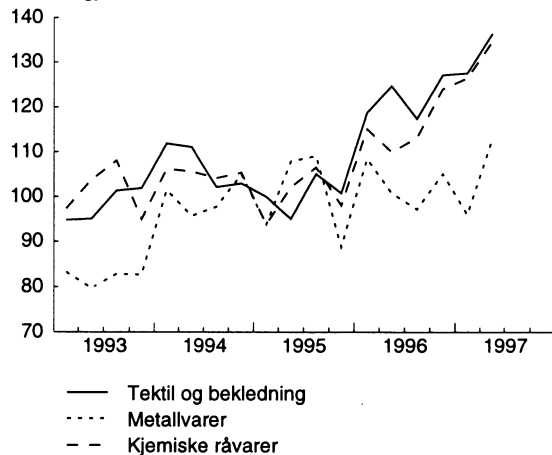

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Ordretilgang

Tekstil og bekledning, metallvarer og kjemiske råvarer

Sesongjustert verdiindeks. 1995=100

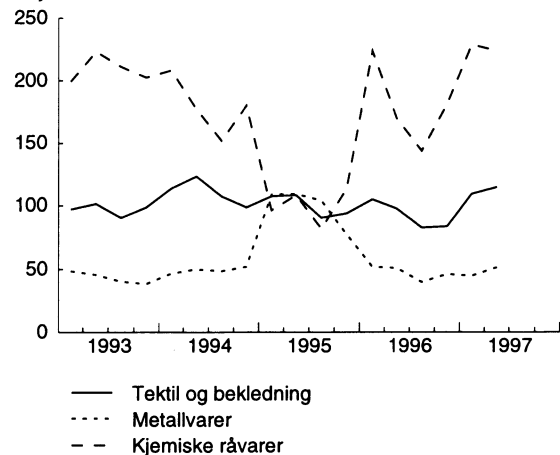

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Ordrereserve

Tekstil og bekledning, metallvarer og kjemiske råvarer

Ujustert verdiindeks. 1995=100

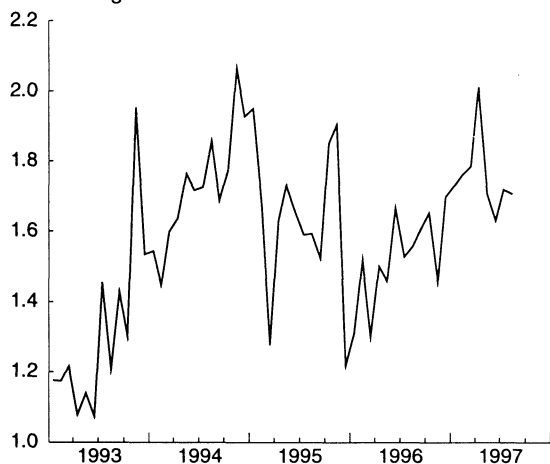

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

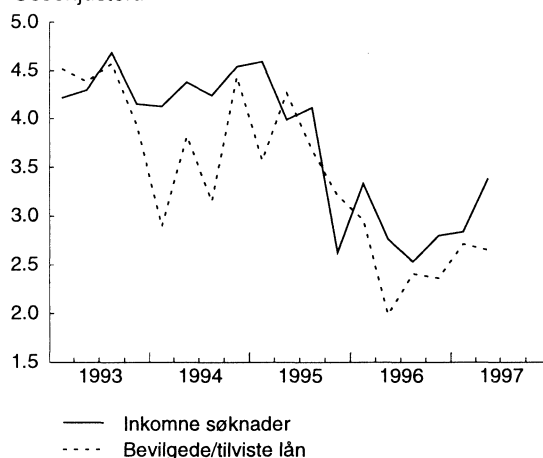
KONJUNKTURINDIKATORER FOR NORGE

Bygg satt igang

Antall boliger i tusen

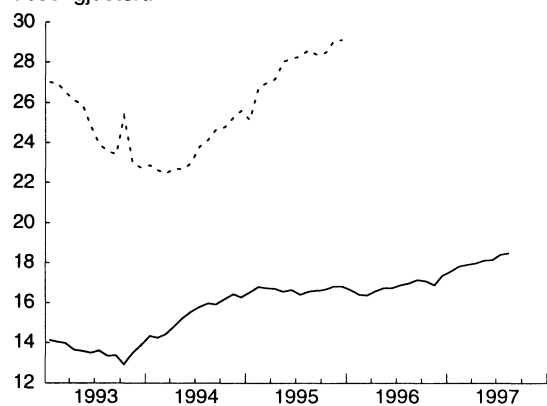
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Boliglån nye boligerAntall oppføringslån fra Husbanken i tusen.
Sesonjustert.

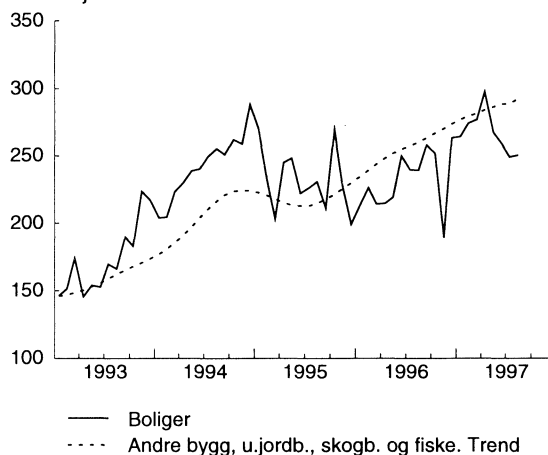
Kilde: Husbanken.

Bygg under arbeid

Sesonjustert.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

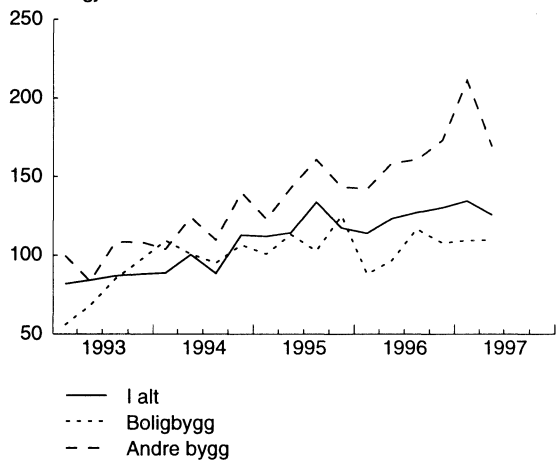
Bygg satt igangBruksareal i tusen kvm.
Sesonjustert.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Bygge- og anleggsvirksomhet

Ordretilgang. Verdiindeks.

Sesonjustert. 1.kv.1992=100

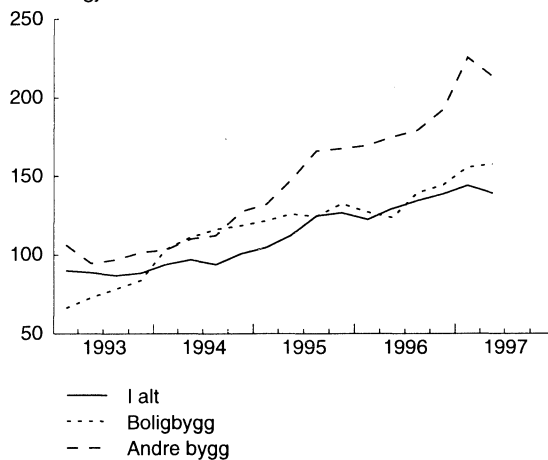

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Bygge- og anleggsvirksomhet

Ordrereserve. Verdiindeks.

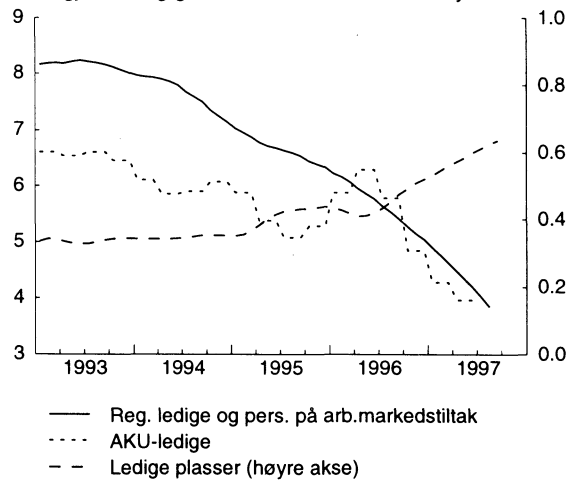
Sesonjustert. 1.kv.1992=100

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

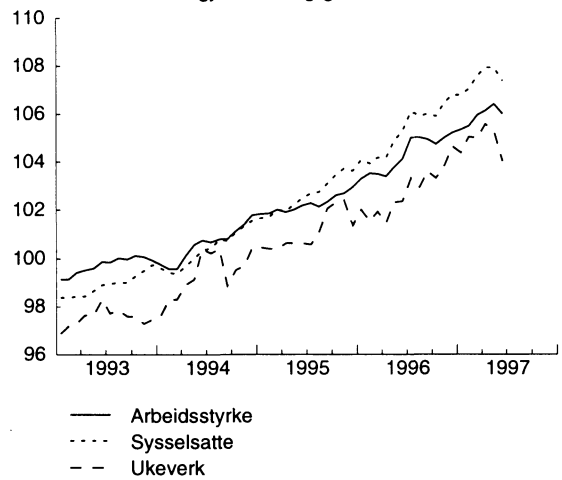
10*
KONJUNKTURINDIKATORER FOR NORGE

Arbeidsledige og beholdning av ledige plasser
Sesongjustert og glattet. Prosent av arbeidsstyrken.

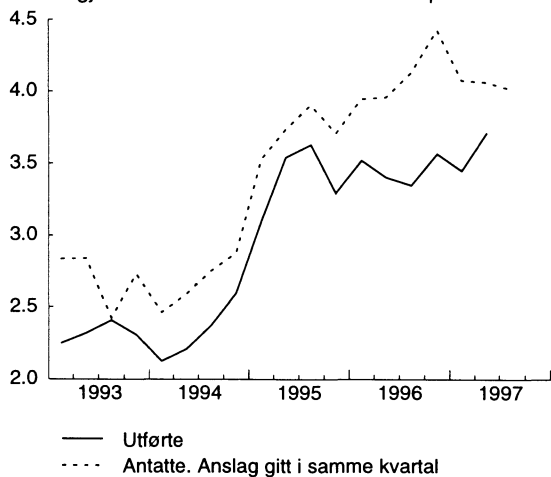
Kilde: Arbeidsdirektoratet og Statistisk sentralbyrå.

Arbeidsstyrke, sysselsetting og ukeverk
1990=100. Sesongjusterte og glattede månedstall.

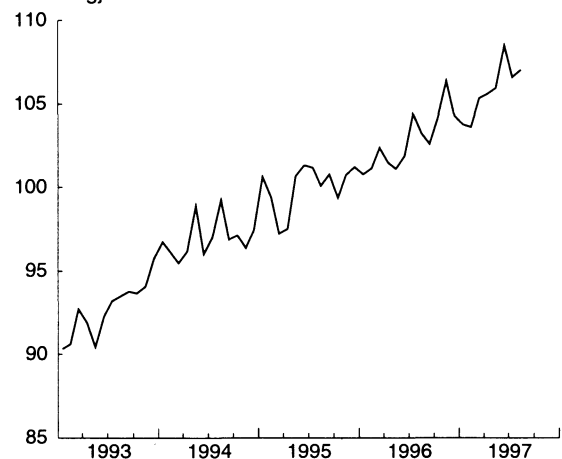
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Antatte og utførte investeringer i industri
Sesongjusterte verditall. Milliarder kroner pr. kvartal

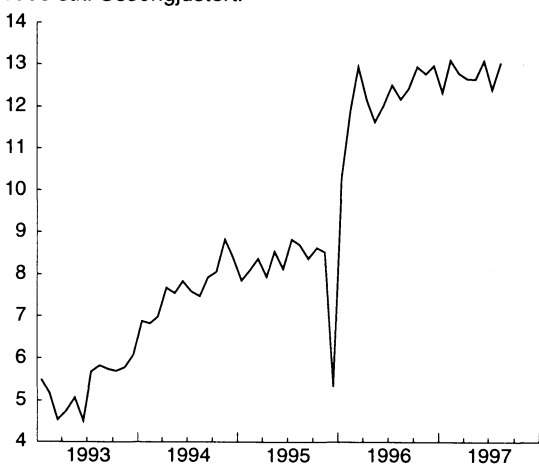
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Detaljomsætning
Sesongjustert volumindeks. 1995=100

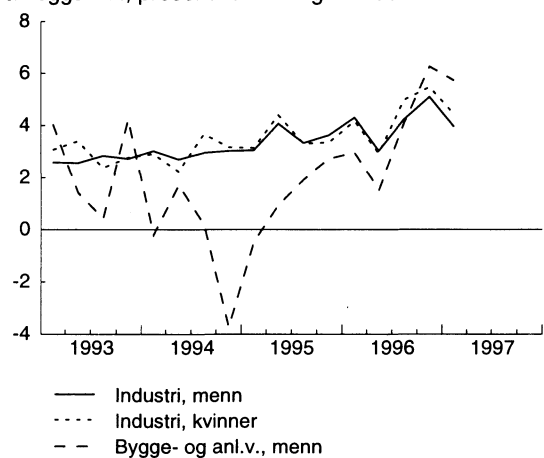
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Registrerte nye personbiler
1000 stk. Sesongjustert.

Kilde: Vegdirektoratet og Statistisk sentralbyrå.

Lønninger
Gj.sn. timefortjeneste i industri og bygge- og anleggsvirk., prosentvis endring fra et år før.

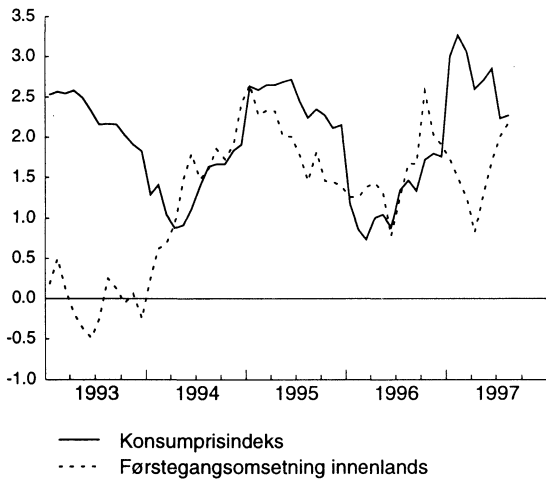

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

KONJUNKTURINDIKATORER FOR NORGE

Innenlandske priser

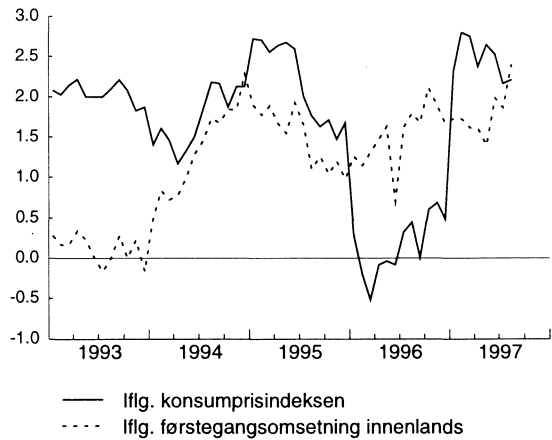
Prosent endring fra ett år tidligere.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Prisstigning for konsumvarer 1)

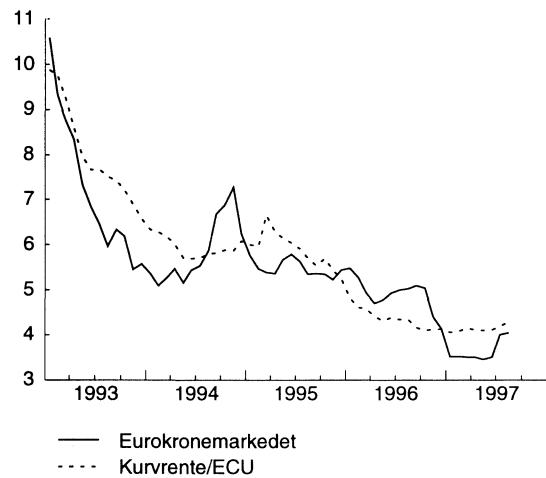
Prosent endring fra ett år tidligere.

1) Konsumprisindeks for varer omsatt gjennom detaljhandel og førstegangsomsetning innenlands for varer til konsum.
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Nominell rente på tre-måneders plasseringer

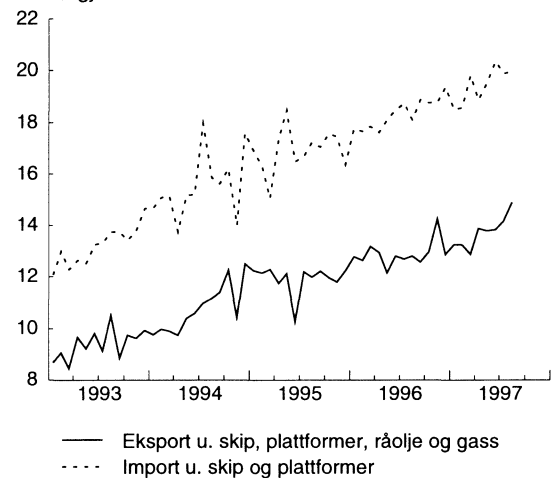
Prosent.

Kilde: Norges Bank.

Utenrikshandel med tradisjonelle varer

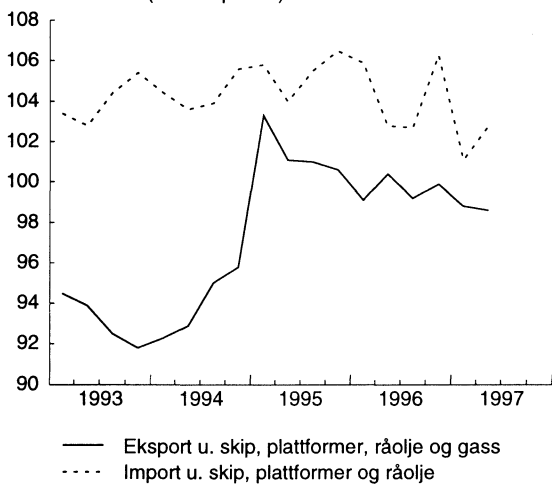
Sesongjusterte verditall. Milliarder kroner.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Utenrikshandel med tradisjonelle varer

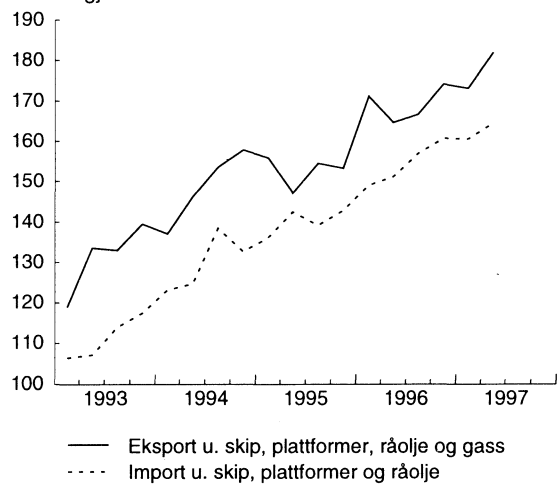
Prisindekser (enhetspriser). 1988=100.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Utenrikshandel med tradisjonelle varer

Sesongjustert volumindeks. 1988=100.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

12*
NASJONALREGNSKAPSTALL FOR UTLANDET

Tabell C1: Bruttonasjonalprodukt

Prosentvis volumendring fra foregående år

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	prognose	
							1997	1998
Danmark	1,3	0,2	1,5	4,2	2,7	2,5	2,5	2,9
Frankrike	0,8	1,2	-1,3	2,8	2,1	1,5	2,5	2,8
Italia	1,1	0,6	-1,2	2,2	2,9	0,7	1,0	1,8
Japan	3,8	1,0	0,3	0,6	1,4	3,6	2,3	2,9
USA	-1,0	2,7	2,3	3,5	2,0	2,4	3,6	2,0
Storbritannia	-2,0	-0,5	2,1	3,8	2,5	2,1	3,0	2,7
Sverige	-1,1	-1,4	-2,2	3,3	3,6	1,1	2,0	2,3
Tyskland ¹⁾	5,0	2,2	-1,1	2,9	1,9	1,4	2,2	2,8
Norge	3,1	3,3	2,8	5,0	3,3	4,8	3,8	3,4

Kilde: OECD.

¹⁾ Vest-Tyskland til og med 1991.

Tabell C2: Privat konsum

Prosentvis volumendring fra foregående år

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	prognose	
							1997	1998
Danmark	1,2	1,9	2,3	6,6	2,1	2,6	2,9	2,8
Frankrike	1,4	1,4	0,2	1,4	1,7	2,1	1,2	2,4
Italia	2,7	1,0	-2,4	1,4	1,8	0,7	0,9	1,5
Japan	2,5	2,1	1,2	1,9	2,0	2,8	1,1	1,8
USA	-0,6	2,8	2,8	3,1	2,3	2,5	3,4	2,4
Storbritannia	-2,2	-0,1	2,5	2,6	1,9	3,0	3,8	3,4
Sverige	0,9	-1,4	-3,1	1,8	0,8	1,5	1,8	2,1
Tyskland ¹⁾	5,6	2,8	0,3	1,0	1,8	1,3	1,0	2,0
Norge	1,5	2,2	2,2	4,1	2,6	4,7	3,4	2,7

Kilde: OECD.

¹⁾ Vest-Tyskland til og med 1991.

Tabell C3: Offentlig konsum

Prosentvis volumendring fra foregående år

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	prognose	
							1997	1998
Danmark	-0,1	0,4	3,0	2,0	0,5	2,0	1,0	0,5
Frankrike	2,8	3,4	3,4	1,1	-0,0	1,3	1,2	1,0
Italia	1,7	1,1	0,5	-0,6	-1,3	0,4	-0,8	-0,4
Japan	2,0	2,0	2,4	2,4	3,5	2,3	1,9	-0,0
USA	1,0	-0,1	-0,0	0,2	-0,3	0,5	0,7	0,9
Storbritannia	2,6	-0,1	-0,1	1,7	1,5	0,8	1,1	1,0
Sverige	2,8	-0,0	0,2	-0,7	-1,0	-1,7	-0,4	-0,3
Tyskland ¹⁾	0,5	4,3	-0,0	1,3	2,0	2,4	1,1	1,1
Norge	4,4	5,4	2,3	0,7	0,2	1,6	2,1	1,7

Kilde: OECD.

¹⁾ Vest-Tyskland til og med 1991.

13*
NASJONALREGNSKAPSTALL FOR UTLANDET

Tabell C4: Bruttoinvesteringer i fast realkapital

Prosentvis volumendring fra foregående år

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	prognose	
							1997	1998
Danmark	-5,7	-4,2	-4,4	0,6	10,7	7,7	5,4	5,6
Frankrike	0,0	-2,8	-6,7	1,3	2,5	-0,5	2,5	3,5
Italia	0,8	-1,8	-12,8	0,5	6,9	1,2	1,5	3,7
Japan	3,3	-1,5	-2,0	-0,8	1,1	8,7	2,2	3,7
USA	-6,6	5,2	5,1	7,9	5,3	6,1	6,3	3,3
Storbritannia	-9,5	-1,5	0,6	2,9	-0,1	1,0	4,1	5,6
Sverige	-8,9	-10,8	-17,2	2,0	10,9	4,7	2,1	5,0
Tyskland ¹⁾	6,0	3,5	-5,6	4,2	1,5	-0,8	1,6	4,2
Norge	-0,4	-3,1	4,3	6,9	4,5	3,1	6,5	3,5

Kilde: OECD.

¹⁾ Vest-Tyskland til og med 1991.

Tabell C5: Eksport av varer og tjenester

Prosentvis volumendring fra foregående år

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	prognose	
							1997	1998
Danmark	7,7	1,4	-1,4	9,0	0,7	2,3	3,0	4,8
Frankrike	4,1	4,9	-0,4	6,0	6,3	4,7	7,4	7,3
Italia	-0,8	5,9	9,1	10,7	11,6	-0,3	5,3	5,8
Japan	5,2	5,0	1,3	4,6	5,4	2,2	11,0	10,8
USA	6,3	6,6	2,9	8,2	8,9	6,5	9,3	6,5
Storbritannia	-0,7	4,1	3,5	9,2	8,0	6,3	6,0	5,3
Sverige	-2,3	2,3	7,6	14,0	12,6	5,6	6,0	5,8
Tyskland ¹⁾	12,3	-0,3	-4,9	8,0	5,9	4,9	8,4	7,5
Norge	6,1	5,2	3,2	8,2	3,8	8,2	5,7	5,7

Kilde: OECD.

¹⁾ Vest-Tyskland til og med 1991.

Tabell C6: Import av varer og tjenester

Prosentvis volumendring fra foregående år

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	prognose	
							1997	1998
Danmark	4,1	0,8	-3,8	13,6	5,6	1,8	4,0	5,0
Frankrike	3,0	1,2	-3,5	6,7	5,1	2,5	5,4	6,3
Italia	2,7	5,4	-8,1	8,4	9,6	-2,6	4,0	6,1
Japan	-3,1	-0,7	-0,3	8,9	14,3	10,3	4,2	7,5
USA	-0,7	7,5	9,2	12,0	8,0	6,4	10,8	7,0
Storbritannia	-5,2	6,6	3,0	5,4	4,4	7,8	6,6	7,4
Sverige	-4,9	1,1	-2,5	13,2	10,3	3,5	5,0	5,9
Tyskland ¹⁾	12,8	2,0	-5,7	7,6	6,4	2,6	4,8	6,6
Norge	0,2	0,7	4,4	6,9	5,1	2,5	6,2	4,1

Kilde: OECD.

¹⁾ Vest-Tyskland til og med 1991.

14*
NASJONALREGNSKAPSTALL FOR UTLANDET

Tabell C7: Privat konsumdeflator

Prosentvis endring fra foregående år

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	prognose	
							1997	1998
Danmark	2,4	2,0	0,4	1,8	2,1	2,1	2,2	2,7
Frankrike	3,2	2,4	2,2	2,1	1,6	1,8	1,6	1,4
Italia	6,9	5,6	5,1	4,7	5,6	4,1	2,0	2,0
Japan	2,5	1,9	1,2	0,7	-0,5	0,2	1,5	1,0
USA	4,2	3,3	2,6	2,4	2,4	2,1	2,2	2,4
Storbritannia	7,5	5,1	3,4	2,5	2,5	2,8	2,4	2,3
Sverige	10,3	2,2	5,7	3,0	2,4	1,2	2,0	2,2
Tyskland ¹⁾	3,7	4,7	4,0	2,9	1,9	1,9	1,7	1,8
Norge	3,9	2,7	2,0	1,5	2,5	1,3	2,6	2,5

Kilde: OECD.

¹⁾ Vest-Tyskland til og med 1991.

Tabell C8: Lønnskostnader pr. sysselsatt

Prosentvis endring fra foregående år

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	prognose	
							1997	1998
Danmark	4,9	3,7	1,3	2,4	3,6	3,9	4,2	4,7
Frankrike	5,0	4,1	2,9	1,8	2,8	2,8	2,4	2,3
Italia	8,8	6,3	4,1	2,9	5,9	4,9	4,8	3,4
Japan	4,3	0,9	0,7	2,0	1,3	0,9	1,7	1,7
USA	3,9	5,6	2,7	2,4	2,7	3,5	4,7	4,5
Storbritannia	8,0	4,4	2,4	2,9	3,1	3,4	4,2	5,0
Sverige	6,3	3,3	5,2	4,9	2,8	7,0	4,7	4,2
Tyskland ¹⁾	-5,7	10,3	3,6	3,5	3,2	2,4	2,5	2,4
Norge	5,4	4,4	2,1	3,0	3,2	4,4	4,1	4,7

Kilde: OECD.

¹⁾ Vest-Tyskland til og med 1991.

Tabell C9: Sysselsetting

Prosentvis endring fra foregående år

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	prognose	
							1997	1998
Danmark	-1,5	-0,6	-1,0	-0,2	1,6	1,0	1,3	1,5
Frankrike	0,0	-0,6	-1,2	0,1	0,9	-0,2	0,2	1,0
Italia	0,7	-0,9	-2,5	-1,7	-0,6	0,4	0,0	0,2
Japan	1,9	1,1	0,2	0,1	0,1	0,5	1,2	1,0
USA	-0,9	0,7	1,5	2,3	1,5	1,4	2,3	1,0
Storbritannia	-3,1	-2,4	-0,8	0,8	0,8	0,5	1,3	0,7
Sverige	-1,9	-4,3	-5,8	-0,9	1,6	-0,6	-0,4	0,6
Tyskland ¹⁾	2,5	-1,8	-1,7	-0,7	-0,3	-1,2	-0,9	0,4
Norge	-1,0	-0,3	0,0	1,5	2,1	2,7	1,6	1,3

Kilde: OECD.

¹⁾ Vest-Tyskland til og med 1991.

15*
NASJONALREGNSKAPSTALL FOR UTLANDET

Tabell C10: Arbeidsledigheten

Prosent av arbeidsstyrken¹⁾

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	prognose	
							1997	1998
Danmark	10,5	11,3	12,3	12,2	10,3	8,8	8,1	7,4
Frankrike	9,4	10,4	11,7	12,2	11,5	12,4	12,6	12,2
Italia	8,6	8,8	10,2	11,3	12,0	12,1	12,1	11,9
Japan	2,1	2,1	2,5	2,9	3,1	3,3	3,2	3,1
USA	6,8	7,5	6,9	6,1	5,6	5,4	5,0	5,1
Storbritannia	8,2	9,9	10,2	9,2	8,2	7,4	6,1	5,6
Sverige	3,0	5,3	8,2	8,0	7,7	8,0	8,1	7,5
Tyskland ²⁾	6,7	7,7	8,9	9,6	9,4	10,3	11,1	10,9
Norge	5,5	5,9	6,0	5,9	5,4	4,9	4,5	4,2

Kilde: OECD.

¹⁾ Vanlig brukte definisjoner. ²⁾ Vest-Tyskland til og med 1991.

Tabell C11: Korte renter

Prosent

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	prognose	
							1997	1998
Danmark	9,7	11,5	10,3	6,2	6,0	3,9	3,5	3,6
Frankrike	9,6	10,3	8,6	5,8	6,6	3,9	3,2	3,3
Italia	12,0	14,4	10,7	8,5	10,3	9,4	7,3	6,4
Japan	7,2	4,3	2,9	2,3	1,2	0,6	0,7	1,2
USA	5,4	3,4	3,0	4,2	5,5	5,0	5,4	5,7
Storbritannia	11,5	9,6	5,9	5,5	6,7	6,0	6,3	6,5
Sverige	11,6	12,9	8,4	7,4	8,7	5,8	4,0	3,9
Tyskland ¹⁾	9,2	9,5	7,3	5,4	4,5	3,3	3,2	3,2
Norge	10,6	11,8	7,3	5,9	5,5	4,9	3,5	3,9

Kilde: OECD.

¹⁾ Vest-Tyskland til og med 1991.

Tabell C12: Budsjettbalanse

Prosent av BNP

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	prognose	
							1997	1998
Danmark	-2,1	-2,9	-3,9	-3,4	-1,9	-1,6	0,0	0,7
Frankrike	-2,0	-3,8	-5,6	-5,6	-5,0	-4,2	-3,2	-3,0
Italia	-10,2	-12,1	-9,7	-9,6	-7,0	-6,7	-3,2	-3,8
Japan	2,9	1,5	-1,6	-2,3	-3,7	-4,4	-3,1	-2,3
USA	-3,3	-4,4	-3,6	-2,3	-2,0	-1,6	-1,1	-1,2
Storbritannia	-2,5	-6,3	-7,8	-6,8	-5,5	-4,4	-2,8	-1,8
Sverige	-1,1	-7,8	-12,3	-10,3	-7,7	-3,6	-2,1	-0,2
Tyskland ¹⁾	-3,3	-2,8	-3,5	-2,4	-3,6	-3,8	-3,2	-2,7
Norge	0,1	-1,7	-1,4	0,4	3,3	5,9	6,7	7,1

Kilde: OECD.

¹⁾ Vest-Tyskland til og med 1991.

Publikasjonen kan bestilles fra:

Statistisk sentralbyrå
Salg- og abonnementservice
Postboks 8131 Dep.
N-0033 Oslo

Telefon: 22 00 44 80
Telefaks: 22 86 49 76

eller:
Akademika - avdeling for
offentlige publikasjoner
Møllergt. 17
Postboks 8134 Dep.
N-0033 Oslo

Telefon: 22 11 67 70
Telefaks: 22 42 05 51

ISBN 82-537-4382-3
ISSN 0800-4110

Pris (inkl. mva):
Økonomiske analyser kr 540,00 pr. år
Economic Survey kr 160,00 pr. år
Enkeltnummer ØA: kr 75,00; ES: kr 50,00

Statistisk sentralbyrå
Statistics Norway

9 788253 743820